

*K*AASTA SE PIENIKIN
PONNISTAA

HELSINGIN TALOUSTYÖNTEKIJÄIN
YHDISTYKSEN

40-vuotisjuhlajulkaisu

TOIMITTANUT

MIINA SILLANPÄÄ

KUSTANTANUT: HELSINGIN TALOUSTYÖNTEKIJÄIN YHDISTYS

*Hämeenlinna 1938,
Osakeyhtiö Hämeen Kansan
kirjapaino*

P a r i s a n a a j o h d a n n o k s i

40 VUOTTA on pitkä taival järjestötoiminnassa. Sen päähän päästyä ollaan jo oikeutettuja kysymään, mitä on aikaansaatu, ja onko järjestö ollut periaatteilleen uskollinen? Taas tuloksia arvosteltaessa on otettava huomioon ne mahdollisuudet ja olosuhteet, joissa toiminta on tapahtunut ja yhä jatkuu. Kotiapulaiset erovat muista ammattiryhmistä n.m. siinä, että he toimivat useimmiten yksi tai kaksi paikassaan. Muissa ammateissa työskentelee tavallisesti useampia työntekijöitä yhtä työnantajaa kohden, ja se tosiasia merkitsee myös paljon heidän joukkotoimintansa eduksi. Toisin siis kotitalouden palkkatyöläiset. Taloustyöntekijäin yhdistyksen muodostavat pääasiassa perheapulaiset, varsinkin sen jälkeen, kun ravintoloissa toimivat tulivat kahdeksan tunnin työaikalain alaisuuteen ja muodostivat oman ammattiliittonsa toimien siinä. Kotiapulaiset olivat alunperin jätetyt suojelulainsäädännön ulkopuolelle, ja kun he asuivat työnantajiansa luona, käsitettiin, että heidän koko aikansa kuului isäntävälle, joten heidän työpäivänsä oli rajaton. Kun puhuttiin ylityökorvauksesta, kysyttiin, mistä alkaa kotiapulaisen ylityöaika, eihän missään ollut sanottu, kuinka monta tuntia kotiapulaisen työajan

tulee kestää. Kotiapulaisen ammattiin kuului luonnostaan, että heillä oli seitsemän työpäivää viikossa. Kun mitään varsinaista vapaa-aikaa ei ollut, oli pyydettyä lupa joka kerta, kun piti välttämättä jonnekin mennä. Kaiken tämän johdosta — vaikka kotiapulaisina työskentelevät eivät olleekaan ammatillisesti valistuneita, vaan mukautuivat helposti isäntäväkensä katsantokantoihin — piti suuri osa heistä tointaan väliaikaisena, odotellen sopivaa tilaisuutta mieluisamman ammatin löytämiseen. Näissä oloissa on hyvin ymmärrettävää, että kotiapulaisten joukossa on yleensä ollut vaikeata saada pysyvää kantajoukkoa yhdistystoimintaan, vaan on jäsenistö ainaisen vaihtelun alaisena. Ja kun näin on laita, on myös luonnollista, ettei tällä alalla ole voitu ammatillisen toiminnan voimalla välittömästi valloittaa erikoisia etuja ja oikeuksia ammattikunnalle, vaan ovat saavutukset ja voitot ensi sijassa tuloksena yleisen mielipiteen voittamisesta asian puolelle. Mutta tämän mielipiteen muodostamisessa on järjestö nimenomaan ollut päteköijänä.

Palvelijatarliikkeen alkuaikoina korostettiin isännistön taholta voimakkaasti, miten suorastaan mahdotonta ja tarpeetontakin järjestäytyminen ja koko yhteistoiminta on, koska palvelija on perheen jäsen. Tämä mielipide oli silloin aivan yleinen. Se siis ennen muuta oli saatava muokatuksi todellista asiantilaa vastaavaksi. Yhdistyksen vaikutus tässä alkoikin ennen pitkää kantaa hedelmiä. M.m. ryhdyttiin erinäisissä porvarilehdissä vakavasti pohtimaan kysymystä: onko palvelija perheen jäsen? Useimmissa tapauksissa tullaan tällöin siihen lopputulokseen, että niin ei voi olla laita; se on sula mahdottomuus. Eräskin kirjoittaja sanoo tästä seuraavasti: »Meidän täytyy joko palata siihen että palvelijatar on orja, tai tehdä hänen asemansa täysin viralliseksi. Tämä on toveruutta, joka ei ole toveruutta, patriarkaalisuutta, jolta puuttuu patriarkaalisuuden kaikki edellytykset. Suhde on luonnoton.» — Alusta alkaen oli yhdistyksen päämääränä se, että kotiapulaisen asema oli tehtävä täysin viralliseksi, sillä tuo korulause perheenjäsenyydestä

oli ollut heikkouskoisten pettämistä, jonka avulla koetettiin saada ihmiset tekemään mahdollisimman paljon työtä.

Mitä Helsingin Taloustyöntekijäin Yhdistys juuri mainitussa sekä monissa muissa kysymyksissä 40-vuotiskautenaan on tehnyt kotitalousalalla ammatillisesti työskentelevien aseman kohottamiseksi sekä sisäisesti että ulospäin, ja mitä tuloksia sen toiminnalla tähän asti on saavutettu, siitä kaikesta olennaisin sisältyy tämän vaatimattoman julkaisun puitteisiin.

Täyttäessään 15 vuotta julkaisi Yhdistys siihenastisen toimintansa vaiheet juhla-albumina nimeltä »Kotiorjat» ja kymmenen vuotta myöhemmin edellisen jatkoksi suppeahkon 25-vuotisen toimintansa katsauksen. Kun mainittuja julkaisuja ei ole enää saatavissa, on katsottu kokonaiskuvan saamiseksi tarkoituksenmukaiseksi poimia ensin niistä tärkeimmät piirrot tähän minkä jälkeen seuraa myöhempien vaiheitten olennaisin tähänastinen kulku ja muuta tärkeintä toimintaamme koskevaa.

Julkaisun loppupuolella on ryhmä otteita varsinkin alkuvuosien varrelta poleemisista kirjoitelmista, jotka osaltaan paraiten valaisevat kotiapulaisten silloista asemaa ihmisinä ja työntekijöinä.

Samalla pyydän toim. Lyyli Takille lausua lämpimän kiitokseni häneltä tämän julkaisun valmistelutyössä saamastani avusta.

Helsingissä maaliskuulla 1938.

M. S.

Sä kuule, pienet leiritty...

HILJA LIINAMAA-PÄRSSINEN

1

On orjattaren elon tie
vain raadantaa ja huolta.
Ei häntä onnettaret vie
elon kirkasta päiväpuolta.

Ei koivuna kotipuistossa,
pihapihlajaisena muuna,
vaan aidanvitsana alinna
ja kaikille porraspuuna.

Ei kukkana kotikumulla
tai ruusuna ikkunalla,
vaan syksyn lehvinä aholla
tai virralla vierahalla.

Ei allina kotilahdella
tai pääskynä alla orren,
vaan ulappaa uiden vierasta
ja varassa heikon korren.

Ei luona lehtojen varjoston
tai niityn vetreäisen,
vaan niinkuin kaskikarsikon
tai keskellä viiman jäisen.

Ei ohimo onnen hymyssä,
ei turvissa armaan taaton,
vaan luona vieraan käskijän
ja orjavoudin saaton.

Ei ohimo onnen hymyssä,
tai hohteessa päiväkullan,
vaan mieli surun-synkeä,
kuin matonen alla mullan.

On orjattaren elon tie
vain raadantaa ja huolta.
Ei häntä onnettaret vie
elon kirkasta päiväpuolta.

2

Sä kuule, pienet leiritty
ja korvissas'
soi kutsu kaunehin:
Olot korjaa
ja itseäsi auta!
Nääs, uhrauksin, toimin
ja kaikin yhteisvoimin
sun elos määrän tapaa.

Kas kaatuvi jo sorron syy-
— Suur', voimakas
on vihdoin heikkokin.
Ja orjaa ei paina kahlerauta,
ei käy hän yössä yksin
vaan aina käsityksin
niin onnekas on ja vapaa.

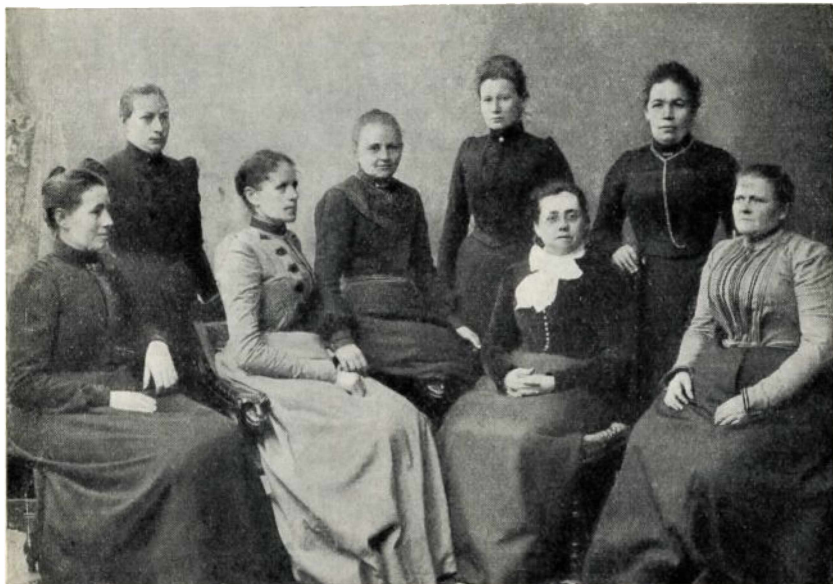
Alkutaival vuoteen 1913

PERUSTAMISVAIHEET JA TAIPALEELLE LÄHTÖ.

Kun »aika oli täytetty», nähtiin pääkaupungin lehdissä helmik. 27 p:nä 1898 seuraava ilmoitus:

»Palvelijattarien kokous on tänään klo 6 ip. Mariayhdistyksen ent. huoneustossa Unionink. 43 kivitalo, pihan sisällä, ylikerros.»

Tätä lyhyttä tiedoitusta täydensi samalla kertaa yleisön osastossa laajempi kehoitus, varustettu otsakkeella *»Palvelijattarien kokous»*. Siinä selostettiin hankkeeseen vaikuttavia tekijöitä ja uuden yhdistyksen perustamisen välttämättömyyttä, samalla viitaten niihin huutaviin epäkohtiin, mitkä eritoten po. ammattialalla olivat silloin aivan yleisiä. Lopuksi osoitettiin perustettavan järjestön tarkoituksena olevan myöskin palvelijattarien henkisen kehityksen vaaliminen ja kohottaminen. Utopistinen ajatus rouvien ja palvelijattarien vastaisesta hyvästä yhteistyöstä yhdistyksen puitteissa puhuu niinkään vakavassa mielessä kirjoitelmasta: »Yhdistyksen kokoukset olisivat tilaisuuksia, missä niinhyvin emäntien kuin palvelijattarienkin asema ja edut otetaan keskustelun alaisiksi ja käsitellään sävyisällä ja järkevällä tavalla, niin että molemmin puolin olisi siitä hyötyä. »Pal-

Johtokunta v. 1898.

velijatarkusymys» on jo kauan ollut polttavana puheenaiheena ei ainoastaan meillä, vaan monissa muissa maissa, ja jotain olisi tehtävä, että saataisiin asia muunlaisenkin keskustelun alaiseksi kuin vain porttikäytävissä ja kahvikessteissä lausuttujen terävien huomautuksien esineeksi... Siksipä on toivottava, että myös rouvat ottaisivat huomionsa tämänpäiväisen kokouksen ja niin lukuisasti kuin mahdollista eivät ainoastaan antaisi palvelijattariensa ottaa osaa kokoukseen, vaan vieläpä kehoittaisivat heitä siihen.»

Miten kaivattu ja hartaasti odotettu kysymyksessä oleva puuha todellakin oli, sitä osoitti samana iltana se satoihin nouseva naisjoukko, joka kutsun kuullen määrähетенä täytti kokoushuoneuston. Tämä osoittautuikin aivan liian ahtaaksi ja valitettavasti täytyi suuren osan saapuneista jäädä ulkopuolelle. Kokouksen puuhaajista ja koollekutsujista on ennen muita mainittava monia toisia valveutuneempi ja yritteliäämpi nuori kotiapulainen *Hilma Hellman*, joka oli koonnut ympärilleen pienen toveriryhmän asiaa ajamaan, ja lisäksi saanut siihen töin ja neuvoin innostumaan lämminsydämisen hyvien aatteiden esitaistelijan rouva *Alli Trygg-*

Nykyinen johtokunta.

Heleniuksen. Edellinen näistä avasi kokouksen ja jälkimmäinen teki selkoa sen tarkoituksesta.

Alustuksen jälkeen ryhdyttiin keskustelemaan ja päätettiin perustaa yhdistys. Puheenjohtajan ehdotuksen mukaan sovittiin, että se olisi oleva yhteinen sekä emännille että palvelijattarille. Ei kukaan palvelijattarista ollut silloin selvillä tällaisen yhteistyön mahdottomuudesta! Sääntöehdotusta laatimaan valittiin 25-henkinen komitea, johon tuli 5 emäntää ja 20 palvelijatarta, kaksi edellisistä erosi kuitenkin jo kohta komiteasta. Kaikesta huolimatta säännöt valmistuivat melko nopeasti, niin että ne jo maaliskuun 16 päivänä hyväksyttiin Normaalityöseurien juhlasalissa pidetyssä kokouksessa, jossa oli saapuvilla n. 400 palvelijatarta. Samassa tilaisuudessa hyväksyttiin yhdistyksen nimeksi *Helsingin Palvelijattaryhdistys*.

Mihin suuntaan yhdistyksen toiminta oli tarkoitettu, selviää sääntöjen ensimmäisestä pykälästä, joka kuului:

»Palvelijattaryhdistyksen tarkoitus on molemminpuolisen luottamuksen pohjalla lähentää palvelijattaria ja isäntäväkeä toisiinsa yhteisen kodin onneksi. Tätä tarkoitusta saavuttaakseen har-

rastaa yhdistys palvelijattarien sekä yleistä että ammattisivistystä, ja koettaa kehittää heitä tunnolliseen omantakeiseen toimintaan.»

Yhdistys oli siis tarkoitettu yhdyssiteeksi emäntäin ja palvelijattarien välillä. Sen tehtävät määritteli toinen pykälä seuraavasti:

Yhdistyksen tehtävänä on:

a) hankkia ja voimassa pitää oma huoneusto, jossa on kokous- ja lukusali, paikanvälitystoimisto ja kohdullisesta maksusta, sitä mukaa kuin tila myöten antaa, tilapäinen koti paikkaa hakeville jäsenille;

b) panna toimeen esitelmiä, keskusteluja sekä jalostavia ja virkistäviä illanviettoja;

c) herättää jäsenissään huolenpitoa vastaisesta toimeentulostaan ja edistää säästäväisyyttä kehoittamalla ja antamalla ohjeita säästökassain käyttämiseen;

d) perustaa ja ylläpitää sairas- ja apukassaa.»

Edellä viitattua yhteistoiminnan periaatetta noudattaen valittiin 10-jäseniseen johtokuntaan kolme emäntien ja seitsemän palvelijattarien edustajaa, sekä näille kaksi varajäsentä. Yhdistyksen virkailijoiksi valitsi johtokunta: puheenjohtajaksi rva *Trygg-Heleniuksen*, varapuheenjohtajaksi *Miina Sillanpään*, sihteeriksi *Hilma Hellmanin* ja rahastonhoitajaksi *Miina Lindbergin*.

Säännöllinen toiminta päästiin toivorikkaina alkamaan saman vuoden toukokuussa. Ensimmäinen majapaikka saatiin Mikonkadun 3:ssa suomalaisen kauppakoulun huoneustossa. Kokoukset pidettiin koulun salissa ja keittiötä käytettiin paikanvälitystoimistona, joka alkoi toimintansa samana syksynä.

Tuskinpa minkään järjestön taipaleelle lähtö lienee herättänyt niin suurta huomiota kuin Helsingin Palvelijataryhdistyksen. Melkein kun yhdellä töytäyksellä se ravisti hereille ja liikkeelle ei ainoastaan kotiapulaiset, vaan ehkä vieläkin suuremmassa määrässä näiden emännät. Pian alkoi sanomalehdissäkin näkyä asiasta vastustajain ivallisia sepitelmiä, sillä olihan toki ennenkuulumatonta, että palvelijattaret ajattelivat itsestään niin suuria, että uskalsivat perustaa oikein oman yhdistyksen. Vaikka tämä nyt olikin sellainen, että sen jäseniksi pääsivät emännätkin.

Silloisten mielialojen ja hälyn kuvastimena lainaamme yhdistyksen aluksi vain tilapäisjulkaisuna kustantamasta

»Palvelijatar»-lehden ensimmäisestä numerosta v:lta 1899 kokonaisuudessaan seuraavan, vielä nyt neljä vuosikymmentä myöhemmin tilannetta kiintoisasti valaisevan kirjoituksen.

— — —

»Viimeksi perustettuja yhdistyksiä meidän seuroista rikkaassa pääkaupungissamme on Helsingin Palvelijataryhdistys.

Haryaa ja tuskinpa mitään yhdistystä on niin suuresti vastustettu, niin suurella epäluulolla katseltu jo ennen sen syntyä, kuin edellä mainittua. Useat isännät ja emännät selittivät kohta, kuultuaan, että tällaista yhdistystä oli tuumailtu, että jos heidän palvelijattarensa siihen jäsenenä liittyvät, tulevat he heti erotettaviksi. Ja koko syksyn on liikkunut mitä mielettömimpiä juttuja — meidän ei tarvitse sanoakaan, että ne ovat olleet mitä perättömmimpiä valheita — yhdistyksestä ja sen toiminnasta.

»Mistä tämä kaikki johtuu? Ne isännät ja emännät, jotka jo ennenkuin yhdistys oli aloittanut toimintansa, kielsivät palvelijattariaan rupeamasta siihen jäseniksi, eivät sitä voineet tehdä yhdistyksen toimintaa moittien, sillä sitä he eivät vielä voineet arvostella. He olivat niinmuodoin itse aatetta vastaan.

»Mitä sitten oli tämä aate? Toistaiseksi vaan se mikä on kaikkien muittenkin yhdistyksiensä perustuksena. Jäsenet toimivat yleistä hyvää tarkoittaen, olkoon se sitten raittius, sivistyksen harrastus, eri kansanluokkain olojen parantaminen, hyväntekeväisyys tahi joku muu sellainen. Jokainen tällainen yhdistys on, kun sen tarkoitus on ollut hyvä ja sitä on oikein johdettu, vaikuttanut ihmiskunnan hyväksi.

»Palvelijataryhdistyksen pyrinnot sitävastoin, niin otaksutaan — sillä miksikä muutoin olisi heti astuttu sitä vastustamaan — eivät edistäisi yhteistä hyvää. Sitä vastaan tehdyistä muistutuksista mainittakoon esim. että palvelijattaret vielä ovat siksi kehittymättömiä, ettei heillä tulisi olemaan minkäänlaista hyötyä yhdistyksestä: päinvastoin vaan vahinkoa. — Tarkastelkaamme lähemmin tätä väitettä.

»Tulee nuori mies ja nuori nainen maalta pääkaupunkiin. He ovat kasvaneet samassa kodissa ja samoissa olosuhteissa, ja täytyy heidän niinmuodoin olla samalla kehityskannalla. Mies saa kirvestyötä ja yhtyy jäseneksi puuseppäammattiyhdistykseen, eikä kenelläkään ole mitään muistutettavaa sitä vastaan. Tyttö rupeaa palvelemaan, mutta — hän ei saa liittyä yhdistykseen, joka harrastaa hänen olojensa parantamista, sillä hän on liian »kehittymätön».

»Vielä hämälämmäksi käy asia, kun ajattelemme seuraavaa seikkaa. Joka ainoassa meidän hienoista, intelligenteista, valistuneista perheistämme, joissa emäntä on saanut mitä parimman kasvatuksen ja joiden muut jäsenet mielenkiinnolla seuraavat aikansa kysymyksiä, on pari, ehkäpä kolmekin palvelijattaret, kuin esim. suutarinoppipojat, jotka joka päivä istuvat lestinsä ääressä, räätälinäillit, jotka tikkaavat ja ompelevat vaan

Tjänarinne- Bladet.

No 2.

Helsingfors Tjänarinneförening.

I vårt första nummer har de välmästa de tjänarinnefrökenarna uttryckt sin egen mening om nödvändigheten af en förening för existensarbetare i Helsingfors.

Vi säga alla barn till hvar och en af dem att de äro ett stort stöd för oss i vårt arbete. I hvar och en af dem ligger ett stort ansvar för oss. Vi säga alla barn till hvar och en af dem att de äro ett stort stöd för oss i vårt arbete. I hvar och en af dem ligger ett stort ansvar för oss.

Är det en kvinna de äro ett stort stöd för oss i vårt arbete. I hvar och en af dem ligger ett stort ansvar för oss. Vi säga alla barn till hvar och en af dem att de äro ett stort stöd för oss i vårt arbete. I hvar och en af dem ligger ett stort ansvar för oss.

Om en fröken väntar på barnet i staden så är tjänarinnan mången gång

med eller utan sin vilja i en svår situation. Om alla barn vore varda och ordentliga, vore det jättemenligt. Men det är ju härligt att en ung tjänarinne också kommer i ett hem där hon ofta blir orätt och orätt behandlad och där hon varit andres oskyldig.

Hvorn skall försvära en sådan situation? Om de ingen gör det, försväras de själva hemotanden. Ty då ingen ansvarar för dem, brukar de hålla den elaks att göra ondt. Tjänarinneföreningen har redan under sin korta tillvaro haft många fall, som bevisa att man äro sig kunna berömma en fröken att man varit ett stort stöd för oss i vårt arbete.

Vi säga alla barn till hvar och en af dem att de äro ett stort stöd för oss i vårt arbete. I hvar och en af dem ligger ett stort ansvar för oss. Vi säga alla barn till hvar och en af dem att de äro ett stort stöd för oss i vårt arbete. I hvar och en af dem ligger ett stort ansvar för oss.

och barn många tjänarinnor finna det en lycka sina övriga sig och skaffa sig öfriga kunskaper, som vara till nytta för de skola vända sig!

Huru många känner sig ej ensamma och värma i sin värd och slagtjänst?

Huru behöfva de ej det stöd och skydd som en stark och väl ordnad förening kan erbjuda? En tjänarinneförening, som vore ett hem, ett stöd för dem som behöfva sådant, är verkligen af största behof för de tusende i vår förfärd som äro i andras tjänst. Den skall vara till hjälp som en fröken för sina barn. Den skall trösta de bedröfvade, hjälpa de hjälp behöfvande, värma de råttlösa och obetänkamma, ge en kärlek för de som längtar efter den välfärdiga och fridfulla hemmet som de ofta ha på ett fall, försvära de som äro orätt i en del, och vi tjänarinneföreningen skall bita en gång. Det är det som vi sträva efter, och endast den som ej förstår andras nöd, som ej har hjärta för ensamma och värmlösa, kan säga att en sådant förening ej vore af betydelse för oss!

Kuva ruotsinkielisestä Palvelijatarlehdestä.

omien toveriensa keskuudessa. Eikö se hienostunut, sivistynyt henki, joka vallitsee senaattorien, yliopistonopettajain tai korkean virkamiehen kodissa, vaikuta aivan toisin näitten kotien palvelijattariin kuin henki suutariverstaissa ja ulkona rakennuksilla, missä lauletaan: »hei, juu, juntatkaa?» Jos jokaikinen jossakin määrin muuttuu ympäristönsä mukaan, eikö silloin professorin palvelijatar olisi paljoo sopivampi jonkun yhdistyksen jäseneksi kuin suutarinsäili? Jos kerran palvelijattariemme veljiä: suutaria, peltiseppiä, räätäliä ei voida pitää kehittymättöminä yhdistyksiin osaa ottamaan, eivät heidän sisarensakaan sitä ole.

»Eräs toinen, varsin huomattavalta taholta lausuttu syy yhdistystä vastaan on seuraava: »Palvelijattarethan ovat miltei jäseniä perheissä, ja keskustellaanhan heidän kanssaan usein maailman tapahtumista sekä mitä sanomalehdet kertovat. Jos kerran palvelijattaret tarvitsevat yhdistyksen kehityäkseen ja valistuaakseen, pitäisi silloin kaikkien muittenkin perheen jäsenten johonkin sellaiseen kuulua».

»Moinen lausunto todistaa suurta hyvyttä palvelijattaria kohtaan, mutta myös suurta — lyhytnäköisyyttä. Kuinka monessa kodissa pidetään palvelijattaria perheenjäseninä? Ja eikö ole koteja, joissa elämä on kaikkea muuta kuin jalostuttavaa ja kehittävää? Mitä voi palvelijatar tällaisessa kodissa oppia muuta kuin pahuutta? Tämä totuus on ilmennytkin sananlaskussa »millainen herra, sellainen palvelija». — Jos kaikki kodit olisivatkin ihanteellisia ja palvelijattaret niissä pidettäisiin perheen jäseninä, tuskin silloin mitään palvelijataryhdistystä tarvittaisiinkaan!

»Väitteet, että palvelijattaret ovat liian kehittymättömiä yhdistykseen, sekä toiselta puolen, että heillä on niin hyvät olot, jotta mitään sellaista ei tarvittaisi, eivät siis sovi yhteen.

»Mitä sitten piilee sen suuren epäsuosion takana, jolla yhdistystä on katseltu. Tunnustakaamme suoraan ja koettamatta millään viisastelulla asiata peitellä, mikä totuus on: »me pelkäämme, että palvelijattaremmen alkavat tehdä vaatimuksia, joihin me emme tahdo suostua. He tulevat ehkä vaatimaan korkeampia palkkoja, enemmän vapautta, enemmän itsenäisyyttä. Ja sitä emme heille tahdo antaa».

»Ja tämän salaisen pelon ilmauksena on levitetty yhdistyksen toiminnasta mitä uskomattomimpia juttuja ja — niitä ovat uskooneet pääkaupungin useat todella sivistyneetkin emännät. On väitetty, että on keittiöihin heitetty painettuja lappusia — joita ei kumminkaan kukaan koskaan ole nähnyt — joissa on varoitettu palvelijattaria millään muotoa rupeamasta palvelukseen alle 20 markan kuussa; että yhdistys on päättänyt, ettei kenenkään sen jäsenen tarvitse tehdä työtä enemmän kuin 12 tuntia vuorokaudessa: siis klo 7:stä aamulla klo 7:ään illalla; edelleen, että kun herrasväellä on vieraita, pitäisi palvelijattariliikin olla, ja kaikki tarjoilu yhteistä*) y.m. y.m. juttuja, joita voisi otaksua

*) Tätä väitettiin todellakin hienoilla nimipäivillä, missä oli everstinrouvia ja muuta sivistynyttä väkeä.

jonkun hyvin vähäisen pikkukaupungin kahvitätien uskovan, mutta ei maamme valistuneen ja intelligentin pääkaupungin emäntien. Ja huolimatta siitä, että olisi ollut erinomaisen helpo-
poa ottaa selvä tästä kaikesta, koska yhdistyksen keskusteluihin on ollut vapaa pääsy suurella yleisöllä ja on niistä ilmoitettu sekä suomalaisissa että ruotsalaisissa lehdissä. Ei sanaakaan ole puhuttu, mitä ei kuka tahansa voisi olla kuulemassa. Mutta ainoastaan yksi, sanoo yksi, pääkaupungin tuhansista emännistä on osoittanut harrastustaan tätä suurta ja tärkeätä yhteiskuntaluokkaa kohtaan, jonka pyrintöjen kuitenkin pitäisi heihin kaikkiin läheisesti koskea, vain yksi on ollut läsnä kokouksissa.»

Samana lehden seuraavassa numerossa oli kirjoitukselle jatkoa m.m.:

»Ensimmäisessä numerossamme kosketelimme niitä muistutuksia, joita oli tehty Palvelijataryhdistyksen tarpeellisuutta vastaan. Nyt tahdomme kosketella muutamia ehtoja sen olemassaolon puolustukseksi.

»Me tiedämme kaikki, että pääkaupunkiin siirtyä joka vuosi suuri joukko palvelusta etsiviä nuoria naisia. Maaseudulla luullaan yleisesti, että Helsinki on oikea taivaan esikartano. Täällä on palkka suuri, työ helppoa ja paljon huveja. Onhan ihan toisenlaista kävellä pyhäiltäisin Espiksellä musiikkia kuuntele-
massa, kun maalla kantaa suuria vesi- ja ruokasaaveja eläimille. Useammin tytöt tulevat yksinään, oloja tuntemattomina, tietämättä, missä saisivat edes ensi yönä viettää. Maria-yhdistys, joka on ylläpitänyt yömajaa halvasta maksusta palvelijoille, on tehnyt kauniisti. Mutta sillä on vain muutamia huoneita, eikä se voi ottaa kaikkia vastaan. Eikö näin ollen olisi välttämätöntä, että Palvelijataryhdistyksellä olisi koti, johon kaikki ne voisivat päästä, jotka eivät muualta saisi halpaa ja luotettavaa asuntoa.

»Kaupungissa oleskelun aikana voi palvelija joutua joko tahtoon tai tahtomattaan hyvinkin vaikeaan asemaan. Jos kaikki kodit olisivatkin hyviä, ei mitään hätää olisikaan, mutta voi sattu-
a, että nuoret ja kokemattomat tytöt joutuvat perheissä raa'an kohtelun alaisiksi, huolimatta että he ovat aivan syyttömiä. Kuka puolustaa tuollaista tyttöä? Ja kun häntä ei puolusteta, uusiintuu samaiset kohtelut. Sillä siellä, jossa ei syyttäjää löydy, siellä ei pelätä pahojen töiden seurauksia. Palvelijataryhdistys on lyhyellä olemassa olon ajallaan kuullut monta tapausta, jotka todistavat, että katsotaan voitavan palvelijoita kohdella kuinka tahansa, luultavasti juuri siitä syystä että tiedetään, että heillä ei ole puoltajaa. Mainitkaamme sivumennen yksi esimerkki. Nuori vakava tyttö, jolla oli 4 vuoden hyvä todistus maalta, tuli kaupunkiin ja joutui palvelukseen eräälle leskelle, joka vietti hyvin epäsiiveillistä elämää. Niin tyttö, joka ei voinut tätä katsella, pyysi saada muuttoa. Emäntä ei tahtonut päästää tyttöä, mutta tyttö oli itsepäinen, silloin emäntä suuttui niin, että repi rikki tytön 4 vuoden todistuksen, antaen uuden hyvinkin kaksimielisen todistuksen siitä lyhyestä ajasta, kun tyttö oli ollut hänen

luonaan. Tällaista ei emäntä olisi uskaltanut tehdä, jos hän olisi tietänyt, että on joku ystävä tai yhdistys, joka ottaisi näistä asioista huolehtiakseen.»

— — —

Edellä onkin jo mainittu *paikanvälitystoimiston* perustamisesta. Ei senkään toiminta, varsinkaan alussa, ollut kukkasilla kulkemista. Tästäkin viitteeksi muutama sana.

Palkkiota työpaikan toimittamisesta oli määrätty kannettavaksi 50 p. sisäänkirjoitusmaksuna ja kymmenen prosenttia ensimmäisen kk. palkasta. Jos palvelijatar ei voinut olla paikassaan 2 kuukautta, toimitettiin toinen paikka samasta maksusta. Emänniltä oli päätetty kantaa välityspalkkiona Smk. 2:50. Viimemainitut kyllä useasti kimmastuivat, kun heiltäkin vaadittiin maksua, sillä he olivat siihen saakka päässeet ilman; palvelijattaria oli verotettu sitä enemmän. Emännät selittivät, että palvelija oli velvollinen maksamaan koko välityksen, sillä hänhän tarvitsee työtä, jota hän ei saisi, jolleivät emännät ilmoittaisi paikkoja toimistoon. Eivät toiset toimistot emänniltä välityspalkkiota vaatineetkaan. Yhdistyksen puolelta väitettiin, että yhtähyvin kuin palvelijatar tarvitsee paikkaa, yhtä hyvin tarvitsee emäntä palvelijaa. Emäntäin palvelijain etsintä ei suinkaan johdu jalomielisyydestä, vaan todellisesta tarpeesta. Ja kun molemmat kerran tarvitsevat toisiansa, on väärin asettaa koko kulut köyhien palvelijattarien yksin maksettaviksi. Oikeuden mukaan pitäisi kaikki maksu kantaa yksinomaan emänniltä. Huolimatta näistä erimielisyyksistä sai toimisto heti alussa ilahduttavaa kannatusta osakseen. Kaikkiaan 300 palvelijatarta sai jo ensimmäisenä työnvälitysvuonna toimiston kautta palveluspaikan.

Ajan henkeä kuvaavana tulkoon mainituksi, että yhdistys oli aiottu kristillisellä pohjalla toimivaksi. Niinpä sen ensimmäiset kokoukset aloitettiin ja lopetettiin rukouksella ja virrenveisuulla. Pian kuitenkin rukoukset jäivät, samoin hengelliset laulutkin, sillä jäsenet katsoivat, että maalliset ja hengelliset asiat eivät oikein sovi yhteen. Ja vaikka tosin yhdistyksen henki oli uskonnolliseen ja sovinnaiseen suuntaan menevä pitkän aikaa, muodostuivat kokoukset usein varsin myrskyisiksi, eikä sanoja säästetty epäkohdista puhuttaessa. Jokaisella oli ikäänkuin pakko saada tyhjentää sydämensä. Olihan nyt edes toivoa saada oloihin parannuksia, koska oli oma yhdistys perustettu.

Ensi alussa muutamat emännät seurasivat kokouksia, mut-

ta kun tuli keskustelua emäntien ja palvelijattarien suhteesta, niin emännät loukkaantuivat, kun heidän virheitään tuotiin esiin ja jäivät pois kokouksista.

Ensimmäisen toimintavuoden keskustelukysymyksistä mainittakoon: »Onko palvelijattarien hankittava yleissivistystä?» »Palvelijattarien ammattiopetuksen kohottaminen». »Säästämisen merkitys». »Palvelijain asema, oikeudet ja velvollisuudet kristillisyyden valossa». »Mitkä säästökassat ovat palvelijoille edullisia?»

Toiminnan tehokkuutta osoittaa, että jo v. 1899 yhdistys alkoi järjestää jäsenilleen *kursseja* ainekirjoituksessa. Opettajia saatiin ilmaiseksi. Niinikään yhdistys perusti *laulukuoron*. Johtajana toimi aluksi Kaarlo Hammar, sittemmin G. Lindgren. Kuoro eli silloisessa kokoonpanossaan 3 vuotta.

Ensimmäisenä toimintavuonnaan oli yhdistyksellä tuloja 1,001 mk. 40 p. ja menoja 678:20. Muistakaamme toki silloinen rahanarvo. Entä itse joukko?

ENSIMMÄISET KAMPPAUKSET »TULILINJOILLA». TURVALINNOITUKSEKSI OMA KOTI.

V. 1899 alussa asetti yhdistys komitean valmistamaan ehdotusta »palvelijain ja emäntien oikeuksista ja velvollisuuksista». Komitea sai samalla tehtäväkseen kääntyä Naisliitto Unionin puoleen pyytäen sen lausuntoa. Union ottikin kysymyksen käsiteltäväkseen, valiten kaksi jäsentään antamaan pyydettyä lausuntoa. Nämä eivät tulleet asiassa yksimielisiksi, vaan kumpikin antoi oman lausuntonsa. Näistä toinen, asiallisempi, päättyi seuraavaan loppupontteen:

»1) Jos Palvelijatyöyhdistys tahtoo työskennellä palvelijattarien aseman kohottamiseksi, tulisi sanotun yhdistyksen emäntien avulla valmistaa suunnitelma, jonka mukaan emäntä ja palvelijatar alusta alkaen voisivat tarkemmin kuin tähän saakka määritellä molemminpuoliset oikeudet ja velvollisuudet.

2) Yhdistyksen tulisi koettaa kohottaa palvelijattarien yleistä sivistyskantaa ja tämän ohella ottaa punnitakseen, eikö löytyisi mahdollisuutta esim. lyhempien kurssien kautta saada palvelijattaria tilaisuuteen kehittämään tietojansa siinä ammatissa, minkä ovat valinneet».

Toisen lausunnon antaja ainoastaan selosteli emäntien nä-

kökantaa komitean esittämässä kohdissa, ehdottamatta varsinaisesti mitään täsmällistä.

Edellisen lausunnon johdosta päätti yhdistys kääntyä uudestaan Naisliitto Unionin puoleen ehdottaen yhteistä komiteaa, jossa kysymyksestä keskusteltaisiin.

Komitean työn tulos selviää parhaiten kirjoituksesta, joka oli julkaistu yhdistyksen albumissa »Heikkojen ääni» (v. 1900):

»Keväällä 1899 keskusteltiin Palvelijatyöryhdistyksessä, miten olosuhteet palvelijattarien ja emäntien välillä saataisiin järjestyksi siten, että palvelijattarien olosuhteet parantuisivat. Yhdistys kääntyi silloin Naisliitto Unionin puoleen pyynnöllä, että tämä ottaisi asian keskustelun alaiseksi ja seuraus oli, että sieltä valittiin kaksi jäsentä emäntien puolesta harkitsemaan asiaa ja antamaan siitä kirjallisen lausunnon. Kun nämä lausunnot, joista toinen oli palvelijattarille myötätuntoinen, oli annettu, kääntyi yhdistys uudelleen Unionin puoleen pyynnöllä, että se valitsisi puolestaan seitsemän emäntää, jotka, Palvelijatyöryhdistyksen valitsemain, yhtä monen palvelijattaren kanssa, ryhtyisivät keskusteluun sovinnollisista toimenpiteistä palvelijattarien tilan parantamiseksi.

»Nyt on tämä komitea pitänyt yhteisiä kokouksia ja pohtinut asiaa monelta puolelta, mutta näyttää siltä, ettei sittenkään mitään valmista aikaan saada. Hukkaan näyttää rauenneen kauden unelmat työpäivän rajoittamisesta ja suuremman vapauden toivo. Näyttää siltä, kuin eivät emännät olisi mitään oppineet eikä mitään kuuleet ja nähneet nykyisistä oloista. He luultavasti odottavat siksi, kun palvelijattarien täytyy käyttää yhtä repäiseviä keinoja kuin muukin työväki vapautta saavuttaakseen. Ja kumminkin ovat toivomukset supistuneet niin vähäisiksi kuin mahdollista.

»Alkuperäiset vaatimukset supistettiin. Työpäivä toivottiin saatavan loppumaan kello 10 illalla ja sen jälkeen tehdystä ylityöstä eri maksu, sekä jokaisena pyhäpäivänä vapautta, joko aamu- tai iltapäivällä, joten päivällinen pyhäisin pitäisi syötävän kello 3 tienoissa.

»Mutta tämäkin oli liikaa, sillä sanottiin olevan paljon köyhiä herrasperheitä, jotka eivät voi maksaa ylityöstä, vaikka heidän täytyy elämänsä tavoissa noudattaa samoja vaatimuksia kuin muut, jotka ovat varakkaampia. Entä köyhät palvelijattaret? He, joilla ei ole muuta rikkautta kuin ruumiinsa terveys, he ovat emäntien mielestä velvolliset uhraamaan kaikki niille, joilla ei ole varaa maksaa ylityöstä palvelijattarelle, joka heidän edukseen niukasta palkasta työskentelee. Samalla herrasperheellä on kuitenkin varaa ostella viiden markan konserttilippuja ja istua teatterin kalleimmilla paikoilla.

»Vapauden tunne on palvelijattarissa hyvin herkkä. On monta palvelijattarta, jotka eivät edes pyydä ulos, kun näkevät että heille vastenmielisesti lupa annetaan. Komitean kokouksessa ehdoteltiinkin sentakia, että emännät antaisivat jonkun hetken

Talo Antinkatu 26, jossa koti majaili n. 10 vuotta.

vapautta päivällä sekä yhden illan viikossa kello 7 alkaen. Mutta emännät pitivät erityisen kokouksen keskenään ja käänsivät tämän kohdan niin, että ainoastaan ne, jotka jo omaavat kaiken tuon toivotun vapauden, tulisivat siitä osallisiksi. Tätä tietysti palvelijattaret eivät voineet hyväksyä. Jos kerran tahdotaan palvelijattarien tilaa parantaa, on sitä parannettava niin, että se tuntuu parannetulta, eikä vain sivellä päältäpäin. Tämmöisillä keinoilla ei palvelijattarien asemaa paljoakaan paranneta. Emäntien mielestä ei palvelijattaret ole edes täysijärkisiä olentoja, joille ei voi antaa vapautta itse käytettäväkseen, sillä he muka vaan syöksyisivät kurjuuden kuiluun.

»Mitä on palvelijain näin ollen tehtävä? Eikö ole ryhdyttävä johonkin tarmokkaampaan keinoon? Eikö ole jotain tehtävä vapauden saavuttamiseksi, jota palvelijattaret janoovat?

»Näillä perusteilla, kuin sitä nyt olisi annettu, olisi samaa kuin antaa yhdellä kädellä ja ottaa toisella. Ja emännät tahtoivat vielä pestä kätensä, sillä komiteaan osaa ottaneet — yhtä lukuun ottamatta — eivät millään tavalla tahtoneet, että nämäkään ehdot tulisivat seurattavaksi yleisesti, vaan sopimuksen mukaan olisi se tehtävä. Se tahtoo sanoa, ettei tämä ole seurattavaksi tehty, on vaan muodon vuoksi — tyhmille tyydytykseksi. Ei! Tämmöisillä toimilla ei palvelijattaria tyydytetä. He vaativat järjestellisempää kohtelua, parempia ehtoja. Onko se liiaksi vaadittu, jos saataisiin työpäivä loppumaan kello yhdeksän seuduissa illalla, siksi ehtii kyllä saada iltatyöt tehdyksi, jos vain koti järjestettäisiin oikein. Juuri se seikka, että palvelijattaren olo on niin perin orjallista, vaikuttaa sen, että kaikki, jotka vaan voivat, rupeavat muille aloille, oltuaan jonkun aikaa palvelijattarena.

»Jos nyt palvelijattaret saisivat vapautta yhden illan viikossa kello 7 alkaen, ja muinakin viikon päivinä pääsisivät ulos raittiseen ilmaan, puhdistamaan keuhkoistaan tomun ja paistin käryn, sekä ainakin joka toinen sunnuntai saisivat puolen päivää vapautta, niin oltaisiin jo päästy sangen pitkälle. Päivällisen pyhäpäivisin voi kyllä syödä aikaisemmin, kun vaan on hyvää tahtoa ja pyhäsin ei myöskään pitäisi tehtämän muuta kuin kaikkein tärkeimmät työt.

»Helsingin Palvelijattaryhdistys on tähän saakka tahtonut py-

syä rauhallisella pohjalla ja on pyytänyt emäntiä rauhalliseen yhteistyöhön. Mutta kenelle lankeaa edesvastuu, jos palvelijattaret pakoitetaan menemään muun työväen perässä ja vaati- malla pakottavat itselleen annettavaksi sitä, mitä kauniilla pu- heella ei saada!

Kuten edelläolevasta selviää, ei komitea siis lainkaan pääs- syt toivottuihin tuloksiin. Mutta silti ei tämä varsinaisesti ensimmäinen järjestörynnäkkömme mennyt suinkaan huk- kaan; sen yhteydessä palvelijattaret entistä selvemmin oppi- vat käsittämään, miten mahdotonta on emännän ja palvelijat- taren yhdessä toimia »yhteisen kodin onneksi». Emännät- kin, joita aluksi oli muutamia yhdistyksessä, tulivat pian huomaamaan, ettei siellä ole heidän paikkansa. Kohta ei saatu heitä edes sääntöjen määräämää kolmea jäsentä joh- tokuntaan. Rouva Trygg-Helenius oli kuitenkin kolme vuot- ta yhdistyksen puheenjohtajana, vaikka tosin hänelläkään, joka kuitenkin innolla harrasti yhdistyksen menestymistä, ei ollut aikaa ottaa osaa sen käytännölliseen toimintaan. Pu- heenjohtajaksi valittiinkin sitten varapuheenjohtajana toi- minut Miina Sillanpää, joka yhä tähän asti on hoitanut mai- nittua tehtävää.

Palvelijatakodin perustaminen. Yhdistyksen kokouksis- sa keskusteltiin tavantakaa kodin perustamisesta palvelijat- tarille. Kaupunkiin saapuessaan tai paikkaa muuttaessaan tulivat palvelijattaret usein olemaan vapaina, toiset joitakin päiviä, toiset pidemmän ajan. Asunnon saanti oli yleensä vaikeata, varsinkin kun itsekunkin varat olivat äärimmäi- sen niukat. Myöskin esitettiin ajatuksia, että yhdistys ko- din avulla voisi avustaa, muutenkin kuin halvan asunnon muodossa, puutteeseen joutuneita palvelijattaria, ettei hei- dän ainakaan tarvitse hädänalaiseen tilaan joutuessaan myy- dä itseään.

Mutta oman kodin pystyttäminen, vaikka vain kahden nuoren yhteisyrytyksestä puheenollen, ei ole leikin asia ta- loudellisesti. Tässä oli kysymyksessä nuori järjestöperhe, jonka varat olivat niin ikään vielä kovin vähäiset. V. 1900 alkupuolella oli sentään jo säästöä 900 mk. Sen turvin siis oli yritettävä.

Joskin rahaa oli vähän, oli rohkeutta ja toivoa sitä enem- män — niinkuin nuorilla yleensä. Päätettiin siis kesäkuun alusta v. 1900 vuokrata sopiva huoneusto, johon voitaisiin sijoittaa sekä koti että toimisto. Alettiin huoneuston etsintä. Se ei ollut niinkään helppoa, sillä kun isännät kuulivat, että

huoneet vuokrattaisiin Palvelijataryhdistykselle, kuului säännöllisesti lyhyt, koppava kielto: »Minä en vuokraa huoneita Palvelijataryhdistykselle». Vihdoin pitkän etsinnän perästä onnistuimme löytämään yhden, jota ei kukaan ollut halunnut vuokrata, se oli vanha kapakkahuoneusto Fabianinkatu 26:n kivijalassa. Siinä oli kolme huonetta, joista oli vuokraa 90 mk. kuukaudessa. Ne huoneet olivat perin kosteat, kylmät ja tarkoitukseen sopimattomat, mutta alkuun sitä päästiin. Makuu- ja liinavaatteet kotia varten valmistettiin yhdistyksen ompelukokouksissa. Heinäkuun lopulla oli päästy niin pitkälle, että koti voitiin avata toteuttamaan tarkoitustaan. Myös paikanvälitystoimisto siirrettiin kodin huoneustoon, jossa samoin pidettiin yhdistyksen kokoukset. Vuokraa asukkailta päätettiin ottaa aluksi 25 p. vuorokaudelta ja kahvista 5 p. kuppi. Mutta ruokatarjoilua ei ymmärrettävästi niissä tiloissa voitu ottaa huolehdittavaksi.

Monta huvittavaa kohtausta tapahtui ensimmäisenä vuonna. Kapakan nimi, jonka entisessä huoneustossa koti sijaitti, oli ollut »Sovinto». Usein sattui, että vanhat asiakkaat tulla tupsahtivat kotiin kysyen hämmästyneinä, eikö »Sovinto» enää majailekaan täällä? Tähän tapasimme vastata, että sovinto on poissa, nyt majailee täällä »riita».

Kerrottakoon samalla muuan toisenlaatuisenkin, noilta ajoilta mieleen jäänyt tapaus. Kevättalvella eräs rouva ilmoitti lehdessä haluavansa taitavaa sisäkköä, ja loppulauseeksi oli hän liittänyt ilmoitukseen: »Palvelijataryhdistykseen kuuluvat älkööt vaivatko itseään». Ilmoitusta katseltiin kodissakin ja sille naurettiin. Sanoipa joku aikovansa mennä tarjolle ja, jos kelpaa, ilmoittaa sitten, että hän kuuluukin Palvelijataryhdistykseen. Menemättä kuitenkin jäi. Ilmoitus oli ollut sunnuntain lehdessä. Maanantaina tuli eräs rouva hirveän kiukkuisena toimistoomme syyttäen meitä siitä, että olimme agiteeranneet kaikki palvelijat, koska ei ai-noatakaan ollut tullut tarjolle hänen ilmoituksensa johdosta. Saatuaani selville, että rouva oli sama, jonka ilmoitus oli herättänyt huomiotamme, sanoin syyn olevan hänessä itsessään, koska asetti sellaisen ilmoituksen lehteen. Rouva ryhtyi sitten kyselemään yhdistyksen tarkoituspäätä, josta teimme selvää parhaamme mukaan. Lopputulos oli, että hän lahjoitti kodille 5 mk. ja otti erään yhdistyksen jäsenen sisäkkökseen. Tyttö olikin usean vuoden paikassaan ja rouva kiitti myöhemmin, ettei hänellä koskaan ole ollut niin kunnollista palvelijataria.

Kodin merkityksestä oli Palvelijattarien albumissa II seuraava kuvaus:

»Kun Helsingin Palvelijatyryhdistyksen säännöt laadittiin, tehtiin sinne näin kuuluva pykälä: »Yhdistyksen tehtävänä on: a) hankkia ja voimassa pitää oma huoneusto, jossa on kokous- ja lukusali, paikanvälitystoimisto ja kohtuullisesta maksusta, sitä mukaa kuin tila myöten antaa, tilapäinen koti paikkaa hakeville jäsenille.»

»Tuuma oli rohkea. Mutta kun oli hyvää tahtoa, ja sitä ei ollenkaan puuttunut, niin on jo nyt voitu saada koti kuntoon, jossa vapaana olevat palvelijattaret saavat tilapäisen asunnon. Tämä koti ei ole aluksi ollut suuri. Kolme huonetta on ollut käytettävänä ja paikanvälitystoimisto on ollut yhdistettynä kodin kanssa. Sama henkilö on hoitanut kumpaakin.*)

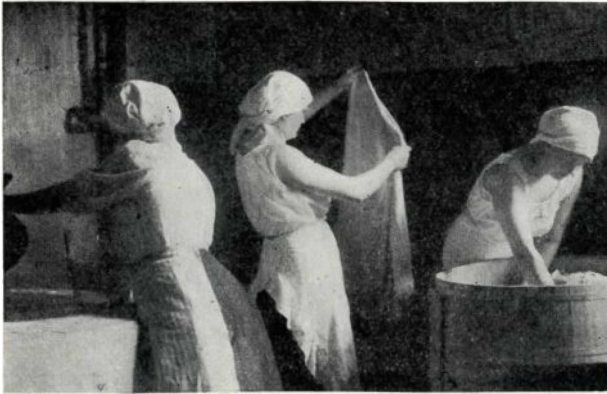
»Että tämmöistä kotia on kipeästi kaivattu, huomaa siitä, että asunnon hakijoita on ollut paljon enemmän kuin on voitu ottaa vastaan ja kaikki ovat olleet tyytyväisiä ja kiitollisia kodissa-oloonsa. Elokuusta alkaen, jolloin asujamia rupesi tulemaan, toukokuuhun asti on kodissa asunut kaikkiaan 250 henkilöä, olleen siellä yhteensä 2,430 yötä. Maksuna on ollut 25 p:ää vuorokaudelta.

»Kodin perustaminen on kysynyt paljon varoja ja voimia, mutta palvelijattaret ovat innokkaasti puuhanneet. He ovat uhranneet voimia ja varoja saadakseen kodin kuntoon ja voidakseen sitä ylläpitää. Että asiaa on harrastettu todellisuudessa, näkyy siitä, että niin hajanainen joukko kuin palvelijattaret, ovat niin paljon voineet aikaan saada. Heidän pieniin tuloihinsa katsoen on heiltä vaadittu suuria uhrauksia. Mutta he ovat huomanneet asian tärkeyden ja se on antanut heille intoa tähän työhön kansasisariensa hyväksi. He ovat ymmärtäneet kodin tarpeellisuuden, sillä ainoastaan palvelija, joka on ollut itse samassa asemassa, ymmärtää miten onneton voi nuori tyttö olla, jos hänellä ei ole sukulaista tai tuttavaa, joka antaisi apua tai asuntoa tarpeen sattuessa. Kuka välittää halvasta palvelustytöstä, jos hän jääkin kadulle. Onhan hän niin mitättömän pieni olento yhteiskunnassa. Pieni on heidän vaikutuksensa, pienet heidän tulonsa, mutta hekin voivat saada joukkona jotakin aikaan, jos vaan on yksimielisyyttä.

»Koti-sanalla on suuri merkitys; se kokoo kaikki ympärillensä, se sitoo yhteen kaikki, mitä läheistössä on, se jalostaa, se kasvattaa. Koti- se on taika-sana, joka antaa elämälle arvoa. Ja sellainen yhteensitova, opettava, kaikki voittava, on palvelijatar-kodin tarkoitus oleva. Se koittaa kehoittaa heitä siveelliseen elämään, se koittaa toimittaa paikkoja, se koittaa auttaa tarvitsevia ja tukea heikkoja. Toivomme varmasti, että palvelijatar-koti tulee jalostavasti vaikuttamaan palvelijatar-keskuudessa.»

---

*) Kodin hoitajana toimi alusta lähtien aina v:een 1915 Miina Sillanpää.

Tyttöjä pesutuvassa.

UUSI ROHKEA HANKE: PESU- JA SILITYSLIIKE. MAJANMUUTTO. OMAN TALON HAAVE.

Kun koti tuli tunnetuksi, alkoi sinne pyrkiä yhä enemmän asukkaita. Tilanahtaus kodissa, johon sopi kaikkiaan noin 17 henkilöä, sekä huoneuston sopimattomuus muutenkin, aiheutti sen, että keväällä 1901 päätettiin hakea sopivampi huoneusto. Sellainen saatiinkin vanhasta puutalosta Uudenmaankadun varrella n:o 12. Se käsitti 5 huonetta ja keittiön ja vuokra oli 1800 mk. vuodessa.

Rahavarat olivat tosin vuoden kuluessa loppuun kuivuneet, mutta yhdistys toivoi jo saavansa kaupunginvaltuustolta avustusta kodille ja pääasiassa sen nojalla uskallettiin vuokrata mainittu huoneusto. Sitä suurempi oli huoli ja pettymys, kun avustus evättiin. Kun sitten keväällä ryhdyttiin neuvottelemaan, miten on meneteltävä varojen hankkimisessa, päätettiin aluksi kerätä niitä listoilla. Samalla alettiin pohtia, mitä tulevaisuuden varalta olisi tehtävä. Silloin heräsi johtokunnan jäsenissä ajatus *pesulaitoksen* perustamisesta. Sen avulla toivottiin saatavan sekä kodille tuloja että sen asukkaille työtä. Heti uuteen asuntoon muutettua ryhdyttiinkin ajatusta käytännössä toteuttamaan. Jäsenet lahjoittivat alkutarpeita. Yksi osti pesupunkan, toinen nuoraa, kolmas silitysuunin ja rautoja, j.n.e. Työtä niinkään hankkivat aluksi jäsenet ja niin päästiin taas alkuun.

On vielä huomattava, että yleisen mielipiteenkin muodostuksessa oli pesulaitoshommalla merkityksensä. Emäntäin piireissä oli näet alettu puhua, että yhdistys vaikuttaa veltostuttavasti palvelijoihin: näitä elätetään kodissa laiskoina! Monikaan ei vaivautunut ajattelemaan, millä varoilla yhdistys tyttöjä elättäisi. Kun sitten perustettiin pesulaitos, niin alkoi kuulua kuiskeita, että tehdäänhän siellä palvelijatarkodissa työtäkin! Tämä siis muutti mielipiteen vähitellen toiseksi. Sittemmin tottuivatkin perheenemännät, ainakin tilapäisapua tarvitessaan, kääntymään palvelijatarkodin puoleen, jonka välityksellä aina voi saada tottuneita siivoojia, pesijöitä, tarjoilijoita j.n.e. Myöhemmin tarjottiin työtä kodin ulkopuolelta, toisinaan enemmän kuin voitiin ottaa vastaan, joten pesulaitoksen merkitys kodille tuli pienemmäksi kuin se oli ensiaikoina. Pesulaitoksella oli alusta lähtien oma hoitajansa.

Rouva Aurora Karamsinilta sai yhdistys syksyllä 1901 vuokra-apua 250 mk.

*

Ruokala- ja leipomohanke. — Yrittänyttä ei laiteta ja niinpä pesulaitoksen menestyminen antoi rohkeutta yrittää kohta enemmänkin. Kevättalvella 1902 päätettiin perustaa ruokala, josta samalla saataisiin ruokaa pesulaitoksessa työskenteleville. Ruokala avattiin heinäkuussa 1902 ja menestyi se tavallaan jopa odottamattoman hyvin. Ruokavieraita kävi niin paljon kuin huoneisiin mahtui, oltiinpa pakoitettuja liikkeen laajentamiseenkin. Ruokalan menestys antoi vielä aiheen perustaa leipomo, josta saatiin leipä ruokatarjoiluun. Mutta kai laskelmissa oli sittenkin joku vika, sillä ruokatarjoilu ja leipomo eivät lopullisesti näyttäytyneet kannattaviksi, syy: hinnat oli laskettu liian alhaisiksi, joten liike tuotti tappiota. Senvuoksi yhdistys keväällä 1904 lopetti sekä ruokatarjoilun että leipomon. Vahingosta viisastuneina päätettiin ainoana liikelaitoksena kodin ohella, toistaiseksi, jatkaa vain pesulaitoksen toimintaa.

Mutta ei sillä hyvä, paljon huolestuttavampaankin vaiheeseen oli tällä välin jouduttu. Velkataakka oli kasvamistaan kasvanut, tehden keväällä n. 4,000 mk. Tästä vuokravelkaa puoleentoista tuhanteen ja lihakauppias H:lle n. 800 mk. Nyt viimeainittu antoi saatavansa uloshaettavaksi ilman

armoa ja yhdistystä uhkasi vararikko — kammottava konkurssi. Mitä tehdä? Jos nyt olisi kaikki lopetettava, kes-täisi kauan ennenkuin uudestaan voitaisiin alkaa. Lopuksi päätettiin kääntyä kirjeellisesti muutamien kaupungin tunnetuimpien liikemiesten puoleen anomalla lainaa tai lahjaa yhdistykselle. Seuraus oli, että kunnallisneuvos Landén saapui saamansa kirjeen johdosta omin silmin katsomaan minkälaista yhdistyksen toiminta oli. Saatuaan selvän asia-sta lahjoitti hän yhdistykselle 500 mk. Loput 300 mk. saatiin lainaksi. Tämä summa pelasti yhdistyksen konkurssista.

Ensimmäinen oman talon haavekin oli jo tähän mennessä eletty, jos tosin haaveeksi jäänytkin — toistaiseksi. Jo v:sta 1901 oli alettu suunnitella osakeyhtiön perustamista, joka rakentaisi talon, mihin sijoitettaisiin, paitsi koti tilapäisasunto- ja varten palvelijattarille, myöskin koti vanhoja palvelijat-taria varten, talouskoulu ja ruokatarjoilu, pesulaitos sekä tarvittavat kokoushuoneet. Osakkeiden suuruus ajateltiin 50—100 mk:ksi. Asia käsiteltiin niin pitkälle, että sääntö-ehdotuskin oli jo valmiina, mutta hyvin ymmärrettävistä syistä hanke raukesi vuosikausiksi.

Talosuunnitelman yhteydessä mainittua *talouskoulukysy-mystä* käsiteltiin niinkään vakavassa mielessä. V. 1906 ryh-dyttiin keräämään rahojakin sen toteuttamiseksi toimeenpa-nemalla iltamia, pidettiinpä samaa tarkoitusta varten arpa-jaisetkin. Mutta sittemmin vakiintuivat mielipiteet siihen suuntaan, että tällaisten koulujen perustaminen ja ylläpito kuuluu ensi sijassa valtiolle ja kunnille, ja ammattikoulura-hasto siirtyi yhdistyksen rahastoon.

VALOISAMPIA PÄIVIÄ KOHTI. PUITTEET LAAJENEE, POHJA LUJITTUU.

Kaupunginvaltuusto ryhtyy tukemaan. — Olemme edellä nähneet, että yhdistys alkuvaiheissaan oli tuloksettomasti vuosi vuodelta kääntynyt kaupunginvaltuuston puoleen avun toivossa. Mutta kun ei kesken lannistu, pääsee useim-min lopultakin päämääräänsä. Niin tässäkin. Keväällä 1904, juuri pahimmassa hädässä, myönsi valtuusto yhdistyk-

selle anniskelun voittovaroista 1,500 mk. Se oli melkein kuin uuden elämän aiku. Ei ollut enää hätäpäivää.

Senjälkeen alkoi valtuusto, yhä selvemmin vakuuttuneena yhdistyksen merkityksestä yhteistä hyvää edistävänä ja erittäin tarpeellisena tekijänä omissa puitteissaan, vuosi vuoden jälkeen muistaa yhdistystä voittovarojen jaossa. Avustus vaihteli aikaisemmin 1,500—3,500 mk:n välillä. Ainoastaan v. 1910 oli tältä kohdalta tyhjä, musta vuosi.

Majanmuuttokin on taas mainittava. Viimeksimainitusta huoneustosta oli 1904 siirrytty Antinkadun 26:een. Siellä majailikin yhdistys pesulaitoksineen sitten yli vuosikymmenen ajan, kun taas koti laajentuessaan ennen pitkää oli muutettava erikseen tarkoituksenmukaisempiin oloihin.

Kotia laajennetaan. Kun yhdistys alkoi saada säännöllisesti apurahaa ja sen asema alkoi vakiintua, alettiin ajatella erikoista huoneustoa kotia varten. Silloisen pesulaitoksen yhteydessä ei sen laajentaminen kuitenkaan voinut käydä päinsä. V. 1906 vuokrattiin Vladimirinkadun n:o 49:stä kolme huonetta käsittävä huoneusto, johon seuraavana vuonna saatiin 2 huonetta lisää. Täällä oli koti 2 vuotta, jonka jälkeen sille saatiin uusi 5 huonetta ja keittiön käsittävä huoneusto samasta talosta, missä pesulaitos sijaitsi.

Asema muuten oli tällä välin muuttunut sikäli, että isännät nyt kilvan tarjoilivat yhdistykselle huoneita. (Vuokra tietysti oli asia erikseen.)

Poiketaksemme tässä välillä hieman kannattavaisuuslaskelmiinkin, käy tilinpidosta selville, että alkuperäistä 25 p. vuorokausivuokraa oli 1908 korotettu 10 pennillä ensimmäiseltä vrk:lta. Kun 1910 ei saatu avustusta lainkaan, oli pakko jälleen hieman korottaa vuokria. Asukastilasto näyttää ensimmäisenä vuonna kodissa majailleen 139 henkeä yhteensä 1,136 vrk. Suurin määrä asukkaita ensimmäisten viiden toista vuoden aikana oli v. 1910, yht. 1,068 henkeä, jotka viettivät kodissa 10,064 vrk.

»Osa kodissa asuvista on varattomuuden perusteella saanut ilmaisen asunnon, vieläpä on toisille annettu ylläpitokin, kunnes on voitu heille hankkia muuta toimeentuloa. Osa näistä on maksanut velkansa paikan saatuaan», kertoo näistä ajoista »Kotiorjat». Siis turvalinnoitus siinäkin mielessä.

MITÄ TAAS TALLÄ VÄLIN OLI TEHTY »ITSE ASIAN» ETEEN.

Edellä on lyhyesti selostettu vuosien taivalta etupäässä käytännöllisiä otteita ja saavutuksia silmälläpitäen. Niiden rinnalla ei suinkaan oltu unohdettu, mille asialle oltiin var-
tavasten yhdessä lähdetty.

Vaatus työpäivän lyhennyksestä ja alimmasta palkasta.
V. 1903 oli yhdistyksessä, H:gin Ty:n Palvelijatarosaston aloitteesta, otettu uudelleen keskusteltavaksi työpäivän lyhennysvaatus ja palkan minimiraja. Tämän johdosta käännyttiin Naisliitto Unionin, Emäntäliiton ja Suomen Naisyhdistyksen puoleen seuraavansisältöisellä kirjelmällä:

»Luottaen siihen, että yleistä hyvää ja erittäin naisten pa-
rasta harrastaen mielellänne tahdotte tehdä mitä suinkin voitte
myös vähäväkisten työläisnaisten hyväksi, rohkenemme kääntyä
puoleenne anomuksella, että ottaisitte keskusteltavaksenne pal-
velijatarten aseman ja hyväntahtoisesti ryhtyisitte vaikuttamaan
heidän elinehtojensa korjaamiseksi.

Kokouksissa, joissa olemme asemamme epäkohtia ja niitten
parantamista käsitelleet, on pidetty tärkeimpänä palvelijatarten
työpäivän ja palkkojen järjestämistä määrärajaus-
maksiksi.

Ikävänä epäkohtana pidämme, että meillä on vähemmän va-
paata aikaa kuin melkein kaikilla muilla ihmisillä, monilla pal-
velijattarilla sitä on tuskin nimeksikään. Mekin tarvitsisimme
hoitaa hieman omiakin asioitamme, tarvitsisimme valistaa hen-
keämme, jopa joskus etsiä huvitustakin arkiasikareitten vaih-
teeksi. Sentähden tulisi meillä olla jonkun verran aikaa va-
paasti käytettäväksemme, olisi saatava yleisemmin hyväksytyksi
jonkunlaiset yleiset rajat palvelijatarten työajalla. Vaikka täl-
laiset yleiset rajat määriteltäisiinkin, jäisi kyllä vielä tilaisuutta
kussakin perheessä järjestää erityisiseikat tarpeitten vaatimus-
ten mukaan.

Ehdotamme:

että pisin työpäivä palvelijattarille määrättäisiin 10-tuntiseksi;
että päivän työ ei saisi alkaa ennen klo 6 eikä jatkua jälkeen
klo 9, paitsi erityisemmissä tapauksissa;

sekä että yksi ilta viikossa olisi vapaata klo 7 alkaen ja sun-
nuntaisin vuoroon toisena aamupäivällä sopimuksen mukaan ja
toisena klo 3 alkaen koko iltapäivän.

Nämä ehdotukset sisältävät samaa kuin vuonna 1902 pidetyn
palvelijataryhdistysten edustajakokouksen ponnat, paitsi että
mainituissa ponsissa ehdotettua 12-tuntista työpäivää pidämme
liian pitkänä, koska kaupunkilaisten useimmilla muilla työaloilla
on jo työpäivä 10-tuntinen ja maatyöläistenkin työpäiviä on vii-
me kesänä lyhennetty 10- ja 11-tuntiseksi.

Olisi tärkeää saada myös palvelijatarten palkkaus tyydyttävämmälle kannalle. Nykyisin palkat ovat niin alaiset, erittäinkin äsken maalta tulleelle, etteivät ne mitenkään riitä edes vaatteisiin, puhumatta muista tarpeista. Se vaikuttaa suuresti siihenkin, että heikkoluontoisemmat osasiskoistamme joutuvat himokkaitten miesten pyydysten uhreiksi, lankeavat huonoja teitä kulkemaan. Koska toivotaan palvelijatartenkin voivan elää siveellisinä ihmisinä, olisi tärkeää saada yleisemmin hyväksytyksi kuukausipalkka, joka edes jossakin määrin riittäisi välttämättömiin tarpeihin.

Ehdotamme:

että alimmaksi kuukausipalkaksi määrättäisiin 12 markkaa, sekä

jos vaaditaan työtä klo 7 jälkeen illalla, olisi siitä maksettava erikseen 25 penniä tunnilta.

Hartaasti toivoen, että edellä esitetyt ponnet kansamme tytärten ja ehkä vastaisten äitien siveyden, terveyden ja muun hyvinvoinnin tähden saisivat arvoisan hyväksymisenne ja kannatuksenne, pyydämme saada ne sulkea suosiolliseen huomioon.

Helsingissä 4 päivänä lokakuuta 1903.

Helsingin Palvelijataryhdistys ja H:gin Työväenyhdistyksen Palvelijatarosasto.

Kirjelmään saapuneista vastauksista Emäntäyhdistyksen ja Suomen Naisyhdistyksen lähettämässä oli asetettu jokseenkin kylmästi ehdotuksia torjuvalle kannalle, Naisliitto Unioni sitä vastoin ne suurin piirtein ja periaatteessa hyväksyi.

Emäntäyhdistys korosti laajassa vastauksessaan ennen kaikkea »kodin turvan» ja kotoisten etujen merkitystä palvelijattarille, suorastaan ihmetellen, kuinka moisia vaatimuksia, kuin Palvelijataryhdistys oli esittänyt, ollenkaan voidaan tuoda julki: »Palvelijain työ kodissa on niinkuin emäntienkin sitä laatua, että sitä on mahdotonta suorittaa ja maksaa tunnittain; se ei myöskään tavallisissa oloissa ole niin raskasta, että se ei myöntäisi pieniä lepoetkiä itsesäänkin vaihtelevan työn ohessa.» Samalla voimakkaasti vedottiin siihen, että »palvelijain asema paljon riippuu heidän omasta hyvästä käytöksestään». Silloisia palkkaoloja emännät myös pitivät erinomaisen edullisina. Heidän vastauksensa huipentuu seuraaviin ponsiin:

1) Koska palvelijain työaika on riippuvainen jokaisen yksityisen kodin erilaisista oloista, niin ei heidän vaatimuksiaan 10:n tunnin työpäivästä sekä usean tunnin vapaa-ajasta päivittäin saata suosittaa, vaan ovat moiset vaatimukset pidettävät mahdottomina toimeen panna.

2) Koska palvelijain ottaminen palvelukseen tapahtuu heidän vapaasta tahdostaan ja palkasta, työstä y.m. sopimalla, niin ei Emäntäyhdistyksen mielestä palvelijain itsemääräämisoikeus tule mitenkään loukatuksi eikä myöskään heidän vapautensa vastaanottaa tai hyljätä heille sopimatonta palvelusta tule rajoitetuksi. Palkan suuruus riippuu tietysti siitä kelpoisuudesta, uskollisuudesta, rehellisyydestä y.m. mikä palvelijan todistuksesta ilmenee, palveluksen laadusta, isäntäväen taloudellisesta asemasta, sekä siitä, paljonko palvelijoita on tarjolla ja paljonko niitä kysytään. Siis ei voida palkan alinta määrää mitenkään rajoittaa.

Suomen Naisyhdistys oli niinkään laatinut erittäin kauriin ja ylevähenkisen vastauksen, suurin piirtein samansäältöisen kuin edellinen, korostaen ansioitaan kaikin puolin naisten aseman kohottajana, mutta siinä kaikki. »Elämme siinä toivossa, että tulevaisuudessa ehkä ilmenee tilaisuus työskennellä palvelijainkin hyväksi siten, että edistykseen pyrkiville hankitaan tilaisuutta yhä enemmän henkisesti valistua ja saada parempaa ammattitaitoa.»

Naisliitto Union kutsui palvelijattarien edustajia kokoukseen selostamaan mielipiteitään. Kokouksessa asetti Unionin komitean laatimaan ponnet, jotka sitten julkaistiin sanomalehdissä. Ne kuuluivat:

1) Vaikka Unionin periaatteessa tunnustaakin, että 10 tunnin työpäivä on kohtuullinen naiselle, katsoo Union, että nykyisen järjestelmän vallitessa kodeissa ei aina voida täsmällisesti työpäivää rajoittaa 10 tuntiin, mutta katsoo kohtuulliseksi, että kun palvelija on tehnyt ne työt, jotka sopimuksen mukaan kuuluvat hänelle, palvelijalle annettaisiin tunti, tai joitakuuta tunteja vapautta päivässä. Samalla kun Union katsoo suotavaksi, että emännät koittaisivat vaikuttaa sellaiseen muutokseen järjestelmässä, että palvelijain työ ei alkaisi ennen klo 6 aamulla eikä jatkuisi jälkeen 9 illalla.

2) Säännöllisen vapaa-ajan suhteen, jota palvelijat toivovat, nimittäin yksi iltapäivä tai ilta viikossa sovitulla ajalla, sekä pyhäsin toisena aamu- toisena iltapäivän, katsoo Union sen toivomuksen olevan kohtuullisen, sitäkin enemmän, koska Unionilla on tiedossa, että useissa kodeissa tällainen järjestelmä on jo käytännössä.

3) Mitä alimpaan tuntipalkkaan tulee, katsoo Union, että palvelija, joka on täyttänyt 18 vuotta ja on palvellut vuoden aikassaan ja saanut siitä tyydyttävän työtodistuksen, on hyvin ansainnut 12 mk. kuukausipalkan.»

Kysymyksen johdosta syntyi kiiwas sanomalehtiväittely.

Palkollissääntöä vaaditaan kumottavaksi. V. 1904 ryhtyi yhdistys tarkastelemaan palkollislainsäädäntöä. Keskustelussa todettiin, että voimassa oleva palkkauslainsäädäntö ei enää vastannut vallitsevia oikeuskäsityksiä. Sehän asettui melkein poikkeuksetta turvaamaan vahvemman puolen, s. o. isännän oikeuksia, jättäen palvelijan lain turvan ulkopuolelle. Senvuoksi päätti yhdistys ryhtyä vaatimaan sen kumoamista.

Kun samana vuonna kokoontuvaan säätyeduskuntaan oli tullut valituksi tohtori R. af Ursin, päätti yhdistys kääntyä hänen puoleensa anomalla, että hän esittäisi kysymyksen säätyeduskunnassa. Tri U. ei katsonut voivansa esittää palkkauslain kumoamista sinänsä, ainoastaan sen eräiden pykäläin uusimista. Kysymystä ei säätyeduskunta kuitenkaan ehtinyt käsitellä. Sitten esitti yhdistys kysymyksen palvelijain edustajakokoukselle, jossa päätettiin vaatia palkollissääntöä kumottavaksi ja suojeluslait ulotettavaksi palvelijoihin siten, että alaikäisille määrättäisiin alin ikäraja samoin kuin teollisuusammateissa pisin sallittu työpäivä ja säännölliset vapaa-ajat. Samoin esitti yhdistys, että yksityisten harjoittama paikanvälityслиike olisi palvelijoille vahingollisena kokonaan kiellettävä, ja tilalle asetettava kunnalliset työnvälitystoimistot. Tämä vaatimus onkin tullut eduskunnassa toteutetuksi.

Edelleen käsitelti yhdistys tilastollisen tutkimuksen toimeenpanemista palvelijattarien olosuhteista. Asiasta tehtiin alote eduskunnassa, jossa suhtauduttiin myönteisesti kysymykseen, mutta hallitukset ovat pistäneet eduskunnan päätöksen vihreän veran alle, jonne se on unohtunut. Ja kun asia hautaantui hallitukseen, ryhtyi yhdistys yhdessä H:gin Ty:n Palvelijatarosaston kanssa keräämään tilastoa pääkaupungin oloista. Nämä tulokset on julkaistu Palvelijatarliiton kustannuksella lentokirjasena nimellä: »Palvelijain olosuhteet tilaston valossa».

Vähitellen oli myöskin yhdistyksen henkinen suunta muuttunut sikäli, että se tuli yhä lähemmäksi järjestynyttä työväkeä. Pian päästiin niin pitkälle, että ryhdyttiin kokouksissa käsittelemään sosialidemokraattisen puolueen ohjelmaa. Tuloksena on mainittava, että jo 1903 yhdistys liittyi Sosialidemokraattiseen Naisliittoon, seuraavana vuonna paikallisjärjestöön ja 1905 Sosialidemokraattiseen puolueeseen.

UUSIA VAATIMUKSIA: KESÄLOMA, VAPPU, TORSTAI-ILTAPÄIVÄ.

Keväällä 1906 lähti yhdistys läpiajamaan työläisille jo silloin yleensäkin ajankohtaiseksi tullutta *kesäloman* vaatimusta palvelijattarillekin. Muuta keinoahan ei taaskaan ollut kuin käyttää sanomalehtitietä vaatimuksen tunnetuksi tekemiseksi ja yleisen mielipiteen muokkaamiseksi. Sekä työväen- että porvarislehdissä julkaistiin kirjoitus, jossa vakuuttavasti osoitettiin palvelijattarien unohdettu ja epäoikeutettu asema tässäkin ja selostettiin heidän vaivalloista, raskasta kesäänsä ammatissaan. Kirjoitus päättyi seuraavaan vetoomukseen:

»Nykyajanahan on koetettu ulottaa kesälomaa yhä laajempiin piireihin, ja siis on syytä toivoa, että oikeudentunto myöntää saman oikeuden myöskin palvelijoille. Tosin on se tapa ollut käytännössä joissakin perheissä jo ennestään, vaan ainoastaan pieni prosentti on tähän saakka päässyt siitä osalliseksi. Paljon keveämmällä ja iloisemmalla mielellä tekee palvelija silloin tehtävänsä, jos hänelle tunnustetaan oikeudet, jotka pitäisi kuuluvan kaikille ihmisille.»

Vappuvapautta vaadittiin niin ikään. Vuonna 1908 yhdistys esitti kysymyksen yleiselle palvelijattarien kokoukselle, jossa oli läsnä noin 1,000 palvelijatarta. Kokous velvoitti al-lekirjoittaneen kaikissa pääkaupungin sanomalehdissä huomauttamaan isännistölle palvelijain vappuvapaudesta. Näin myös tapahtui. Vappukysymys esitettiin lehdissä julistuksenluontoisessa kirjoituksessa, jossa m.m. vedottiin mainitun suurkokouksen kannanottoon ja siellä esille tuotuihin näkökohtiin. Kirjoituksen johdosta, jonka sävy oli kokonaan toivomusluontoinen, syntyi lehdissä jälleen vilkas väittely. Ei näet tämänkään niin oikeutetun asian toteuttaminen tuntunut olevan ensinkään helppoa.

Torstaivapautta taistelemaan. Palvelijattarien edustajakokouksessa kesällä 1911 päätettiin m.m., että

»palvelijattarien on saatava vapaata joka torstai kello 4 alkaen koko illaksi siellä, missä työpäivä (joka hyväksyttiin 10-tuntiseksi) ei ole järjestetty yhteen jaksoon, kuitenkin niin, että siellä, missä on kaksi tai useampia palvelijoita, voidaan toisiin nähden muuta viikonpäivää sovelluttaa.»

Kysymyksen johdosta päättivät palvelijatarjärjestöt Helsingissä nyt ottaa edelläsiteeratun ponnen erikoisvaatimuksena emännille esitettäväksi, mikä myös hyväksyttiin yleisessä palvelijattarien kokouksessa Helsingissä jouluk. v. 1911. Kysymyksen johdosta kääntyi Helsingin Palvelijatar-yhdistys ja H:gin Ty. Palvelijatarosasto vielä samana talvena kiertokirjeellä Naisliitto Unionin, Suomen Naisyhdistyksen, Marttayhdistyksen, Husmoderförbundetin, Kvinnoförbundet Hemmet'n, Suomalaisen Naisklubin ja Suomalaisen Naisliiton Helsingin osaston puoleen, ehdottaen näitä keskustelemaan ja päättämään palvelijain torstai-vapausvaatimuksesta.

Kirje kuului seuraavasti:

»Suurimpia epäkohtia palvelijattarien asemassa on järjestetyn vapaa-ajan puute. Nykyajan palvelijattareen ei ole voinut olla vaikuttamatta ne vapaudenpyrkimykset, jotka antavat leimansa tälle aikakaudelle, joten palvelijain vapaudenkaipuu on nykyään aivan toisenlainen kuin ennen. Verratessaan asemaansa emmattityöläiseen, joka on vapaa joka ilta, puhumattakaan vapaista pyhäpäivistä, ei palvelijatar voi olla tuntematta erikoista orjuuttaan, kun hänellä ei ole määrättyä vapaa-aikaa ollenkaan. Useimmissa perheissä hän on hänellä vapautta ainoastaan pari kolme tuntia joka toinen sunnuntai, joka vapaa-aika on kerrassaan riittämättömän lyhyt. Pyhänä iltapäivällä, jolloin useimpien vapaa-aika on, ei palvelijattarella myöskään ole tilaisuutta sivistysharrastuksiensa tyydyttämiseen, koska tuo vapaa-aika on sekä liian lyhyt, että sellaisena aikana, jolloin ei ole luennoita y.m. sivistäviä tilaisuuksia.»

»Palvelijatarjärjestöt ovat palvelijatarliikkeen alusta saakka esittäneet vaatimuksena, että saataisiin yksi arki-ilta vapaaksi viikossa. Tämän vaatimuksen ei luulisi olevan liian suuren, kun ottaa huomioon, että palvelijattarella on seitsemän työpäivää viikossa. Suurlakon aikana arkipäivävapautta voimakkaammin esitettiin, ja silloin suuri joukko emäntiä lupasi sen käytännössä toteuttaa. Arkipäivävapautta onkin palvelijattarille jonkun verran joissakin paikoissa annettu, mutta kun ei ole hyväksytty mitään yhtenäistä menettelyä, joka helpottaisi sen toteuttamista yleisemmin, niin se kohtaa käytännössä vaikeuksia.»

»Emännät ovat arkipäivävapautta vastustaneet sillä, että voi tulla vieraita, jolloin emäntä joutuu pulaan, jos palvelijattarella on vapaailtansa. Tämän esteen poistamiseksi arki-vapauden tieltä ovat palvelijattaret pitkien keskustelujen jälkeen viimekesäisessä edustajakokouksessaan päättäneet ehdottaa otettavaksi yleisesti käytäntöön määrätyn viikonpäivän, jolloin palvelijattarilla olisi vapaata. Kun tämä vapaapäivä saadaan yleistyksi, niin silloin ei kukaan mene vieraisille sinä päivänä, koska jokainen tietää palvelijattarilla silloin olevan vapaapäivän.

»Palvelijattarien edustajakokous hyväksyi torstain siksi päiväksi, jolloin palvelijattarien on saatava arkipäivävapautensa.»

»Yllä olevan perusteella ehdotamme, että yhdistyksenne ottaisi keskusteltavaksi, eikä emäntien kannalta ole edullisinta järjestää palvelijattarien arkivapaus siten, että yksi määrätty viikon arkipäivä, torstai otetaan vapaapäiväksi.»

»Jotta kysymys saisi monipuolisemman selvittelyn, ovat H:gin Palvelijataryhdistys ja H. T. Y. Palvelijatarammattiosasto kumpikin valinneet kaksi edustajaa, joiden kautta toivomme saavamme valaista kantaamme siinä kokouksessanne, jossa kysymyksestä keskustellaan.»

»Päätöksestänne pyydämme saada lähimmässä tulevaisuudessa tiedon.»

Kirjelmään saapui aikoinaan vastaukset kaikilta mainituilta järjestöiltä. Näistä Naisliitto Union ja Suomen Naisyhdistys vastaavat samaan tapaan, nimittäin, — että »vaikka on suotavaa, että palvelijattarilla olisi yksi vapaa arkipäivä, tulisi päivän, jona tämä vapaa-aika annetaan, riippua sopimuksesta emännän kanssa.» Nuorsuomalainen Naisklubi vastasi: »Keskusteltaessa oltiin yksimielisiä siitä, että sunnuntaivapaa-ajan lisäksi yksi iltapäivä viikossa olisi palvelijattarille vapaa, ja ilmeni, että klubiin kuuluvilla jäsenillä on jo se tapa ollut kauan käytännössä.» Mutta yleistä torstai-iltapäivävapautta he eivät monesta eri syystä voineet hyväksyä. — Suomal. Naisliiton H:gin os. vastauksessa sanottiin m.m.: »Oltiin yksimielisiä siitä, että vaatimus on oikeutettu ja ajan vaatima. Huomautettiin m.m., mitenkä palvelijattarilla on niukasti vapaata verrattuina muihin ammattilaisiin sekä mitenkä tuona yhteisenä vapaapäivänä voitaisiin järjestää sivistäviä esitelmätilaisuuksia y.m. palvelijattaria varten. Kokous asettui periaatteellisesti kannattamaan mainitun kirjelmän ehdotusta, että nimittäin yksi yhteinen vapaa arkipäivä viikossa olisi palvelijattarille annettava, eikä ilmennyt kokouksessa mitään sitäköön vastaan, että tuoksi vapaapäiväksi tulisi torstai, jota kirjelmässä ehdotetaan, kuitenkin niin, että siellä missä on kaksi tai useampia palvelijoita, voidaan toisiin nähden muuta viikonpäivää sovelluttaa. Tiedettiin, että tästä säännöstä tulisi paljonkin poikkeuksia olemaan, mutta uskottiin kuitenkin tämän torstai vapauden voivan tulla melkoisesti yleistetyksi.»

Husmoderförbundetin vastaus sisälsi seuraavan yhteenvedon: »Kun kodin järjestys on sitä laatua, että palvelijattaren työ ei voi samaan aikaan pysähtyä kaikissa kodeissa, ei

Husmoderförbundet voi hyväksyä palvelijattarien vaatimusta torstaipäivän vapaudesta. Vanhaa järjestelmää, että kodissa, jossa on useampia palvelijattaria, he vuoron perään saavat vapautta, ei voida muuttaa. Niiden palvelijattarien, jotka vertaavat itseään ammattityöläisiin, pitäisi etsiä itselleen toista ammattia. He voivat palvella niitä perheitä, jotka niin tahtoo, tuntipalkalla, jolloin he, asuessaan ulkona, saattavat toivotun vapauden. Mutta he kadottavat samalla väkineisen palvelijattaren verrattain varman aseman ja hänen muut etuisuutensa.»

Kvinnoförbundet Hemmet ei myöskään katsonut voivansa »suositella yleiseksi tavaksi, että juuri torstai-iltapäivä olisi vapaa, vaan saisi arkipäivä vapaus jäädä yksityissopimuksen varaan.»

Martta-yhdistys selosti asiankäsitteilyä kokouksessaan m.m.: »Että palvelijattaret tarvitsevat yhden vapaan iltapäivän viikossa paitsi sunnuntaita, oli »Marttojen» mielestä epäilemätöntä ja itsestään selvää. Mutta oliko toivottavaa, sopivaa ja mahdollista vaatia kaikille yhteinen määrätty päivä, ehdotuksen mukaan torstai vapaapäiväksi, — siitä oli eri mieliä. Näkökohdat, jotka puhuvat senkaltaisen määräyksen puolesta, saivat kovin vähän kannatusta, sitä vastoin huomauttivat monet sellaisen toimenpiteen kohtuuttomuutta, toiset taas sen tarpeettomuutta. Suurin osa ompeluseurain jäseniä oli varmasti vakuutettu senlaisen määräyksen hankaluuksista ja vaikeuksista ja epäilivät suuresti sen tarpeellisuutta.

Sille mielipiteelle, joka näissä keskusteluissa ilmeni, täytyy antaa arvoa, koska ompeluseurain jäsenet suureksi osaksi itse ovat lähteneet palvelijatarluokasta.»

Palvelijattarien edustajien läsnäolon kysymystä käsittelevässä kokouksessaan oli sallinut ainoastaan Nuorsuomalaisen Naisliiton H:gin osasto.

Vastauksien johdosta käsitteli Helsingin Palvelijataryhdistys ja H. T. Y. Palvelijatarosasto kysymystä uudestaan ja päätettiin saattaa saadut vastaukset julkisuuteen, sekä laatia sanomalehtiin asiallinen selostus niiden johdosta, koska näytti siltä, että ainakin muutamat perustelut olisivat olleet toiset, jos kokoukseen olisi kutsuttu palvelijain valitsemat edustajat selostamaan asiaa.

Ainoa asiallinen väite torstaiapäivä vapautta vastaan oli se, että jos on useampia palvelijattaria, niin mihin joudutaan,

jos kaikkien pitää päästä torstai-iltapäivällä vapaaksi Tämä kohta oli jäänyt kirjelmässään liian epäselväksi, kun koetettiin saada se mahdollisimman lyhyeen muotoon, ja kun toivottiin, että järjestöjen valtuuttamat voivat kokouksissa selvittää asian perusteellisemmin. Mutta kun ainoastaan Nuorsuomalaisen Naisliiton H:gin osasto suvaitsi palvelijain edustajain läsnäolon, tuli kaikissa muissa paitsi siinä päätös hylkäävä.

Kyseinen laaja sanomalehtiselostus, joka asiallisin perustein torjui edellä mainittujen eri yhdistysten esittämät hylkäävät näkökohdat, on kokonaisuudessaan julkaistuna »Kotiorjat»-albumissa. Hyvän asian ei muutenkaan annettu kaatua tähän ensimmäiseen, tosin jo ennakoita aavistettuun vastoinkäymiseen, vaan kamppailua sen voittoon viemiseksi päätettiin edelleen ponnekkaasti jatkaa. Tiedettiin, että jo silloin oli esim. Amerikassa torstai-iltapäivä klo 2:sta alkaen aivan yleisesti vapaa kaikilla palvelijattarilla »ja mikä siellä on mahdollinen, ei meilläkään kohdanne voittamattomia esteitä», pääteltiin. Korostettiin myös sitä, että samanaikaisesti kaikkialla, sekä maaseudulla että kaupungeissa, palvelijattaret esittäisivät järjestöjensä kautta tämän itse asiassa varsin pienen vaatimuksen isäntävälleen. Myöhemmin näemmekin, etteivät nämäkään ponnistukset suinkaan menneet hukkaan.

KIRJALLISTAKIN TOIMINTAA YRITETTIIN JO ALKUTAIPALEELLA.

Heti ensimmäisenä toimintavuonna herätettiin yhdistyksessä kysymys oman äänenkannattajan perustamisesta. Oli selvää, että jos tahdottiin vaikuttaa laajempiin piireihin, oli välttämätöntä levittää selvittävää kirjallisuutta. Niinpä julkaistiinkin omalla kustannuksella syksyllä 1898 tilapäisjulkaisu nimeltä »Palvelijatar-lehti», suomen- ja ruotsinkielisenä. Seuraavana vuonna kustansi yhdistys samanlaisen tilapäislehden, sekä päätti anoa lupaa sellaisen säännölliselle julkaisemiselle. Kuvaavata senaikaisille paino-oloille on, että tällaisessakin lehdessä nähtiin niin suuri yhteiskunnallinen vaara, että anomus hylättiin. Kun lehden julkaiseminen estyi, päätti yhdistys jatkaa kirjallista toimintaansa toisessa muodossa. Keväällä 1900 ilmestyi sen toimesta albumi

nimeltä »Heikkojen ääni» ja seuraavana vuonna julaistiin jälleen oma albumi. Ry. Koiton naisosaston kanssa yhdessä julkaisi yhdistys kahtena seuraavana vuonna joulualbumin.

Keväällä v. 1905 anottiin uudestaan lupaa lehden julkaisemiselle ja tällä kertaa se saatiinkin. Lehden ensimmäinen numero ilmestyi toukokuussa.

Kun kesällä v. 1905 Tampereella pidetyssä palvelijattarien edustajakokouksessa perustettiin palvelijattarien liitto, päätettiin samalla ottaa »Palvelijatarlehti» yhdistyksen ehdotuksesta liiton omaisuudeksi, toivomuksella, että lehti, joka olisi toimitettava yhteistyössä Sos.-dem. Naisliiton toimikunnan kanssa, muodostuisi yleiseksi työläisnaisten äänenkannattajaksi. Sos.-dem. Naisliiton kokouksessa Viipurissa 1906 päätettiin Palvelijatarliiton ehdotuksesta »Palvelijatarlehti» ottaa Sos.-dem. Naisliiton äänenkannattajaksi nimellä »Työläisnainen». Lehden kokoa ja numerolukua suurennettiin. Sen jälkeen kun »Työläisnainen» alkoi ilmestyä, ja Palvelijattarien liitto julkaista lentolehtisiä palkollisalalta, ei yhdistys katsonut tarpeelliseksi jatkaa julkaisutoimintaansa. Poikkeuksena on mainittava jo aikaisemmin tässäkin puheena olleet 15-v.-juhla-albumi »Kotiorjat» ja 25-vuotisjulkaisu.

Yhdistys perustaa lainakirjaston. V. 1906 alkoi yhdistys kokoamaan lainakirjastoa, joka vuosien mitaan onkin jo paisunut varsin laajaksi. Kirjastoa käytetään edelleenkin hyvin ahkerasti.

ASEMAN SELVITTÄMINEN MAALAI SPALVELIJOILLE.

Yhdistyksen kokouksissa keskusteltiin alkuvuosista lähtien tavasta, millä eräät paikanvälitystoimistot olivat ryhtyneet vetämään maalaispalvelijoita kaupunkeihin. Vuositain lisääntyi paikattomien palvelijain lukumäärä, toimistojen konttorit olivat heitä tulvillaan. Ja toisia yhä saapui, siinä varmassa uskossa, että Helsingissä on aina hyviä paikkoja ja hyviä palkkoja saatavana. Yhdistys, tuntien tilanteen, sekä myös velvollisuutensa, toimitti sen johdosta syksyisin sanomalehtiin vakavia varoituksia pääkaupunkiin aikoville maalaistyöille, selvittäen niissä tavantakaa minkälaiset vaikeudet ja vaarat täällä uhkasivat nuorta kokematon

ja turvatonta tyttöä. Nämä varoitukset olivat samalla ve-
toomuksia vanhemmille, että nämä tekisivät parhaansa huo-
lehtiakseen, millaisiin oloihin lapsensa päästävät ja onko
näillä toimeentulon saannin mahdollisuutta.

KAIKEN JÄLKEEN HUOMATTAVAA TUNNUSTUS- TAKIN.

Erikoisesti yhdistyksen ylläpitämän palvelijatarkodin mer-
kitys alettiin vähitellen yhä selvemmin huomata ulkopuo-
lellakin. Tästä seuraavassa pari lausuntoa.

Eduskunnan Sivistysvaliokunta sanoo anomusmietinnös-
sään valtioavun myöntämisestä »pelastavassa siveellisyys-
työstä» v. 1910 seuraavaa:

»Pääpaino taistelussa epäsiveellisyyttä vastaan on kieltämättä
asetettava ehkäisevälle toiminnalle, s.o. sellaiselle toiminnalle,
joka koettaa varjella nuorisoa joutumasta epäsiveellisyyden po-
luille. Tämä tehtävä vaatisi siksi laajoja ja perinpohjaisia toi-
menpiteitä useilla yhteiskuntaelämän aloilla, ettei valiokunta
sitä tässä ota selvitetäkseen. Muuan haara varjelevasta toi-
minnasta liittyy kuitenkin siksi läheisesti esillä olevaan kysy-
mykseen turvakotien kannattamisesta »että valiokunnan mie-
lestä on paikallaan ottaa se puheeksi tässä yhteydessä nimittäin
sellaisten suojakotien kannattamisesta, joiden tarkoituksena on
estää maalta suurempiin kaupunkiin muuttavia ilman työ-
paikkaa olevia nuoria tyttöjä joutumasta siveellisesti epäiltä-
viin olosuhteisiin. Tällaisten hyväntekeväisyys- ja palvelijataryh-
distysten, jopa yksityistenkin perustamia koteja on sekä Hel-
singissä että suuremmissa maaseutukaupungeissa. Mainitsemis-
tä tässä ansaitsee Helsingin Palvelijataryhdistyksen ylläpitämä,
suuresti suosittu koti, joka vuosittain on antanut suojaa useille
sadoille ilman työpaikkaa oleville naisille. Kun tämän kaltaisten
suojakotien hyöty siveellisyystyölle on aivan ilmeinen, pitää
valiokunta sellaisten kannattamisen valtion varoilla eritoten suo-
siteltavana.»

Helsingin kaupungin valtuuston työväenasiain lautakunta
kirjoittaa v. 1908 julkaisussaan n:o 2 seuraavasti:

»Hyvää työtä on myöskin Helsingin Palvelijataryhdistyksen
kodissa tehty. — — — V. 1907 asusti siellä kaikkiaan 697 pal-
velijaa ollen keskimäärin viikon kodissa. Kodin viidessä huo-
neessa oli tilaa 28:lle yhtäaikaan. Asujilla on käytettävänä useita
sanomalehtiä ja kodin kirjasto. Tilapäistyötä on hankittu mah-
dollisuuden mukaan.»

*

Ensimmäinen, vaikein taival, viidentoista vuosivirstan mittainen, onkin täten päästy päähän, rinta rinnan, voittoineen ja tappioineen. Merkittävänä rajatapahtumana nyt eteenpäin lähdettäessä on se rohkea yritys, jota yhteisvoimin käydään toteuttamaan ja josta kertovat yhdistyksen seuraavat vaiheet.

Kotiapulaisen asema ennen yhdistyksen perustamista

ANNAMME VÄLILLÄ VANHALLE »KOTIORJALLE» PUHEENVUORON.

1. Kun työpäivä oli 16—20-tuntinen, työ ainoa huvi, eikä koskaan omaa vapaa-aikaa.

Tapasin hänet yhdistyksemme järjestämässä juhlassa, jossa hän kyynelsilmin seurasi ohjelmaa. Pyysin häntä kertomaan nuoruutensa-aikaisista työoloistaan, kun tiesin hänen palvelleen lähes 50 vuotta. Nytkin hän vielä yritti saada apulaisen tointa, vaikka ei enää jaksanut kuin lyhyen ajan kerrallaan. Kysyin, miten palvelijat huvittelivat hänen nuoruudessaan? Hän itse nim. ei koskaan suostunut käyttämään sanaa kotiapulainen, vaan palvelija, joka jo oli enemmän kuin aikaisemmin käytetty »piika». Vanhus hymähti kysymykseeni. — Huvitteli? kysytte, työ oli palvelijan huvi, ei heillä ollut aikaa huvituksiin. Tapahtui tosin joskus, että kun jossakin suuressa ja varakkaassa paikassa pidettiin oikein suurjuhlia, saivat alustalaiset ja palvelijat tilaisuuden juhlimiseen siinä yhteydessä siten, että vedettiin ikkunaverhot syrjään, jotta ulkoa voi seurata, mitä sisällä tapahtui.

Eivätkö palvelijat siis koskaan voineet kokoontua esimerkiksi nimipäiville toistensa luo? kysyin. — Palvelijalle, hän kertoi, ei annettu aikaa eikä tilaisuutta vieraisa käyntiin eikä vieraiden vastaanottoon päivällä. Jos tahtoi pitää nimi-

päiviä, oli ne pidettävä — yöllä, ennen kello neljää, jolloin tapahtui herätys. Minun nuoruudessani oli Helsingissä tietääkseni yksi herrasväki, joka antoi palvelijalleen luvan kutsua nimipäivävieraita sunnuntai-iltapäivällä, vieläpä kestityskin suotiin tällöin talosta, ja isäntäväki meni itse silloin kotoa pois. Mutta tämä herätti suurta pahennusta herrasväen piireissä, opettaa palvelijat näin vaativiksi.

— Miten pitkä työpäivä silloin oli?

Kello neljästä aamulla kahdeksaan illalla tai viidestä kymmeneen, usein paljon myöhemmällekin. Työ oli joka päivä yhtä raskasta, eikä muita vapaa-aikoja kuin pyhäisin pari, korkeintaan kolme tuntia kirkossakäyntiä tai ulosmenoa varten. Omia vaatteita ei koskaan ehtinyt kunnostaa muuta kuin yöllä, mutta kun valot piti sammuttaa kohta työn päätyttyä ja sitäpaitsi oli niin väsynyt, ettei olisi juuri jaksanutkaan, niin huonoahan se oli. Lämpimänä vuodenaikana käytinkin lyhyen sunnuntaivapauden tavallisesti vaatteitteni paikkaamiseen, istuen vintissä, joka oli ainoa paikka, missä voin tätä työtä tehdä, koska keittiössä ei saanut vaatteitansa korjata. Ja kun kerran menin yhdeksän jälkeen illalla naapurin tytön luokse, tuli emäntä kohta hakemaan takaisin kotiin; olin mennyt ilman lupaa.

Kysyin vielä, saivatko palvelijat pukeutua, niinkuin halusivat. — Eipä suinkaan, hän vastasi, kyllä palvelijan piti pukeutua säätynsä mukaisesti. Huivi oli palvelijan päähine, hattu kuului rouville. Ja kun nuorempi polvi yritti siirtyä hattupäähineeseen, asettuivat rouvat kovasti vastaan, piti sitä nyt sentään pukeutumisellakin olla rajansa. Salassa kuitenkin käytettiin hattuaikin, joka kotiin tullessa vaihdettiin huiviin rappukäytävässä, siltä varalta, jos rouva sattuisi olemaan keittiössä. Torimatalla tuli huivipäisen tytön kulkea pari askelta hattupäisen rouvan jäljessä.

Kysyin vielä, mitä yleisnimitystä kotiapulaisesta silloin käytettiin, nykyään kun yleensä jokaista nuorta tai naimatonta naista nimitetään neidiksi. — Ihan nuoruudessani, hän sanoi, käytettiin sanaa piiat, sitten palvelijat. Myöhemmin käytettiin palvelijasta nimitystä neitsyt, neidin vastapainoksi, jota alettiin käyttää mamsellin sijasta.

2. *Kunnalliskotiin häytyneen karvaita muistelmia.*

Kävin tervehtimässä vanhaa ystävääni kunnalliskodissa, jossa hän oli ollut jo pidemmän ajan. Tapasin hänet sairaa-

na vuoteessaan, kärsivä ilme kasvoillaan. Heitä oli 10 samassa huoneessa. Kaikki vanhoja, hermostuneita, aivan avuttomiakin toiset, joita terveempien piti hoitaa. Mutta siihen hoitoon eivät kaikki olleet tyytyväisiä, ja muutenkin sopu ja yhteisymmärrys oli poissa, sillä huonekunta oli koottu liian erilaisista aineksista.

Ystäväni ryhtyi taas katkeroituneena puhumaan vanhaa tuttua asiaa: herrasväkensä oli hänet pettänyt, oli luvannut huolehtia kyllä vanhuudenpäivistä, kun vaan työskentelisi utterasti; mitäs palkastakaan väliä, kun kerran saa kunnan eläkkeen. Sitten oli tullut sairaus ja liian raskaan työn jälkeen eivät voimat enää palanneetkaan. Herrasväki puolestaan ei pitänyt lupaustaan, ja niin oli pakko mennä köyhäinkotiin. — Ja minulle kun aina sanottiin, että olen perheenjäsen, jonka ei sopinut mitään vaatia, koska eivät muutkaan perheenjäsenet sitä voineet tehdä. Olisin nuorempi, en enää moisia uskotteluja ottaisi kuuleviin korviini!

Pyysin häntä unohtamaan nykyisyyden ja kertomaan jostain noista entisistä ajoista. Vanhus unohti hetkeksi kärsimyksensä ja alkoi kertoa: — Viimeinen paikkani oli eräs everstin perhe, jossa meitä oli kaksi palvelijaa. Herrasväellä oli tapana istua illalla pöytään kello yhdeksän; illalliseksi oli aina lämmin ruoka. Tämä ruokailu oli samalla perhe-seurustelu, jolloin istuttiin pöydässä tavallisesti kello yhteentoista, vieläpä myöhempäänkin. Palvelijain piti tietysti odottaa, kunnes saatiin ruoka korjattua pöydästä. Minä, joka olin keittäjä, sain vasta sen jälkeen mennä everstinnan luo sopimaan seuraavan päivän ruokaohjelmasta. Aamuisin piti nousta jo kuudelta laittamaan aamiaista ennen lasten kouluun lähtöä. Tämä työ tuli minulle ylivoimaiseksi; sairastuin, oltuani heillä kaksikymmentäyhdeksän vuotta, ja tässä minä nyt olen vaivaistalossa loppuani odottamassa. Eivät pitäneet lupaustaan! Vanhuksen ajatukset kiertyivät taas samaan mielenkatkeruuteen, jonka niin hyvin ymmärsin.

— Kertokaa vielä tuosta perheen jäsenyydestä, pyysin. Uskoitteko te todella siihen? — Kyllä me uskoimme, hän vastasi. — Siihen oli syynä sekin, ettemme joutuneet juuri koskaan kosketukseen varsinaisten työläisten kanssa. Rouva sanoikin usein, ettei meidän sopinut seurustella »raakojen työläisten» kanssa: — Olettehan te herrasväen palvelijat toki lähempänä isäntäväkeänne kuin heitä. Tehän seurustellette meidän kanssamme, asutte meidän huoneissam-

me ja syötte meidän ruokaamme. Että se kaikki tapahtui työhuoneessa, keittiössä, sitä emme silloin ymmärtäneet.

— Sanokaapa vielä, minkälainen asunto teillä oli? kysyin. — Hyvä ystävä, keittiöhän se vaan oli, ja usein se oli niin hatara, että aamuyöstä oli kylmä kuin kellari. Vuodevaatteet, jotka täytyi päiviksi nostaa lämmittämättömään komeeroon, olivat aivan kylmän kosteat nukkumaan mennessä, onko siis ihme, että reumatismi on minut näin runnellut. — Mikäs nyt on, hän jatkoi, nyt edes saadaan puhua epäkohdista, silloin ei ollut ketään, joka olisi korottanut ääntänsä palvelijain puolesta.

Se seikka, että kotiapulaiset sellaisissakin oloissa pysyivät ammatissa, johtui vain siitä, että ei ollut mitään muita työmahdollisuuksia tarjona, vaan täytyi tyytyä oleviin oloihin.

Lopuksi tiedustelin vielä, minkälainen oli ruokajärjestelmä. — Ruokaa oli annettu joka talossa määrälti, ja sittenkin vielä palvelijoille laitettiin aina eri ruoka. Sattui toisinaan, että emäntä antoi jotain jälkiruokaa palvelijalle, mutta tällöin hän voi panna sen omalle käytetylle lautaselleen — eikä palvelija saanut olla hienotunteinen. Kahvin kanssa annettiin yksi tai pari sokerinirhamaa kahvikupin viereen. — Ei silloin herkuteltu! hän lopetti.

— — —

Kotiliesi! Legio ja taas legio on marttyyriesi luku.

Eteenpäin uusille virsta- viitoille, uusiin voittoihin

VIHDOINKIN OMAN ORREN ALLE!

Uusi tärkeä vaihe »kotiorjien» yhteistyön historiassa. Haa-
ve omasta liedestä, omista seinistä muuttuu todellisuudeksi.

Kun koti laajeni, kävi vuosi vuodelta yhä polttavammaksi
oman, ajanmukaisen ja tarkoitustaan vastaavan huoneuston
tarve. Oli selvää, etteivät perheoloa varten rakennetut
vuokrahuoneustot olleet suinkaan parhaat mahdolliset ni-
menomaan tällaiselle laitokselle. Koko talon pystyttäminen
olisi kuitenkin ollut ehdottomasti ylivoimainen urakka, aina-
kin noihin aikoihin. Mutta oli olemassa toinenkin mahdolli-
suus tulla omiksi isänniksemme: oma osakehuoneusto.

Tähän ajatukseen päädyimmekin lopulta pitkän harkinnan
tuloksena, ja ryhdyimme sitä viipymättä myös toteuttamaan.
Asian kehitys oli siksi suotuisa, että 1912 katsoimme voivam-
me liittyä perusteilla olevaan Amos-nimiseen taloyhtiöön
Tarkk'ampujank. 1:ssä. Siitä merkittiin heti 15 huoneen
osakeala. Tästä oli sekin etu, että alusta alkaen päästiin vai-
kuttamaan huoneiden järjestelyyn tarkoitustaan vastaaviksi.
Täten suunniteltu kotimme, joka sijaitsi talon ensimmäisessä
kerroksessa, sai aivan itsenäisen sisäänkäytävänkin suoraan
kadulta. Uhraamalla yhden huoneen ala saatiin tilava, ko-
dikas halli; samaten onnistuneeksi järjestelyksi osoittautui
toimisto- ja lukusalin yhdistäminen siivuun sysättävillä väli-
ovilla avaraksi kokous- ja juhlasaliksi.

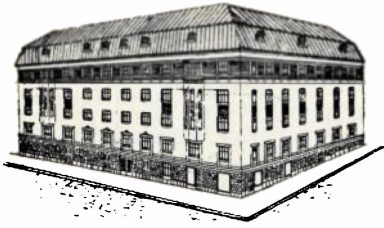
»Amokseen» liittyminen tosin aluksi hieman peloitti yhdistyksen jäseniä, sillä omia varoja oli silloin ainoastaan n. 6,000 mk. Toisaalta kuitenkin luotettiin tulevaisuuteen, eikä se toivo taaskaan pettänyt. Pahinta oli, että v. 1914 syttynyt maailmansota oli vähällä keskeyttää koko rakennustyön. Loppujen lopuksi se kuitenkin vain hidastutti talomme valmistamista, niin että sinne päästiin muuttamaan vasta 1915.

»Kaikkein paras ei ole liian hyvää meille». — Kesäkuussa mainittuna vuonna muutimme omiin suojiin. Miten ihastuttavalta tuntuikaan uusi koti vaaleine seinäpapereineen ja tyylikkäine, uudenaikaisine kalustoineen, joilla oli sekin hyvä puoli, että ne oli juuri tätä kotia varten tehty, eikä haalittu sieltä täältä vanhoja. Yllättyneenä huudahtikin muuan ensimmäisistä tulokkaista, jo vanhempi kotiapulainen, tänne muutettaessa: »Mutta eikö tämä ole liian hienoa meille!»

Tuossa lauseessa ilmeni koko se alemmuuden tunne, mihin kotiapulaiset olivat kasvaneet, he kun aina olivat tottuneet elämään pimennossa, keittiö ja apulaisten huone, jos sellainen oli, olivat tavallisesti joka talossa pimeään puolella ja lisäksi kylmät ja kaikkiin puolin ilottomat. Kauniiden, valoisien ja lämpimien huoneitten katsottiin kuuluvan herrasväelle.

Vielä samana syksynä, kun kesällä olimme muuttaneet uuteen kotiimme, kuulin uudelleen saman sisältöisen huudahduksen eräältä emännältä. Oli lähtenyt kiertämään huhu, että yhdistys oli laittanut kotiapulaisten asuttavaksi niin hienon kodin, ettei näiden jo muutenkin kasvavia vaatimuksia enää mikään tyydytä. Niinpä sitten syksyllä eräänä päivänä saapui kotia katsomaan muutamia rouvia, joista eräs kohta alussa huudahti: »Mutta eikö tämä ole liian hienoa palvelijoille!» Silloin esitin iskulauseen, jota olen usein käyttänyt: »Kaikkein paras ei ole liian hyvää meille!» Esittelin rouville samalla koko huoneuston ja selostin, miten kotiapulaisilla täytyy olla oikeus asua puhtaasti ja kunnollisesti, sekä että kirkas, iloinen väri ei maksa yhtään sen enempiä kuin synkkä ja ikävä, sekä että kalusto oli mahdollisimman vaatimatonta, mutta juuri tarkoitukseensa sopivaa, ja että puhtaan, valoisan kodinhan pitäisi juuri emäntienkin kannalta olla hyvä, sehän opettaa kotiapulaiset harrastamaan siisteyttä ja antaa heille mahdollisimman valoisan maailmankatsomuksen. Emännät näyttivät hieman noloilta poistuessaan.

Syyskuun 19 p:nä 1915 pidettiin kodin vihkiäisjuhla. Kuvaavana sen ajan toimintavapaudelle on syytä mainita, että

Talo Tarkk'ampujank 1, jossa taloustyöntekijäin koti sijaitsee.

poliisi kielsi puheen pidon, mutta salli »Kotiorjista» esittää yhdistyksen toimintakertomuksen. »Kotiorjat» kädessäni — kirja taisi vielä olla ylösalaisin — esitin ummet ja lammet, joita ei koskaan ollut Kotiorjiin painettu. Ja poliisi kuunteli tyytyväisenä, kunnes houkuttelivat hänet kahville, jolloin juhla sai häiritsemättä jatkaa.

Pesulaitos lopetetaan. Omaan huoneustoon muutettaessa lopetettiin yhdistyksen jo 13 vuotta harjoittama pesu- ja silityslaitos. Sensijaan alettiin kehittää *ravintolatoimintaa*, samoin työnvälitystoimistoa.

Kaikissa viimeaikaisissa järjestelyissä oli taaskin yhdistyksen velkataakka kasvanut, ja nyt suuremmaksi kuin koskaan ennen. Uusi huoneusto varsinkin aiheutti paljon kuluja, monia muitakin kuin osakemaksut; oli hankittava kauttaaltaan uudet kalustot, vuodevaatteistoa oli uusittava ja lisättävä j.n.e. Oli siis jälleen pantava »viisaat päät yhteen» ja harkittava, miten saataisiin muitakin tuloja kuin ne, mitä tähänastisilla toimenpiteillä: asukkaiden vuokrista, jäsenmaksuista ja arpajaisilla oli yhteiseen kekkoon kertynyt.

Ja apua alettiinkin saada, kun vihdoin itse kaikkivoipakko valtio avasi meillekin ison kukkaronsa.

Yhdistys saa valtio-avustusta. Palvelijatarkoti — tätenhän nimitettiin yhdistyksen ylläpitämää kotia — oli jo tähän mennessä ehtinyt, arvovaltaisen ulkopuolisenkin tunnustuksen mukaan, saada niin suuren sosiaalisen merkityksen, että eduskunta v. 1916 myönsi sille 15.000 mk. avustuksen. Se oli tuntuva apu, ja koitui sitäkin tuntuvammaksi, kun se sittemmin alettiin saada vuosittain samansuuruisena. Vieläpä se puoli vuosikymmentä myöhemmin, lepokodin perustamisen jälkeen, saatiin korotettua kaksinkertaiseksi. Pulavuosina puheena oleva avustus tosin jonkun verran aleni, 28.000 mk:aan, minkä suuruisena se on senjälkeen saatu yhteensä molempia koteja varten. — Aikaisemmin onkin jo kerrottu kaupungin antamasta tuesta, joka vuosittain vaihteli 9.000—12.000 mk:aan.

Olga Tolvanen, yhdistyksen sihteeri
v:sta 1913 ja rahastonhoitaja
v:sta 1924.

Oman huoneuston saanti tapahtui muuten ihan kreivin aikaan. Kuten muistettaneen, alkoi silloin juuri mitä murheellisin asuntopula, vuokrat nousivat, ja vähemmän miellyttävät vuokralaiset saivat muuttaa. On hyvin luultavaa, että yksistään vuokrien kalleuden vuoksi olisimme tuskin voineet kodin toimintaa jatkuvasti ylläpitää. Mutta nyt olimme onnistuneet saamaan omat seinät, ja ne varsin edullisella ajalla, jolloin rahan arvo laski huimaavasti. Saimme tämän johdosta muun hyvän lisäksi maksaa kalliin velan halvalla rahalla ja sikäli siis melko suotuisten olosuhteitten vallitessa lähteä kehittämään toimintaamme uusille aloille.

Sanomalehdissä oli näihin aikoihin useita kiittäviä lausuntoja kodista. Julkaisemme niistä tässä Sosialilautakunnan antaman. Lautakunta kävi kutsuvieraana kotia katsomassa ja käyntinsä johdosta lähetti sanomalehtiin seuraavan kirjoituksen:

»Palvelijatarkoti.

Helsingin kaupungin sosialilautakunta oli eilen kutsuttu katselemaan Helsingin Palvelijataryhdistyksen palvelijatarkodin uutta huoneistoa talossa n:o 1 Tarkk'ampujankadun varrella, mihin yhdistys kesällä on muuttanut vanhasta, monessa suhteessa epätydyttävästä huoneustostaan Antinkadun varrella. Rupeamalla osakkaaksi uutisrakennukseen, joka viime keväänä valmistui Kasarmin- ja Tarkk'ampujankadun kulmauksessa, on yhdistys saanut aikaan erittäin miellyttävän ja suuriakin vaatimuksia vastaavan kodin. Sillä on oma sisäänkäytävänsä erillään

muista talon vuokralaisista; tilavia portaita nousee toisessa kerroksessa sijaitsevaan ilmavaan ja valoisaan hallikäytävään. Vasemmalla on siisti keittiö ja johtajattaren asuinhuone. Suoraan eteenpäin astutaan hallista avaraksi saliksi yhdistettävien toimisto- ja lukuhuoneisiin. Jälkimmäisessä on käytävissä muutaman sadan sidoksen lainakirjasto ja luettavana useita sanomalehtiä, joista yksin Helsingin Sanomatkin saapuvat palvelijatar-kotiin maksuttomasti. Oikealla eteisessä on ensin palveluskunnan kodikas asuinhuone ja sitten yhdeksän huonetta palvelijattarille ja muille työläisnaisille, jotka kodista hakevat väliaikaista asuntoa. Huoneet ovat erisuuruisia ja voidaan niihin, nostamalla huoneisiin lisää tilapäisiä vuoteita, tarpeen tullen sijoittaa 3—6 henkeä kuhunkin eli yhteensä samalla kertaa noin 50 yövierasta. Uusi sisustus on yksinkertainen, mutta käytännöllinen ja siisti. Vuokra on 70 penniä ensimmäiseltä ja 50 penniä seuraavilta vuorokausilta. Helsingin Palvelijatar-yhdistyksen jäsenenä vähintään vuoden olleet maksavat jälkimmäisiltä vuorokausilta ainoastaan 35 penniä. Kodin osakkailla on tilaisuus kodin keittiöstä saada yksinkertaista ruokaa annoksettain hintoihin, jotka ovat kansankeittiöiden tavallisia hintoja huokeammat. Kotiin on liitetty paikanvälitystoimisto.

Kuvaavana laitoksen merkityksestä pääkaupungin palvelijattarille ja muille työläisnaisille väliaikaisena asuntona on, että jo vanhassa verratien ahtaassa kodissa Antinkadulla v. 1914 oli 830 vierasta, jotka siinä viettivät yhteensä 6,707 yötä. Arvatenkin nämä luvut tuntuvasti lisääntyvät palvelijatar-kodin muutettua nykyisiin hauskoihin suojiinsa, joista on onniteltava Palvelijatar-yhdistystä. Palvelijatar-koti on jo useita vuosia nauttinut vuotuista apurahaa kaupungin käytettävistä vinavoittovaroista sosiaalilautakunnan puoltolauseella; lautakunta on viime aikoina aina asettanut tämän työläisnaisten suojan ensimmäisten yhteiskunnallisten laitosten joukkoon, jotka ansaitsevat kunnan kannatusta.

YHDISTYKSEN NIMI MUUTETAAN.

Sanalla palvelijatar on aina ollut ikävä kaiku ei ainoastaan porvarispiireissä, vaan myös työväen keskuudessa. Tämä johtuu osittain siitä, että palvelijattaren työ tarkoitti muiden mukavuutta, osittain siitä, että hänellä ei saanut olla omaa aikaa eikä omaa tahtoa, hän oli eräänlainen perintö orjuus-ajoilta. Usein keskusteltiin yhdistyksessä, eikö voitaisi löytää jotain palvelijatar-nimen sijaan sopivampaa ammattinimeä. Sellaiseksi ehdotettiin talousapulainen, sillä itse asiassa toimii palvelijatar taloudessa joko itsenäisenä tai apulaisena. Lopuksi tuli kysymys esiin 1917 vuoden liittokokouksessa, jossa päätettiin Palvelijatarliiton nimi muuttaa Talous-

ja Ravintolatyöntekijäin liitoksi. Samalla kehoitettiin osastoja muuttamaan nimensä sen mukaan. Kun yhdistys muutti sääntönsä 1920, muutettiin yhdistyksen nimeksi *Taloustyöntekijäin Yhdistys*. Palvelijatarkodin nimeksi muutettiin *Taloustyöntekijäin Koti*.

ONNETTOMUUDEN JA SEKASORRON VUODET 1917—18.

Suuret valtiolliset tapahtumat ovat aina määrättyllä tavalla vaikuttaneet yhdistyselämään. Yleinen levottomuus tarttui kotitalousapulaisiinkin, joita alkoi tulvimalla tulvia yhdistyksen jäseniksi, jopa siinä määrin, ettei ehditty kaikkia jäseniksi kirjoittaa. Alettiin esittää vaatimuksia työpäivän rajoittamisesta 8-tuntiseksi ja alimman palkan määräämisestä. Niin paljon herättikin tämä toiminta emännissä pelkoa, että he v. 1917 antautuivat neuvotteluihin palvelijain vaatimusten johdosta. Muutamat emäntä- ja naisyhdistykset olivat valinneet edustajansa neuvotteluun palvelijataryhdistyksen, palvelijatarten ammattiosaston sekä Palvelijatarliiton liittotoimikunnan valitsemien edustajain kanssa. Kokouksessa keskusteltiin vakavasti, miten työt silloin olisi järjestettävä, jos 8-tunnin työpäivä otettaisiin käytäntöön. Mutta, kuten luonnollista, eivät emäntien edustajat voineet tehdä sitoumuksia kenenkään puolesta, koska emännillä ei ollut järjestöä, johon he kaikki kuuluisivat. Toiminnassa olevien emäntä- ja naisjärjestöjen jäsenmäärä oli niin mitättömän pieni, ettei se kokonaisuuteen nähden merkinnyt juuri mitään.

Kun neuvottelukokous ei johtanut tuloksiin, ruvettiin äsken yhdistyksiin liittyneiden jäsenten puolelta esittämään lakkovaatimuksia. Tilanne oli silloin sellainen, että jos joku uskalsi vastustaa lakkoa, hänet leimattiin porvarien käytyriksi. Onneksi saatiinärkevimmät ajattelemaan, mihin sellainen lakko olisi niissä oloissa johtanut ja siten koko lakkopuuha onnellisesti sivuutettua. Mutta katkeruus järjestöjen toimihenkilöitä kohtaan hankkeen epäonnistumisen johdosta oli äärettömän suuri.

Kansalaissotaan ei yhdistyksen jäsenistö millään tavoin sekaantunut. Helsingin valtauksen jälkeen toimeenpanivat valkoiset kodissa pari kolme tuloksetonta kotitarkastusta, jotka nähtävästi johtuivat vihamielisistä ilmiannoista. Kerran oli nim. nähty erään naisen kiväärin kanssa käyvän ko-

dissa, ja sen johdosta väitettiin, että yhdistyksellä oli asevarastoja j.m.s. Kaiken silloisen johdosta yhdistyksen aatteellinen toiminta kuitenkin keskeytyi, kuten muidenkin järjestöjen. Niin jäi 20-vuotisjuhlaakin viettämättä keväällä 1918.

*

Kansalaissodan jälkeen lamaantui yhdistyksen toiminta miltei olemattomiin. Suuri osa jäsenistä, varsinkin viimeksi liittyneet, jäi kokonaan pois, ja osa vanhoistakin pelästyi jopa polttamaan jäsenkirjansa, ettei heidän olisi voitu todistaa olleen mukana järjestötoiminnassa. Työmaaterrori kohdistuikin erittäin voimakkaana juuri kotiapulaisiin, nämä kun joutuivat henkilökohtaisesti vastaamaan koko työväenluokan puolesta. Siltä kysyttiin sankarimieltä, joka silloisissa oloissa uskalsi puolustaa vähäosaisten yhteistä asiaa ja ilmoittaa edelleen toimivansa vakaumuksensa mukaan. Siksi kiihkeä mieliala vallitsi porvarillisissa piireissä ja siksi räikeitä kauhunkuvia kerrottiin sekä menneistä että tulevista tapahtumista. Yhdistykseen jäi kuitenkin pieni uskollisten joukko, joka päätti jatkaa toimintaa olosuhteitten edellyttämässä puitteissa. Yhdistyksen toiminta ohjautuikin tästä alkaen yhä enempi taloudelliselle alalle. Eikä rohkeus ollut suinkaan lannistunut, sitä todistaa varsinkin v. 1921 tapahtunut lepokodin perustaminen.

Tuli sitten kommunismin aikakausi. Taas alkoi yhdistykseen pyrkiä runsaasti jäseniä, ennenkaikkea sen valtaus miellesään. Mutta tällä kertaa, entisistä kokemuksista viisastuneina ja kauemmaksi tulevaisuuteen levotonna tarkkaillen, emme ottaneet uusia jäseniä rajattomasti, koska emme halunneet jättää jo huomattavia taloudellisia arvojamme käytettäväksi yhdistyksen tarkoitusperrille vieraisiin pyrkimykseen. Mieluummin näimme järjestöme pienenä, mutta sen toiminnan turvallisella ja varmalla pohjalla.

Yhdistys eroaa Talous- ja Ravintolatyöntekijäin liitosta. Kommunistien saadessa varsinkin ammatillisissa järjestöissä voittoja, joutui Talous- ja Ravintolatyöntekijäin liittoakin heidän käsiinsä. Tästä syystä, sekä kun olimme varmistuneet myöskin siitä, että perheapulaisilla ei sen avulla olisi ollut silloin ja tuskin vastakaan sanottavia mahdollisuuksia saada oloihinsa parannuksia — siksi pieni oli mainittuun liittoon järjestäytyneiden joukko ja siksi erilaisissa olosuhteissa he työskentelivät — päätti yhdistys erota siitä ryhtyäkseen jälleen aivan itsenäisesti tekemään valistustyötä kotiapulaisten

keskuudessa sekä ylläpitääkseen ja lujittaakseen »linnoitus-
asemiaan» Taloustyöntekijäinkotia ja Lepokotia, jotka sel-
laisinaan puhuivat puolestaan kotiapulaisten järjestöjen ole-
massaolosta ja merkityksestä.

Että edellä kerrotuissa kannanotoissa ja järjestelyissä oli
oikeaan osuttu, saatiin tyydytyksen tuntein todeta yhdistyk-
sen 30-vuotisjuhlassa, joka vietettiin Työväentalon juhlasa-
lissa 1928. Se muodostui joka suhteessa jopa harvinaisen
kokoavaksi ja innostavaksi, korkeatunnelmaiseksi tilaisuu-
deksi.

SILMÄYS PALVELUSVÄEN YLEISEEN JÄRJESTÄYTY- MISEEN JA YHDISTYKSEN MUKANA OLO PALVELIJAIN LIITOSSA.

Edellisessä on tullut eräissä vaiheissa mainituksi Palveli-
jain liitto. Tämän julkaisun luonteeseen katsoen lienee syy-
tä seuraavassa omistaa lyhyt katsaus sen syntyyn ja maan
palvelusväen — sekä nais- että miespalvelijain — järjestäy-
tymisen alkuvaiheisiin yleensäkin.

Jo hieman ennen yhdistyksen perustamista, sekä samoihin
aikoihin sen kanssa kuin myöskin jälkeenpäin, syntyi eri
puolilla palvelijatarten yhdistyksiä ja osastoja, useat näistä
työväenyhdistysten yhteyteen. Hajallaan ja ilman keski-
näistä yhteyttä ei näillä kuitenkaan voinut olla sanottavaa
toimintatetta niihin järjestyneitten aseman kohottamiseksi
ja jäsenmäärän lisäämiseksi. Tarkoitustaan vastaavan he-
rätys- ja valistustyön käyntiin saattamisen ensimmäisenä
ehtona oli siis perustaa liitto, johon nuo kaikki eri osastot ja
yhdistykset liittyisivät, ryhtyäkseen sen avulla hoitamaan
valistustyötä varsinkin maaseudun palvelusväen keskuu-
dessa.

Ensimmäinen tätä tarkoittava yhteinen edustajakokous pi-
dettiin Turussa 1902, jossa alustavasti neuvoteltiin liiton pe-
rustamisesta. Tämä perustettiin sitten lopullisesti Tampe-
reen edustajakokouksessa 1905 ja sai nimekseen Palvelijatar-
liitto. Sen tärkeimmiksi tehtäviksi määriteltiin herätystyön
tekeminen koko maan palvelusväen keskuudessa, osastojen
perustaminen ja pyrkimys vaikuttaa lainsäädäntöön palveli-
jain aseman parantamiseksi.

Kun otamme huomioon erikoisesti silloisen poliittisen

murrosajan — liiton perustamisvuosihan oli mullistava suur-
lakkovuosi — ymmärrämme hyvin, että uudella tulokkaalla
oli heti voimakas myötätuuli. Uusia osastoja perustettiin
vilkkaasti ympäri maata, ja kun niihin liittyi runsaasti sekä
nais- että miesjäseniä, vaativat viimeainitut kohta uuden
edustajakokouksen koollekutsumista. Palvelijatarliiton toi-
mikunta kutsuikin jo seuraavana vuonna, 1906, edustajako-
kouksen Lahteen. Kokouksessa oli 70 edustajaa yhteensä
6,000 palvelijan valtuuttamina. Seurauksena tämän kokouk-
sen käsittelyistä perustettiin jo seuraavana vuonna Tampe-
reella pidetyssä edustajakokouksessa *Palvelijain liitto*, jo-
hon samalla päätettiin yhdistää jo mainittu Palvelijatarliitto.
Tässä kokouksessa oli edustettuna kaikkiaan 7.000 palveli-
jaa. Innostus oli suuri ja uskottiin täten saatavan jopa niin
paljon järjestyneitä, että voitaisiin saada aikaan työehtoso-
pimuksia palvelijoille.

Maaseutupalvelijain mukaantulo muutti pian kokonaan
liiton siihenastisen luonteen. Tehtiin jyrkkiä päätöksiä ja
hyväksyttiin laajoja ohjelmia, mutta nämä kaikki jäivät pa-
peripäätöksiksi, sillä kohta myöhemmin seuranneet levot-
mat valtiolliset olot ja boikotti vaikuttivat hyvin lamautta-
vasti. Tästä mainitaankin v. 1917 liittokokouspöytäkirjaan
otetussa toimintakertomuksessa m.m. seuraavaa:

»Erinäisissä paikoissa on osastojen ollut pakko lopettaa
toimintansa, kun toimihenkilöiden on ollut mahdoton saada
työpaikkaa paikkakunnalla. Isännistön yksimielinen boikot-
taus on pikkupaikoissa onnistunut.»

Silloista levotonta aikaa kuvaa sekin, että *Palvelijain liitto*
joka oli verrattain heikko yksin hoitamaan voimaperäistä
valistustyötä, muutettiin ensin *Talous- ja Ravintolatyönteki-
jään liitoksi*, ja vähän myöhemmin *Liike- ja Taloustyönteki-
jään liitoksi*. Tarkoituksena oli, että kun liiton valistaja me-
nisi paikkakunnalle, hän puhuisi samalla paikkakunnalla
oleville kyseisille eri ammattiryhmille. Mutta kävikin niin,
että puhujat eivät tunteneet kotiapulaisten olosuhteita, ja
näihin taas ei voinut vaikuttaa yleisvalistuksella. Seuraus:
järjestyneiden kotiapulaisten lukumäärä väheni huomatta-
vasti.

Sen johdosta, että liitosta käsin ei enää voitu harjoittaa
kylliksi tehokasta valistustyötä kotiapulaisten keskuudessa,
kuin myöskin siksi, että liitto oli joutunut kommunistien kä-
siin, päätti yhdistys, kuten jo on mainittukin, erota liitosta
v. 1921. Tähän päättyi siis puheenaoleva yhteistyön kausi.

LEPOPIRTTI —

OMA LUKUNSA
YHDISTYKSEN
HISTORIASSA.

Lepopirtti (ostettaessa).

Kun Tarkk'ampujankin koti alkoi pian käydä ahtaaksi, heräsi kysymys sen laajentamisesta. Hankkeissa oli ostaa pari samassa talossa myytävänä olevaa huoneustoa, jotka olisi sopivasti voitu yhdistää kotiin. Mutta sopivana ajankohtana ei yhdistyksellä ollut siihen tarvittavia varoja, ja kun niitä oli vihdoin saatu, oli kyseiset osakkeet jo myyty toisille.

Kun kaupunkikodin laajennushanke täten oli mennyt myttyyn, alettiin vakain aikein pohtia *maaseudulle sijoitettavan lepokodin* perustamista. Pari vuotta sitä suunniteltiin ja valmisteltiin ja sitten se oli myös valmis toteutettavaksi. Lepokodille asetettiin suuria vaatimuksia. Ensiksikään se ei saanut olla aivan lähellä kaupunkia eikä asutuskeskuksessa, koska siinä tapauksessa kodin elämä tulisi liian levottomaksi eikä se vastaisi tarkoitustaan lepokotina. Se ei toisaalta saanut olla liian kaukana, etteivät matkakulut tulisi liian kalliiksi. Huoneiden pitäisi olla tilavat, ilmat ja valoisat.

Kun ilmoitimme haluavamme ostaa huvilan, saimme paljon tarjouksia. Kesti kuitenkin kauan, ennenkuin löysimme sellaisen, joka edes jotakuinkin kohdalleen vastasi vaatimuksiamme. Lopulta kiinnyimme erääseen ruotsalaisella paikkakunnalla Siuntiossa tarjolla olevaan huvilaan. Se sijaitti korkealla mäellä peltöjen keskellä, lähellä pientä järveä, oli aivan uusi, kaksikerroksinen, huoneet tilavat ja korkeat. Suuri eteishalli, josta portaat johtivat yläkerran eteiseen, antoi huoneistolle avaran ja ilmavan vaikutuksen. Suu-

rin piirtein katsoen täytti huvila ne vaatimukset, jotka olimme lepokodille asettaneetkin. Ostimme huvilan 125.000 mk. hinnasta; osa kalustoa seurasi mukana. Kauppakirja allekirjoitettiin 13/5 —21, jolloin yhdistys sai huvilan haltuunsa. Lepokodin nimeksi hyväksyttiin *Lepopirtti*.

Ostettaessa tuntui Lepopirtti suurelta, mutta kun se otettiin käytäntöön, oli asianlaita pikemmin päinvastoin. Kun käytettävistä kuudesta asuinhuoneesta yksi täytyi varata toimistoksi ja emännän huoneeksi sekä yksi ruokasaliksi, jäi asukkaita varten vain neljä huonetta. Nämä kaikki olivat tosin kookkaita, useampaa henkilöä varten sopivia, mutta parhaallakaan tahdolla ei kotiin aivan alussa voitu sijoittaa enempää kuin 20 vierasta yhtäaikaan. Osoitukseksi kotiapulaisten vaatimattomasta elämästä ja ainaisesta vain toisten palvelemisesta, lienee aihetta mainita ensimmäiseltä kesältä erään vanhemman kotiapulaisen huudahdus käydessään tuolaterialleen lepokodissa: »Tämä on elämäni ensimmäinen kerta, kun minulla on tilaisuus istua valmiiksi katettuun pöytään.»

Lepopirtti avoinna ympäri vuoden. — Lepokotisuunnittelussa oli ollut ratkaisevana tärkeä näkökohta, järjestetäänkö yhdistykselle vain kesäsiirtola, vaiko lepokoti, joka olisi käytännössä ympäri vuoden. Alussa oli tosin vaikea päättää mitään varmaa sen talvikäytöstä, kun oltiin epätietoisia, saataisiinko kotiin talvella niin paljon hoidokkeja, että kannattavaisuus saataisiin turvattua.

Toisaalta taas katsottiin vaikeaksi talouden täydellinen keskeyttäminen talveksi, sekä henkilökunnan että itse kodinkin kannalta. Kun sitten lisäksi saatiin huvila, joka oli rakennettu myös talviasumista varten, päätettiin yrittää muodostaa lepokoti ympäri vuoden toimivaksi. Tämä ajatus olikin oikea, sillä vaikka ensimmäisinä vuosina talviasukkaat olivatkin hyvin vähissä, niin niiden lukumäärä alkoi vuodesta vuoteen kasvaa, ja varsinkin sen jälkeen, kun saatiin keskuslämmitys, on Lepopirtin talviasukasten lukumäärä jopa huomattavan suuri.

Lepopirtin vieraskunta. Alkuaan perustettiin lepokoti kotiapulaisia varten, mutta pian osoittautui, ettei sitä näiden varassa ainoastaan voitu ylläpitää. Kotiapulaisilla ei silloin vielä ollut yleisesti kesälomaa, palkat olivat pienet ja monenkin mielestä heille ei muka sopinut sellainen ylellisyyys kuin lepokoti. Niinpä ensimmäisinä vuosina täällä lomailevien ja lepäilevien kotiapulaisten luku supistui melko vähiin.

Hilma Apila.
Taloustyöntekijäin kodin hoitajana
vuodesta 1928.

Kun kuitenkin kodin kannattavuuden kannalta oli välttämätöntä saada asukasluku mahdollisimman suureksi, niin avarsimme käsitteen kotiapulainen koskemaan naisia yleensä.

Lepopirttiä laajennetaan. Edellä viitattu toimenpide vei siihen, että heti lepokoti osoittautui liian pieneksi. Aluksi saatiin 4 lisähuonetta ullakolta ja yläkerran sivustoista, mutta kun nekään eivät pitkälle riittäneet, päätettiin v. 1927 laajentaa kotia rakentamalla erikoinen *kesärakennus*. (Saimme siihen oitis arvokkaan lahjoituksenkin: sen piirustukset laati meille lahjaksi arkkitehti Ilmari Launis. Rakennus valmistui rakennusmestari Antti Rissasen johdolla v. 1928.)

Uudesta kesäkartanostamme sukesi ihastuttava, laaja, yksikerroksinen rakennus; keskellä avara halli juhlavine kannatuspylväineen ja kattovalaisuksineen, sen ympärillä 1—2 hengen asuinhuoneet, kaikkiaan 30 vierasta varten. Hallista saatiin lepokodille samalla kaunis, tilava juhlahuoneusto. Rohkeutta kysyi tämäkin uusi yritys: rakennuskustannukset nousivat yli 200,000 mk.

Näin oli saatu siis kesäpaikkojen tarve tyydytettyä. Mutta yhä lisääntyvää talvioleskelua varten oli varsinkin pienemmistä huoneista suuri puute, sitäpaitsi päärakennuksen entisetkin huoneet olivat kylmät ja korjauksen tarpeessa. Päivänkysymykseksi tuli nyt vuorostaan päärakennuksen uusiminen. Reippaasti käytiin sitäkin suunnittelemaan, oli

rakennettava siipirakennus, joka liittyisi kiinteästi itse pää-rakennukseen. Samalla toimitettaisiin koko rakennuksen perusteellinen korjaus, laitettaisiin keskuslämmitys, koska silloin parhaiten voitiin järjestää pieniä asuinhuoneita. Kustannusarvio kohosi taaskin yli 200,000 mk:n. Anoimme ja saimme lisärakennusta varten valtiolta 150,000 mk:n lainan. Tämän turvin aloitettiin laajentamistyö syksyllä 1931 rakennusmestari Rissasen johdolla ja työ valmistuikin viivytyksittä.

Uudisrakennus on osaksi kolmikerroksinen. Pohjakerroksessa olevan mankelihuoneen lisäksi tuli sinne 3 huonetta omalle henkilökunnalle, toisiin kerroksiin saatiin huoneita lisää kaikkiaan 20 sekä avarat hallit. Ruokasalin viereinen huone yhdistettiin ruokasaliksi ja keittiö laajennettiin yhdistämällä siihen aikaisemmin henkilökunnalla ollut huone. Vesijohto uusittiin ja ullakolle laitettiin vesisäiliö, johon vesi nostettiin automaattisella sähköpumpulla. Päärakennuksen laajentaminen vasta teki Lepopirtistä oikean mallikelpoisen nykyaikaisen lepokodin. Kaikki huoneet ovat aurinkoiset ja lämpöiset, niinkään seurusteluhuoneet avarat ja viihtyisät miellyttävine kalustoineen, päivä- sekä aikakausilehtineen, radioineen, vieläpä ajanvietepeleineenkin. Talvella voidaan Lepopirttiin samanaikaisesti sijoittaa 40 henkilöä.

Lepopirtti toipilas-, retkeily- sekä kurssikotina. Lepopirtin terveellinen ilmasto, sen komeitten puitten ympäröimä aurinkoinen hiekkamäki, oivalliset huoneet, viihtyisät aulat ja koko eristetty, rauhallinen ympäristö kauniine maisemineen tekee sen mitä sopivimmaksi toipilaittenkin lepokodiksi. Tähän on vielä lisättävä uimaranta ja sauna erikoisine aurinkolavoineen sekä hyvät, vaihtelua tarjoavat kävelytiet. Nykyaikaisten ravitsemusperiaatteitten mukaan valmistettu hyvä ja terveellinen ruoka on saanut yksimielisen kiitosmaininnan. Kodin järjestystä vastaan ei ole ollut kenelläkään muistutettavaa. Niinpä onkin Lepopirttiä huomattavassa määrässä ruvettu käyttämään toipilaskotina. Lääkärit, Helsingin kunnansairaalat, sekä myöskin köyhäinhoito lähettävät sinne sairaalloisia hoidokkejaan toipumaan. Samoin muuan huomattava tehdas on useina vuosina lähettänyt noin 20—25 heikkoa ja uupunutta työntekijätärtään Lepopirttiin, maksaen kunkin puolesta n. kolmen viikon oleskelun siellä.

Hiihtokursseja, raittiuskursseja, vieläpä pyhäkoulukursseja on Lepopirtissä ollut useita syksyisin ja talvisin. Eritoten myös koululaisten hiihtoloma tuo Lepopirttiin nuorta

väkeä. Lisäksi yhä enempi käytäntöön tullutta talvilomaa käyttävät monet hiihtäjät hyväkseen viettämällä sen täällä. Retkeilijät ja viikonlopun viettäjäät ovat myöskin löytäneet tiensä Lepopirttiin, joka voi ottaa vastaan suurempiakin joukkoja yht'aikaa. Täten on Lepopirtti muodostunut suu-
resti suosituksi lepo-, virkistys- ja toipilaskodiksi.

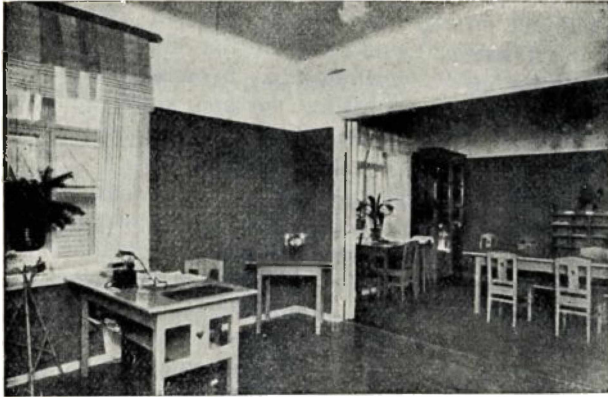
Alusta saakka on Lepopirtistä pyritty luomaan oman alansa mallikelpoinen naisten oma laitos, jonka tulisi olla esikuvana siinäkin, miten tällainen laitos yleensä on käytännöllisesti järjestettävä niin, että mukavuus, siisteys ja järjestyksen pito siellä yksilöllisestikin olisi mahdollinen. Siksi varustettiin jokainen huone m.m. komerolla, jossa asukas voi säilyttää vaatteensa ja tavaransa. Ruokatavaravarastot ja kellarit, niin ruokatavara- kuin juurikasvikellaritkin ovat ensiluokkaiset. Kun keittiö laajennettiin, laitettiin sinne kylmä- ja kuumavesijohdot suoraan astiainpesualtaisiin. Vesisäiliö, kuten mainittu, sijaitsee ullakolla, jonne automaattinen sähköpumppu nostaa veden, siitä menee vesi myöskin saunaan sekä puutarhan kastelua varten. Työtäsäästäviä koneitakin on hankittu: vaatteidenpesukone, taikinakone, sähkömankeli ja muita pienempiä käytännöllisiä työvälineitä.

Lepopirtin omasta puutarhasta saadaan kaikki tarvittavat puutarhamarjat ja juurikasvit, vain perunoita on ostettava.

Lepopirtillä on myös pieni sikala, jossa vuosittain kasvate-taan useita sikoja. Täten on pyritty talous järjestämään mahdollisimman käytännölliseksi ja tuloa tuottavaksi.

Lepopirtti-nimi osoittautui erinomaisen onnistuneeksi. Mutta siihen kuuluu monta rakennusta, ja käytännönkin kannalta on suotavaa, että näistä tärkeimmillä on omat nimensä. Voidaanpa ne siis esittää tässäkin: päärakennus — Lepopirtti; kesärakennus — Suvipirtti; leipomorakennus — Pakaripirtti ja saunarakennus — Terveyspirtti.

Lepopirtin henki. Rauhan ja sopusoinnun koti. Lepopirtti ei ole suinkaan puoluelaitos, vaan lepokoti, johon otetaan tulija kysymättä, mihin yhteiskuntaluokkaan, uskonto-tai kieliryhmään hän kuuluu. Alkuaikoina saattoi asukas-ten kesken joskus syntyä jopa kiivaitakin, yhteistä oloa ja eloa häiritseviä väittelyjä tuollaisista kysymyksistä. Sen-
vuoksi katsoimme välttämättömäksi laatia ohjesäännöt, joissa kielletään kaikkalainen politikoiminen kodissa. Näissä sa-notaan m.m.:

Taloustryöntekijäin kodin toimisto ja lukusali.

»Levon ja hyvinvoinnin ensimmäinen ehto on mielenrauha. Sen pysyttämiseksi on vältettävä sellaisten erimielisyyksien aiheuttamia kuin väittelyä sääty-, uskonto-, kieli- ja puoluepolitiikasta. Lepopirtissä olisi pyrittävä toteuttamaan tasa-arvoisuuden yhteiskunta-periaatteita.

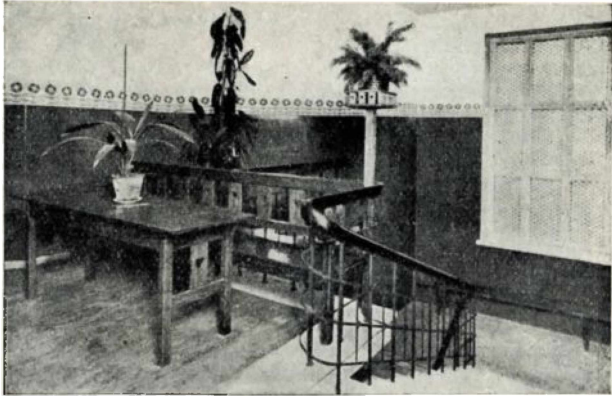
Yhteishengen, puhtauden ja järjestyksen ylläpitäminen lepokodissa on mahdollinen vain asukkaiden suosiollisella myötävaikutuksella ja yhteisymmärryksellä.»

Lepopirtissä onkin tasa-arvoisuutta voitu toteuttaa hyvällä menestyksellä, vaikka vieraskirja toteaaakin eri yhteiskuntaluokkien käyttäneen Lepopirttiä hyväkseen. Saman ruokapöydän ääressä kohtaavat toisensa sekä akateemisilla oppiarvoilla varustetut henkilöt että tehtaalaiset ja kotiapulaiset. Ainoa oleellinen ero on huoneessa, kenellä on enemmän varaa, hän asuu väljemmin, kaikki muu on samanlaista. Tämä järjestelmä on hyvin terveellinen; nähdään vain ihmisiä, jotka pohjaltaan sittenkin ovat samoja jumalanluomia kaikki tyynni.

Lepopirtti saa kiittäväää arvostelua. Nimimerkki O. T. kirjoitti kohta Lepopirtin avaamisen jälkeen v. 1921 Sosialidemokraatissa (n:o 150) siitä kauniin palasen, jonka seuravassa talletamme tähän vielä nuoremmankin polven varalle:

»Mikä on Lepopirtti? Lepopirtti on loistava todistus siitä, mitä köyhät ja varattomat työläisnaiset voivat yksimielisyydellä, tarmolla ja yritteliäisyydellä aikaansaada. Se on tulos kahdenkymmenen vuoden ponnistuksista ja uupumattomasta ahertelusta saada lepopaikka niille, joiden työ ja toiminta ei mitään lepoa milloinkaan suo. Se on todistus siitä, mitä ~~kaikkia~~ pikku-

Taloustyöntekijäin kodin eteishalli.

parannuksia voidaan aikaansaada, kun tahdotaan, se on ensimmäinen pieni kosteikko sen tien varrella, jonka loppupisteenä on monta lepopirttiä, virkistyskoteja ja huoltoloita työläisiä varten. Se on Helsingin Taloustyöntekijäin Yhdistyksen perustama lepo- ja virkistyspaikka etupäässä palvelijattarille, mutta myös muille lepoa ja virkistystä tarvitseville naisille.

Suuri ja ihmeellinen on tämä taloustyöntekijättärien saavutus. Korkealla kummulla, kuin saari peltöjen keskellä, kohoo komea päärakennus tuuheiden puiden ympäröimänä. Paikka on kuin luotu lepoa tarvitseville: yksinäinen, hiljainen, aurinkoinen ja kuiva, näköala Siuntion kirkonkylään ja järvelle. Kauniita, viihtyisiä kävelyteitä, leppoisia lepopaikkoja puiden siimeksessä. Ja itse rakennus suurine, korkeine, ilmavine ja valoisine suojineen antaa suloisen viihtyisyyden ja rauhan tunnelman jo sisäänastuessa. Jo alakerroksen eteishallissa, jossa suomalaiskuosinen takka kotoisesti tervehtii sisääntulijaa, lehahtaa kodin tuntu tulijaa vastaan. Huomaa tullessa kotiin, jokaiselle omaan ja häntä varten varattuun, eikä mihinkään »laitokseen», jossa on elettävä sääntöjen ja reklementtien mukaan ja jossa ei tiedä, minne saa mennä ja minne ei saa mennä. Alakerroksella on sijoitettu paitsi keittiötä, emännän huonetta ja yhtä makuuhuonetta kodin runollisen viihtyisä ruokailuhuone, joka samalla on kokous- ja seurusteluhuoneena. Tähän huoneeseen astuessa luulee tulevansa vanhaan norjalaiseen tunturimajaan, jonka tunnelmaa vanhanaikainen vihreä kalusto on omiaan mitä suurimmassa määrässä kohottamaan. Matalat, mutta leveät ja moniruutuiset ikkunat näköaloinen metsään antavat jylhän tunnelman, jota kuitenkin suuret aurinkoiselle parvekkeelle avautuvat ovet lieventävät. Toiseen kerrokseen on sijoitettu yksinomaan makuuhuoneita. Kaikki makuuhuoneet ovat somasti sisustettuja: valkoinen kiiltävä kalusto, valkoiset, erinomaisten pehmeät ja mukavat vuoteet, vartavasten huolehdittuja työnruntelemien ruumiiden lepuuttamiseksi ja lisäksi loputto-

masti raitista ilmaa ja valoa, kaikkea sitä mitä väsynyt, rasittunut työnjuhta kaipaa.

Mutta yksin huoneet ja sisustus, vaikka olisivat miten täydellisiä tahansa, eivät kotia kodiksi tee, ellei siihen liity hyvä ruoka, hyvä kohtelu ja — hyvä emäntä. Tässäkään suhteessa ei ole toivomisen varaa. Emäntä on herttainen, huolehtiva ja hellä ja hänen kirkas katseensa kulkee hoidokista toiseen etsien avun tarvitsijaa ja autettavaa, aina muistaen toisia, milloinkaan väsymättä, valittamatta. Ruoka on hyvää ja monipuolista ja Lepopirtin pieni, ystävällinen puutarhurineiti pitää huolen, että tuoreita vihanneksia omasta tarhasta on aina saatavana. Aamulla annetaan jo klo 9 ensimmäinen ateria ja vasta sen jälkeen kahvia, jatkuen sitten syöntiä ja juontia iltamyöhään asti lyhyin väliajoin.

Lepopirttiä suunniteltaessa on etupäässä pidetty silmällä, että kyökin nurkissa ja »palvelijainhuoneessa» asujillakin olisi paikka, jossa tuntisivat olevansa kotonaan ja olevansa samanarvoisia toisten kanssa ja siksi on kaikki irtaimisto sinne hankittu ensiluokkaista, hyvää, kaunista ja kestäväää. Ja tässäkin on osuttu oikeaan, sillä ainoastaan paras on kyllin hyvää työstä väsyneille.

Lepopirtti on avoinna vuodet ympäri, koska vaan sairaudesta toipuva tahi muuten yli voimiensa raatanut työläisnainen sitä tarvitsee, ottaa se ystävällisesti hoiviinsa. Maksukaan ei ole olosuhteisiin katsoen korkea. Mainittakoon, että ensimmäinen hoidokki Lepopirtissä oli palvelijatar, jonka lepoajan työnantajansa kustansi. Esimerkki vaikuttakoon.

Lepopirtti, taustalla Suvipirtti.

LASTU

PALVELIJATARKODIN VIHKKIAISIIN 19.IX. 1915.

Kirjoitti *Hilda Tihlä*.

Muistatko? — — —

Kuiskivan salon kätöksä kotimökki...

Järven hopealaine loiski sen rantaan laulaen elämän kirkasta laulua. Valkotertuissa seisoj tuomi, ja sinikelloja kedolla soitteli hiljainen tuuli.

Ylpeä honka tuonempana tarinoi taivaalle. Vuoren louhikytki kätki taaksensa öisiä kauhuja. —

Muistathan...

Siimeikössä syöksyi vuo, joka kesäisin katosi uomaansa ja kaukaa kiertyi kotia kohden väikkövä tie, sädesilta.

Maailman tie...

Koti...

* * *

Muistatko? — — —

Kun pimeän musta viitta kohoutui esiin vuoren takaa, kun valo häipyi taivaalta, niin silloin suuri maailma muuttui pienen pieneksi pirtiksi.

Isä istuu takan luona askarrellen raskain asein.

Mitä tekee isä?

Laittaako isä, joka on niin voimakas ja viisas kuin koko maailma, asetta, jolla yön kauhut karkoittaisi? — — —

Surr. surr, surr... Se on äidin rukki. Se laulaa kuin kultasirkka. Turvalaulua laulaa lapselle äidin rukki.

Laulaa turvaa...

* * *

Heikko ase, hento turva...

Kävi ahtaaksi pieni tupa.

Sumeni äidin silmä.

Kumartui isän selkä.

Loppui leipä. — — —

Pois...

Pois kotoa kultakutri...

Parahti äidin sydän...

* * *

Vapisiko maa, pimenikö taivas, huojuivatko vuoret voimasta tuskan...?

Aukeniko taivas? Tapahtiko apu avaruudesta?

— »En anna lastani maailmalle; äiti itki. »Vielä paistaa taivaan keträ, vielä kasvaa kotipelto. Tehdään tupa laajemmaksi, koti kahta suuremmaksi.»

— »En anna lastani maailmalle», huokasi isä. »Perkaan peltoa, rai-
vaan metsää, laitan laajat leipäkentät.»

Turha toivo...

Nälkä, kamala vieras täytti tuvan.

Tarttuivat maailman kylmät kourat, tarttuivat äidin lempilapseen. — — —

* * *

Lentää musta valheen korppi, toi tiedon maailmalta pieneen ma-
jaan. Suhisi siipi, säkenöi silmä, terävä nokka kylmästi laului:

— »Jo sai musta peikko lempesi lapsen! Yökkö kiidättää yössä, varis kuljettaa vainiollaan!»

Kuului sielun tuskanhuuto, syntyi sydämen haava, virtasi punainen veri.

Sydän vuoti punavertä, tuskan uumennoissa sielu kiersi.

* * *

Rääkkyvät valheen korppikotkat, ilkkuvat pimeät voimat tuskalle.
Eikö sorru suuri tuska, uuvu koskaan tulen polte?
poloisen äidin.

Missä kulkee kultakutri, kussa pieni kodin lapsi?...

Kaukana karuilla mailla, teitä sumeita, polkuja pimeitä...

* * *

Lähti äiti kulkemahan, poloinen vaeltamahan.

Kulki kujat, tiet vaelsi, samoeli suot sumeat.

Etsi sydänpäpysensä.

Rakkaus ohjana äidin, lämmin sydän saattajana.

— »Missä on mun lapsoseni, kussa sydänpäpyseni?»

Saapui vihdoin kylään suureen, joutui pariin laajan joukon.

Ihme! Kumma! Kuuluu niinkuin suuri soitto, uuden ajan aamulaulu:

»— Täällä on sun lapsosesi, täällä sydänpäpysesesi kera suuren siskolauman, parissa valoisan joukon. Kulkee sinun lapsosesi, kulkee kohden uutta aikaa, kohden suurta ihmisyyttä, uuden ajan aseet käessä, uuden ajan aatteet yllä, silmissänsä voiton varmuus, sielussa jumalten tuli!»

Jo laukesi lauluun sielu, iloon liekehti äidin sydän. Suli suru, häipyi tuska, pakenivat mustat muistot.

— — —

Laine roiskii kotirantaan, tuuli soittaa suurta virttä, uuden ajan aamuvirttä.

40-vuotistoiminnan tarkastelua eri puolilta, tulosten arviointia ja uusia päivänkysymyksiä

PULA-AJAN VAIKUTUS KOTIAPULAISTEN OLOIHIN.

Kuten edellä olevat sivut kertovat, on tässä tarkasteltava neljän vuosikymmenen työ antanut jopa runsain mitoin näkyviä tuloksia. Yhdistyksen kodit niin kaupungissa oleva Taloustyöntekijäinkoti kuin Siuntion Lepopirtti ovat lujalla pohjalla, ovatpa saaneet yleistä tunnustusta ja arvontoa-kin osakseen. Ne ovatkin olleet pitkän aikaa ainoat, jotka ovat voineet julkisuudessa osoittaa, että kotiapulaisten yhteistoiminta elää ja vaikuttaa. On jo kerrottu, miten kansalaissodan jälkeen tämäkin toiminta oli pitkän aikaa masennuksissa, ei toki sentään eikä likikään vainajana. Sitten seurasi pulavuodet, jolloin työläisnaisten asema oli hirvittävän vaikea. Kotiapulaisalalle pyrkijöitä oli tavattomasti, kun teollisuus ei tarjonnut työmahdollisuuksia. Kysynnän- ja tarjonnan lain mukaan alennettiin tällä alalla palkat melkein olemattomiin. Jos joku ilmoitti haluavansa kotiapulaista, ilmestyi sadoittain hakijoita. Silloin ei ollut varaa vaatia korkeata palkkaa, eikä rajoitettua työpäivää. Ei ollut harvinaista, että sekä ravintola-alalla että perheissä tarjottiin 150 mk:n kuukausipalkkaa, johon sisältyi oman asunnon hankkiminen. Työttömäin kotiapulaisten satoihin nousevaa joukkoa lisäsivät vielä ne, jotka olivat menettäneet leipänsä muilla työaloilla, ja nyt ilmoittautuivat kotiapulaispaikkojen hakijoiksi.

Yhdistyksen kokouksissa pohdittiin raskain mielin vallit-

sevaa tilannetta voimatta luonnollisesti suuriakaan tehdä sen vaikeimpien onnettomuuksien, työttömyyden ja palkkurajuuden lieventämiseksi. Muuan tuloksellinen toimenpide noilta ajoilta sietänee näin jälkeinpäin maininnan: Kaupunginhallitukselle teki yhdistys ehdotuksen *ammattikursien toimeenpanemisesta työttömille kotiapulaisille*. Tämä tulikin hyväksytyksi ja kotitalouslautakunta sai kurssit järjestääkseen.

KATSAUS AATTEELLISIIN SAAVUTUKSIIN.

Kertomuskauden aikana on yhteiskunnan kehitys ollut valtava, sekä ulkonaisesti kaikilla aloilla että ajattelutavassa. Katsantokannat ovat huimaavasti muuttuneet ja luokkavastakohtien jyrkät harjanteet madaltuneet, johon on vaikuttanut toiselta puolelta työväenluokan sivistystason kohoaminen ja toisaalta porvarispiirien taloudellisen tason aleneminen. Yhteiskunnan päivänpuolella ollut luokka huomaa yhä selvemmin, ettei sillä uusissa oloissa enää olekaan entistä varmaa etumatkaa, joka antoi sen jäsenille ennen sellaisenkin ylemmyyden tunteen, että m.m. ruumiillisen työn tekeminen ei voinut tulla edes kysymykseen. Silloin uskottiin vuorenvarmasti, että luokkarajojen tuli pysyä iäti samoina, työläislapsen piti kasvaa työläiseksi ja säätyläisen säätyläiseksi. Kun tähän väärään ja luuloteltuun etuoikeuteen kajottiin, herätti se luonnollisesti katkeruutta ja vastustusta, kunnes itse elämä astui uudelleen järjestelemään asioita. Niinpä, kun noista vanhoista korkeuksista katseltiin kotiapulaisten järjestäytymistä samanaikaisesti todeten, että sosialismi alkoi tunkeutua koteihin, pelästytty se pahanpäiväisesti emännät, joten voimme ymmärtää ne katkerat lausunnot, mitä kotiapulaisten järjestäytymisestä silloin sanottiin, tyytymättömiä kehoitettiin silloin »muuttamaan toiselle alalle, joloin kyllä menettävät hyvän kodin ja hyvän ylöspidon.» Kuinka toisin nykyään.

Kertomuksen sisällöstä käy selville, minkälainen oli kotiapulaisen asema yhdistyksen alkuaikoina. Työpäivän pituus oli mielivaltainen, ulos ei saanut mennä ilman joka kerran pyydettyä lupaa, säännöllinen arkivapaa ei tullut edes kysymykseen, ja sunnuntai-iltapäivin oli, jos oli, vapaata pari kolme tuntia. Kesäloma oli harvalla, koska käsitettiin, että kotiapulaisen loma kuittautui samalla, kun hän pääsi isäntävä-

kensä kanssa maalle kesäksi. Lain mukaan oli vielä vuosi-palvelus voimassa, joskin tosin käytäntö oli kaupungeissa jo johtanut kuukausisopimukseen. Mutta vielä niin myöhään kuin 1907 Husmoderförbundet päätti kokouksessaan muistuttaa emännille, että he ovat 15 mk. sakon uhalla velvolliset vetämään ristin ulospalvelleen palvelijattarensa päästökirjan ylitse, sekä että palvelus-sopimus oli tehtävä tottuneen palvelijattaren kanssa vähintään puoleksi vuodeksi, ja vasta alkavan kanssa vuodeksi, josta ensimmäinen puoli vuotta ilman palkkaa.

Mutta yhdistyksen yhä toistuvat vaatimukset työajan rajoittamisesta ja kesälomasta ovat vaikuttaneet, että ainakin nuoremmat emännät, jotka jo ovat kasvaneet vapaammassa ilmapiirissä, ovat alkaneet, ainakin osittain, noudattaa yhdistyksen esittämiä toivomuksia. Työpäivän rajoitukseen vaikutti hyvin suuressa määrin se, että siirryttiin kolme-ateriajärjestelmästä kaksi-ateriajärjestelmään. Torstaivapaus on myös voittanut alaa, joskin useissa paikoissa se alkaa vasta klo 19—20. Onpa jo muutamia sellaisiakin perheitä, joissa kotiapulaisen työaika on järjestetty 8-tunnin työaikalain mukaan jokaviikkoisine vapaapäivineen. Kaksiviikkoinen kesäloma täydellä palkalla ruokarahoineen on jo laajalti käytännössä. Asuntokysymyksestä on mainittava, että useimmissa taloissa on pieni, erillinen huone, toisissa vain syvennyksen muodossa. Valitettavasti on taas sellaisiakin perheitä, jotka tahtovat ansaita ja ottavat apulaisen huoneeseen vuokralaisen, jolloin apulaiselle jää — läpikuljettava keittiö. Tämä on sitäkin tuomittavampaa, kun varsinkin vanhemmissa uunilämmitystaloissa keittiöt ovat yleensä hyvin kylmät. Uutena ilmiönä mainittakoon, että meilläkin ollaan siirtymässä päiväapulaisjärjestelmään, joka osoittaa, miten mielipiteet nopeasti muuttuvat. Yhdistyksen alkuaikoina emännät kauhistuivat yhdistyksen ehdotusta päiväapulaisjärjestelmästä, nyt siihen siirrytään vapaaehtoisesti. Mutta vielä eivät emännät ole tottuneet ajatukseen, että päiväapulaiselle on myös maksettava riittävä vuokratraha.

KOTIAPULAISIA KOSKEVA LAINSÄÄDÄNTÖ.

Palkollissääntö isännille ja palkollisille vuodelta 1865, jota yhdistys oli vaatinut kumottavaksi, sai asiallisen ratkaisunsa, kun säädettiin Työsopimuslaki, joka tuli voimaan 1922. Tällä lailla kumottiin vanha Palkollissääntö. Työsopimus-

laki säännöstelee kaikki työsopimukset, missä työntekijä sitoutuu tekemään työtä toisille korvausta vastaan. Työsopimuslain mukaan voidaan työsopimus tehdä määräajaksi, tai toistaiseksi. Jos työsopimusta tehtäessä ei sovita irtisanomisajasta, määrää laki sen 14 päiväksi.

Työntekijän oikeuksista sanoo laki:

«Työnantajan tulee työssä asianmukaisesti ottaa huomioon työntekijän terveyden ja työkyvyn säilyminen sekä niin järjestää työ, että työntekijä saa tarpeeksi aikaa lepoa, virkistystä ja kehitystä varten ynnä kansalaisvelvollisuuksiensa täyttämiseen.

Vähintään kerran viikossa, etupäässä sunnuntaisin, on työntekijälle myönnettävä kohtuullisen pitkä aika yhtäjaksoista vapautta työstä.

Työntekijälle, joka yhtämittäisesti on ollut vuoden saman työnantajan työssä, on varattava, palkkaa vähentämättä vuosittain yhtämittaista loma-aikaa vähintään 7 päivää. Puolen vuoden yhtämittäisestä työstä on varattava 4 päivän loma. Työntekijä, joka asuu työnantajansa luona ja on hänen ruoassaan, mutta viettää mainitun loman toisella paikkakunnalla, on oikeutettu saamaan korvauksen ravinnostaan sillä paikkakunnalla vallitsevien hintojen mukaan, missä työ on suoritettu.»

Työntekijän velvollisuudesta sanotaan laissa:

«Työntekijän tulee ahkerasti ja huolellisesti suorittaa tehtävänsä, säntillisesti noudattaa työaikaa, välttää kaikkea, mikä voi saattaa hänen tai hänen työtoverinsa turvallisuuden vaaranalaiseksi tai turmella työnantajan omaisuutta, ja olkoon hän myöskin luvottomasti ilmaisematta, mitä on työnantajan ammattisalaisuuksista saanut tietoonsa.»

Tapaturmavakuutuslaki. Laki tapaturmavakuutuksesta tuli voimaan 1926. Siinä määrätään jokainen työnantaja vakuuttamaan työntekijänsä tapaturman varalta ja maksamaan heidän puolestaan vakuutusmaksut. Tämä laki koskee myöskin kotiapulaisia, joten he tapaturman sattuessa ovat oikeutetut saamaan tapaturmayhtiöltä avustuksen.

KOTIAPULAIKYSYMYS UUDESSA VAIHEESSA.

Pula-ajan helpottaessa tilanne jälleen muuttui. Teollisuudessa seurasi voimakas nousukausi. Tehtaat kävivät pian taas täydellä höyryllä ja kun niitä perustettiin uusiakin, avautui runsaasti työpaikkoja myös naisille. Teollisuuden

elpyminen oli niin nopea ja voimakas, että tehtaat eivät saaneet aluksi riittävästi naistyövoimaa. Tämä merkitsi käänteentekevää mullistusta myös kotiapulaiskysymyksessä. Kotiapulaisalalla työskennelleet alkoivat joukoittain siirtyä tehdastyöhön, jossa he 12—16 tunnin työpäivän sijaan saivat 8-tuntisen ja 7-päiväisen tilalle 6-päiväisen työviikon, ja vaikka tehdaspalkkaan ei ehkä saaneetkaan kunnollista asuntoa, ei se useimmiten ollut huonompi kun se, minkä he olivat saaneet kotiapulaisina ollessaan.

Työvoima pakenee maaseudulta ja kotitaloudesta. Ensimmäisen kerran alettiin nyt vakavasti puhua kotiapulais- ja karjakkopulasta. Todettiin, että opinkäyneet karjakotkin siirtyivät tehtaisiin, puhumattakaan kotiapulaisista. Tämä kaikki on vaikuttanut, että viimeaikoina on porvarislehdissäkin alettu asiallisesti keskustella epäkohdista, joita ei tähän mennessä ole epäkohdiksi tunnustettu.

Yhdistyksessä seurattiin joka vaiheessa tilannetta ja syksyllä 1937 julaistiin emännille seuraava vetoamus:

Helsingin Taloustyöntekijäin Yhdistys, käsiteltyään yleisen kotiapulaiskokouksen sille jättämän tehtävän — julkilausuman laatiminen ajankohtaisesta kotiapulaiskysymyksestä — esittää työnä tuloksena seuraavaa:

Kotiapulaiskysymys on nykyhetkellä useassa maassa tullut päivänpolttavaksi. Täydellä syyllä valitetaan jo meilläkin, että työvoima pakenee maaseudulta ja samoin myös kotitaloudesta. Ulkomailta saadut esimerkit osoittavat, miten olisi jo täälläkin aika ryhtyä työolojen järjestämiseen nykyaikaisemmalle kannalle. Onpa sanomalehtikirjoituksissakin usein myönnetty, että kotiapulaisten työolot kaipaavat valtiiovallan järjestelyä, ne kun ovat jääneet melkein kokonaan työväensuojelulakien ulkopuolelle.

Niinpä työolot kotitalousalalla ovatkin hyvin kirjavat. On perheitä, joissa kotiapulaisten työaika on keskimäärin kahdeksan tuntia vuorokaudessa ja vain kuusi työpäivää viikossa, kun taas ylivoimaisesti suurimman osan työpäivä on yhä 12—16-tuntinen, vieläpä yli siitäkkin, ja seitsemän työpäivää viikossa. Ylityökorvausta annetaan vain harvoissa perheissä, vaikka usein vaaditaan esim. vieraspitojen takia hyvinkin raskasta ylityötä. Tämä johtuu käsityksestä, että isäntäväkensä luona asuvan kotiapulaisten koko aika kuuluu »talolle». Näilläkin ehdoilla on tähän saakka työvoimaa ollut saatavissa.

Mutta nyttemmin luo teollisuuden kehitys uuden tilanteen myös kotitalouksiin nähden. Teollisuus tarvitsee yhä uutta työvoimaa. Tekniikka luo jatkuvasti uusia työtä säästäviä koneita, jotka ovat niin yksinkertaisia hoitaa, että niiden käytön oppii nopeasti kuka tahansa. Uusien koneiden ja menetelmien hankkiminen onkin teollisuudelle elinehto, sillä työvoima on kallista — myös kotitaloudella olisi tässä paljon opittavaa.

Kotiapulaisten siirtymiseen muille aloille vaikuttaa sekini, että heidän työtään ei katsota varsinaiseksi ammattityöksi. Toveripiirissä kotiapulaista katsellaan säälien, koska hän on myynyt, ei vain työvoimansa, vaan myös vapautensa, joten hän ei voi paljonkaan ottaa osaa muiden ammatilaisten rientoihin. Emäntien taholta taas väitetään toimen aliarviointiin vaikuttavan sen, että kotiapulaisilla ei yleensä ole ammattipätevyyttä eikä heiltä pätkä hakiessaan useinkaan vaadita muuta erikoista ammattitaitoa kuin se, minkä he sitten jokapäiväisessä käytännössä saavuttavat. Nykyinen olotila ei myös ole omiaan houkuttelemaan eteenpäin pyrkiviä nuoria naisia kotitalousammattia opiskelemaan, sillä ottaessaan selvää, minkälaiset olot tällä alalla ovat, näyttävät siellä aukeavat näköalat varsin vähän lupaavilta.

Edellä oleviin tosiloihin nojaten esittää yhdistys kotiapulaisten työolojen korjaamiseksi seuraavaa:

Kotiapulaisille säännöstelty työaika. Varsinaiseen tehostettuun työhön pitäisi riittää 9, korkeintaan 10 tuntia päivässä. Tällöin ei ruokailu- ja kahviaikoja eikä oman huoneen siivousta lasketa työajaksi.

Ylityökorvaus. Jos vaaditaan ylityötä vieraspitöiden t.m.s. sattuessa, on siitä maksettava kohtuullinen ylityökorvaus, jota tähän mennessä vain harvat perheet ovat antaneet.

Vapaaajat. Kotiapulaisalallakin olisi pyrittävä kuusipäiväiseen työviikkoon, joka olisi mahdollinen siten, että kotiapulaisille annetaan joko jokaviikkoinen arkivapaa tai puoli arki- ja puoli pyhäpäivää. Jo tavaksi tullut torstai-iltavapaa on pyrittävä säilyttämään kotiapulaisten vapaailtana, jolloin kodeissa, erikoispäiviä lukuunottamatta, ei olisi järjestettävä kutsuja, jotka vaatisivat kotiapulaisten kodissaolon. Työaikansa päätyttyä täytyy kotiapulaisella olla oikeus vapaaseen aikansa käyttöön.

Asunto. Kotiapulaiselle, joka asuu isäntäväkensä luona, on varattava kunnollinen ja lämmin asunto, missä vain mahdollista oma pieni huone, jota voi sekä lämmittää että tuulettaa. Siellä, missä on siirrytty päiväapulaisjärjestelmään, on apulaiselle tavallisen palkan lisäksi annettava kohtuullinen vuokratyö.

Palkka. Pulakautena alennettiin myös kotiapulaisten ennestään huonoja palkkoja. Nyt olisi palkat kohotettava vähintään entiselleen, sillä kaikki, mitä kotiapulaisen on itse hankittava, on kohonnut hinnassa.

Lopuksi lausuu yhdistys toivomuksenaan, että perheenemäntät vapaaehtoisuuden tietä ryhtyisivät toimeenpanemaan kodeissaan uudistuksia. Niistä useimmat ovat hyvällä tahdolla ja pienillä uhrauksilla toteutettavissa. Kotitalousala ei saisi muodostua eräänlaiseksi varatyömaan kaltaiseksi, johon pulakautena on paljon pyrkijöitä, mutta josta parempien aikojen tullen paras työvoima pakenee.

Helsingissä, lokakuun 7 päivänä 1937.

Helsingin Taloustyöntekijäin yhdistys r.y.

Miina Sillanpää.
(Puheenjohtaja.)

Olga Tolvanen.
(Sihteeri.)

Yhdistyksen vetoamus herätti, kuten oli syytä odottaakin, suurta huomiota. Nyt ei enää otettu tältä taholta tulevaa esitystä ylimielisesti vastaan, vaan siitä ryhdyttiin asiallisesti keskustelemaan. Lausuipa eräs emäntä puhuessaan radiosakin, että yhdistyksen esittämät vaatimukset ovat kohtuulliset ja hyväksyttävät.

Edelläolevan vetoomuksen lisäksi on yhdistyksen puheenjohtaja julkaissut viime vuosinakin useampia kirjoituksia kotiapulaiskysymyksistä eri lehdissä.

Komitea tutkimaan kotiapulaisoloja. V. 1937 jätti Miina Sillanpää y.m. seuraavan anomuksen:

Eduskunnalle.

Yhteiskunnan huolenpito ja taloudellisen hyvinvoinnin turvaaminen pitäisi olla yhtä oikeudenmukainen kaikille. Mutta yhteiskunta on laaja, sen lukuisissa intressipiireissä jäävät heikoimmat usein unohduksiin. Eduskunta on usein käsitellyt eri aloilla toimivien työnantajien ja työntekijöiden välisten työ- ja palkkasuhteiden järjestämistä, mutta yksi suuri työntekijäryhmä, kotiapulaiset (palvelijat), ovat toistaiseksi jääneet lapsipuolen asemaan. Tämä suuri ryhmä käsittää tilaston mukaan n. 42,000 henkilöä, joista suurin osa maaseudulla; näiden työsuhteita ei ole tutkittu, paitsi mitä maataloustyöväen työaikatutkimuksen yhteydessä tutkimus kohdistui pieneen osaan karjanhoitoon osallistuneita. Työläisnuorisotutkimus sivusj taas pientä osaa nuoria kotiapulaisia. Työaikalain ylimalkaisia määritelmiä ravintoon, asuntoon ja vapaa-aikaan nähden toistaiseksi vain vähässä määrin noudatetaan, ei edes kotiapulaisten pakollinen kesäloma ole tullut yleiseksi. Kotiapulaisten työaika on toistaiseksi aivan rajaton ja suhteettoman pitkä sekä kaupungeissa että maaseudulla, varsinkin nuoremmilla apulaisilla. Missä miespalkkollisilla ja karjakoilla jo on määritelty työaika, siellä nuoremmat naisapulaiset saavat aamusta aikaisin iltamyöhään olla jatkuvassa työssä ilman pienintäkään lepoa. Kun työaika ei ole määrätty, ei heidän toimessaan voi koskaan tulla kysymykseen ylityö ja ylityökorvaus, sillä kotiapulaisiin nähden elää vielä vanha käsitys, että kun kotiapulainen asuu työnantajansa luona, kuuluu koko hänen aikansa työnantajalle ja on hänellä 7 työpäivää viikossa. Niinpä saattaakin heidän viikkotyötuntinsa kohota 80—90:een, jopa siitä ylikin, ilman että he vielä saisivat ylityökorvausta. Säännöllisiä vapaa-aikoja ei kotiapulaisilla ole kuin poikkeustapauksissa. Vapaa torstai-iltapäivä, jota kotiapulaiset aikoinaan vaativat, se on supistunut sielläkin, missä sitä noudatetaan, vapaaksi illaksi, joka useimmiten alkaa vasta klo 19 jälkeen. Tämä ja sunnuntaisin jokunen tunti ei enää voi tyydyttää tämän alan

Elli Lehtinen.
Varapuheenjohtaja
vuodesta 1928.

työntekijöitä, sillä he katsovat olevansa oikeutettuja vaatimaan enemmän. Ja jos he eivät sitä saa sillä ammattialalla, siirtyvät he sikäli kuin vaan on mahdollista muille aloille, joilla heillä on myöskin omaa aikaa käytettäväksi omia harrastuksiaan varten. Tästä johtuu, että kotiapulaisammattiin vain harvat jäävät pitemmäksi aikaa työskentelemään.

Kysymys kotiapulaisten työolojen säännöstelemisestä on tullut päiväjärjestykseen useissa maissa. Kaikkialla valitetaan työajan pituutta, säännöllisen vapaa-ajan puutetta, asunto-olojen huonoutta ja ammattiopetuksen välttämättömyyttä.

Naapurimaissamme Ruotsissa ja Tanskassa on sama kysymys otettu päiväjärjestykseen. Ruotsissa asetti hallitus v. 1934 komitean tutkimaan kotiapulaisten työsuhteita, ja valmistaamaan tutkimuksen tuloksien mahdollisesti antamia ehdotuksia kotiapulaisten työolojen korjaamiseksi. Tähän komiteaan kutsuttiin jäseniksi asiantuntijoina sekä emäntien että kotiapulaisten edustajia. Sosiaalisessa aikakauskirjassa v. 1935 on alkuselostus komitean työn tuloksista. Tilastolliset tutkimukset kerättiin eri järjestöjen, työnvälitystoimistojen, koulujen y.m. välityksellä. Saatujen tietojen mukaan oli kotiapulaisten viikkotyötunnit, emäntien antamien tietojen mukaan 77,2 ja kotiapulaisten antamien tietojen mukaan 83,2. Noin puolella tutkimuksen alaisista kotiapulaisista ei ollut määrättyä vapaa-aikaa. Ammattitaitoisista kotiapulaisista oli puute, vaikka apulaisia olikin riittävästi saatavissa. Vain vähän oli niitä, jotka olivat pitemmän ajan olleet toimessa ja samassa paikassa. Ruotsissa alkaa ilmetä pyrkimys että kotiapulaiset eivät enää asuisi perheissä, 10 % nyt jo asuu ulkona. Komitean lopulliset ehdotukset eivät ole vielä valmistuneet.

Viimeksi ilmestyneessä Sosiaalisessa aikakauskirjassa selotetaan Tanskan oloja. Sielläkin on hallitus v. 1934 asettanut komitean, joka on äskettäin jättänyt hallitukselle mietintönsä. Komitea lausuu alkulauseessaan: «Kaikkien naisten etu vaatii kotitaloustyön moraalisen ja yhteiskunnallisen aseman kohottamista, jotta tämä ammatti saisi saman arvonannon osakseen kuin muutkin ammatit». Komitea ehdottaa paitsi ammattiopetuksen kehittämistä, myöskin amatillisten työolojen järjestämistä, mallityösopimuksen käytäntöön ottamista, joissa erikoisesti määrättäisiin työajan maksimipituus, ylityökorvaus, vapaapäivät ja pakolliset lomat, joilta on maksettava myöskin ruokaraha, keskeytymättömän yölevon pituus ja palkan suuruus. Vielä ehdottaa komitea perustettavaksi sovittelulautakuntia, joissa olisi sekä emäntiä että kotiapulaisia jäseninä ja vaikeimpia tapauksia varten välitystuomioistuinta, joissa myöskin olisi jäseninä sekä emäntiä että kotiapulaisia.

Vielä on syytä mainita Yhdysvalloissa asetetun kotitaloustyön kansallinen komitea, joka ehdottaa, että olisi määrättävä yhtenäinen alin palkka kaikille kotiapulaisille, kuitenkin tehden eron kokeneiden ja kokemattomien välillä, 54 tunnin työviikko niille, jotka asuvat työnantajensa luona sekä 48 tunnin työviikko niille, jotka asuvat muualla, palkan maksaminen ylityöstä, yhden kokonaisen tai kahden puolipäivän vapaa-aika viikossa, oma huone ja käyttöoikeus nykyaikaiseen kylpyhuoneeseen, työsopimus, jossa selvästi määritellään työehdot.

Kuten edellä esitetyistä Ruotsissa ja Tanskassa toimitetuista tutkimuksista näkyy, ovat kotiapulaisten työsuhteet suurin piirtein samantapaiset kuin meillä, jotka on tähän saakka katsottu luonnollisiksi. Mutta nykyaikainen kehitys on luonut uudet olosuhteet, se on luonut vapausaateen jokaiseen yksilöön, kotiapulaiset mukaan luettuina, joten he katsovat oikeudekseen vaatia parempaa työsuhteiden järjestelyä. He toivovat, että valtiolta ryhtyy heidän työolojaan säännöstelemään.

Yllä olevan perusteella ehdotamme kunnioittaen eduskunnan päätettäväksi toivomuksen,

että hallitus asettaisi komitean tutkimaan kotiapulaisten oloja kokonaisuudessaan, mihin komiteaan asiantuntijajäseninä kutsuttaisiin sekä emäntien että kotiapulaisten edustajia, ja kiireellisesti ryhtyisi tutkimuksen aiheuttamiin toimenpiteisiin.

TOIMIHENKILÖT.

Pitkän toimikauden aikana on toimihenkilöitäkin ehtinyt olla lukuisa joukko. Heistä mainitsemme tässä ainoastaan ensimmäiset sekä nyt toimessa olevat.

Agatha Koponen.

Puheenjohtajat: Alli Trygg-Helenius 1898—1901, Miina Sillanpää 1901—, varapuheenjohtajana 1898—1901.

Sihteerit: Hilma Hellman 1898—1900, Olga Tolvanen 1913—.

Rahastonhoitajat: Miina Lindberg 1898—1903, Olga Tolvanen 1924—.

Paikavälitystoimiston hoitajat: M. Olander 1898—1899, Miina Sillanpää 1899—1915.

Yhdistyksen kodin- ja toimistonhoitajat: Miina Sillanpää 1900—1915. Hilma Apila 1928—.

Lepopirtin emännät: Anni Hämäläinen 1921—1926, Hilma Syrjälä 1926—1936 Aino Kahi 1936—.

Lepopirtin molemmat ensimmäiset emännät ovat kuoleman kautta joutuneet eroamaan. Agata Koponen on ollut yhdistyksen palveluksessa vuodesta 1910 alkaen, ensin kodinhoitajana, sittemmin ravintolanhoitajana.

YHDISTYKSEN RAHA-ASIAT.

Kun yhdistys päätti avata ensimmäisen kaupunkikotinsa, oli sillä rahaa 900 mk. Toivorikkaina jäsenet ponnistelivat kuitenkin voimakkaasti kodin ylläpitämiseksi, ryhtyen edellä selostettuihin yrityksiin, joista pari, ruokala ja leipomo oli vähällä viedä kaikki nurin. Vähitellen saatiin kallisarvoista

kokemusta, jonka turvin pystyttiin yhtä paremmin hoitamaan asioita, vieläpä uskallettiin toimintaa tämän tästä laajentaakin. Varsinkin lepokodin laajentaminen, kuten näkyy, on kysynyt paljon varoja. Päärakennuksen uusimisen jälkeen nousikin yhdistyksen velka huikeaan summaan, lähes 400,000 mk:aan. Suurelta osalta avustustenkin turvin on yhdistys voinut täsmällisesti hoitaa, jopa lyhentääkin velkojaan. Mutta tämä kaikki on saatettu tehdä vain mitä suurinta säästäväisyyttä noudattaen. Myöskin ovat yhdistyksen jäsenet henkilökohtaisestikin ahertaneet koko ajan varojen kokoamisessa.

Testamenttilahjoituksilla ovat yhdistystä muistaneet:

Miina Lindberg (yhdistyksen ensimmäisiä jäseniä)	9,417:—
Fanni Maria Lehtinen, yhd. jäsen	9,523:—
Aviopuolisot Orrela	15,312:—
Mimmi Lähteenoja, näyttelijätär	10,000:—

Erään juhlapäivän merkeissä

Kun yhdistyksen puheenjohtaja kesäkuun 6:nä 1936 si-
vuutti elämäntaipaleensa 70-virstaviitan, tahtoi yhdistys hä-
nelle omistetun tervehdysten muodossa tuoda julki olennai-
simman siihenastisen pitkän yhteistyön vaiheista ja koke-
muksista. Johtokunnan ja monien muidenkin toivomuksesta
— ei toimittajan — liitetään mainitun (Lyyli Takin kirj.)
omistuksen pääosa ikäänkuin kaiken edelläolevan täyden-
nykseksi, ennen kaikkea siksi, että se, omissa puitteissaan
on paljonsanova asiakirja yhdistyksen elävää historiaa:

— — —

V. 1898:

Suuriruhtinaskunnan pääkaupungissa kajahtaa äkkiä kutsu kaikkein
unohdetuimpien, syvimpään varjoon sysättyjen työntekijättärien yh-
teen liittämiseksi. Kevättalven aurinkoinen päivä on täynnä uskoa ja
toivoa ja innostusta: Vihdoinkin, vihdoinkin siis mekin!

Neljäsatua keittiölieden palkkaorjaa käy ensimmäisen kerran omien
yhteisten tunnustensa merkeissä areenalle: »Sä kuule, pienet
leiritty. Ja korvissas soi kutsu kaunehin: Olot
korjaa ja itseäsi auta!»

Siitä hetkestä on yhteiskunnassa käynnissä uusi elinvoimainen jouk-
koliike. Mitä myrskyjä sen ympärillä kobta syntyykään! Mitä vas-
tuksia sen tielle vyörytetäänkään!

Toisia päätä pitempanä on asiaa ajamaan lähteneitten uljaasta pie-
nestä parvesta heti kohonnut eräs hahmo, saman ankaran kohtalon-

arvan saanut raatajatar toisten joukossa. Kansa katsoo häneen: Tuohon voi luottaa. Tuo tietää, ymmärtää monen edestä. Tuon jos saamme aluksen kapteeniksi, niin eipä hätää kovassakaan aallokossa!

Siunattu terve vaisto, joka kerrankin sait saattaa oikeaan valintaan.

Se oli Jokioisten torpantytär. Vielä nuori, silti paljon kokenut, nähnyt, elämää ymmärtävä. Totisesti sitäkin elämää, hän jos kuka, jonka varjoista nyt kanssasisariaan oli lähtenyt etsimään, kokoamaan, ohjaamaan omin voimin, itsensä kautta itseään auttamaan.

Kaksikymmenvuotiaana neitona jo takana kahdeksan silloisten tehdassalien kalvetuttavaa, tomentäyttöä vuotta. Pää pystyssä vaan! Seuraava nuoren elämän tuuma vuosikymmen, enemmänkin, raatajana rahanalaisena vieraan lieden ääressä. Orjan oloa, orjan elämää. Pää pystyssä vaan!

Orja — ja sittenkin vapaa. Ei ainoatakaan epäjumalaa. Sellaisen palveleminen on raskasta, kahlehtii, sokaisee, vie voimat. Tuhat kertaa nähty kolkko totuus, Nähty se ja nähty jotain muutakin:

Naiskärsimystä määrätöntä huokaa
jokainen katukivi jalan alla
tuhanten siskoin sitä polkeneitten
häpeän, hädän, tuskan painamina.

Kymmenin ja sadoin on heitä sortunut, sortuu yhä, sisaria ympäriltä, kovan kohtalonsa kiroihin. Julmasti murskattuina kukannuppuina, väkipyörän rusementamina, hallan tappamina. Turvaton, oikeudeton kaikkalainen elo, olo. Näinkö oli olevakin? Yhä vielä ikuisiksi ajoiksi eteenpäinkinkö? Ei ikinä, niin totta kun elän!

Päätti niin. Astui esiin. Alkoi polkea ajan hangessa uusia latuja. Korven syvästä upottavasta pimennosta kevätpäiville johtavia.

Ei yksin, mutta ensimmäisenä, kiilan kärkenä, kilpenä, lipunkantajana. Ajatelkaa omilla aivoillanne, ei toisten! julisti. Niin yksinkertaista. Eikä kukaan toinen joukosta ollut sitä ennen keksinyt.

Mutta nyt se on keksitty. Nyt lähdetään sitä toteuttamaan. Eteenpäin!

V. 1908:

Kymmenen vuosikiertoa edellisestä on kulkenut ajan ratas. Pahojako vai hyviä lienevät kuuluville kerrottavat?

On kestetty, mitä kestetty. Kestetty paljon, kestetty kaikki. Jalkein alla on askel askeleelta vallattu luja, kova maaperä, ja kuljetulla

taipaleella monta kalliisti ostetun voiton virstaviittaa, pieniä ehkä sivukulkijasta, omistajilleen suuria, ihania, rohkaisevia.

Oli vuosia alussa, jolloin tuskin kattoa pään päälle kaupungin kartanoista suotiin. Ei meille tuollaisia, kapinoitsevaa piikalaumaa! torjuivat isot isännät — vedenjakajan toiselta puolelta. Sieltä emännät, rouvat rikkaat, mahtavat vallasvaimot halveksien nenää nyripitelivät, iväänin huutelivat: Että kehtaattekin! Että uskallattekin!

Ikäänkuin tuollaisella olisi aate ja asia nujerrettu!

Aina sentään se majapaikkakin tarvittaessa löytyi, aina entistä chompi. Vähä vähältä kulki muuttokuormat pienemmästä suurempaan työn ja toimen tanhuaan. Koluttiin niin katuja monta, kellareita, kapakoi- ta, koulujakin oli asuttava, mutta välipä sillä. Sisarliitto kasvoi kasvamistaan, hengitti yhä voimistuvien keuhkoin.

Suljeppe nyt hetkeksi silmät ja kurkista tuonne Antinkadun taloon tuttavaan likipitään kolmen vuosikymmenen taakse!

Näinkö suurta tämä jo onkin. Huonelukua kymmenkunnan ja seini- en sisällä kaikki omaa, omaa. Toimistossa vilkas touhu; paikanväli- tyst ja tilapäiskodin asioiminen täydessä käynnissä. Onhan yli kah- deksansataa kotiapulaista tänäkin yhtenä ainoana vuotena löytänyt täältä kaivatun, turvallisen odotusajan kotimajan. Monet sadat samoin, ilman vieraita välikäsiä, saaneet tätä tietä itselleen etsimänsä työpaikan. Ja sitten: katsoppa noita urhoollisia pikku naisia: liike- laitos ulospäinkin! Pesu- ja silytysliike, jota ei tarvitse lainkaan hä- peillä. Se merkitsee työtä ja rahantuloa. Ihmiset näkevät: tosissaan ne yrittävätkin!

Business — aineko yksin täällä valtijaana? Katso tarkemmin: tuol- lapa kirjasto ja lukusalikin. Ylöspäin, eteenpäin, henkisesti yhtärin- nan. Omia nidoksiakin jo kirjahyllyillä: Heikkojen Ääni I ja II, Jou- lualbumeja, Palvelijatarlehden sidotut vuosikerrat. Omaa elävää, va- listavaa ja herättävää sanaa valkealla paperilla satoja sivuja kansan kaiken tutkittavaksi. Niin sitä pitää: omilla palstoillapa parahin ajaa omia asioita. — On pidetty ja pidetään kurssejakin. Tieto on valtaa.

Miten sukesi tyhjistä tämä kaikki?

Lujan tulevaisuudenuskon, pitävien laskelmien, lannistumattoman tarmon ja uuraan työn kautta. Kantoi siihen kortensa uhrautuva mie- likin. Mitä lieneekin kodin seini- en sisällä, niin paljon on siinä yh- teisten iltojen, yhteisen palkattoman aherruksen jälkeä aina vuode- vaatteista alkaen. Ja tiedättekö, miten pantiin pesulaitos käyntiin? Aikakirjat kertovat: Yksi osti omilla varoillaan pesupunkan, toinen si- lityksraudat, kolmas uunin, neljäs nuoraa. Köyhän lahja voi paljon, koska se tulee rakkaudesta.

Ne ovat kauneimpia lehtiä ja tekoja. mitä on minkään joukkoliik- keen historiassa.

Oli kyllä koviakin paikkoja, peloittavan kovia tyhjätaskujen yhteisyrityksen taipaleella. Kerrankin vasaran alle suistumassa, vararikon mustaan kuiluun kohtisuoraan putoamassa kerrassaan kaikki. Mikä pelasti? Mahtaisikohan tuota muistaa enää Hän, johon alusta asti luotettiin ja joka nytkin pelastavan neuvon keksi, avun oivan ajallansa löysi.

Vastustuksenkin, ivan, ennakkoluulojen pahin ryöppy on jo aikoja laantunut. Yleinen mielipide jo melkein tunnustaa pienten leirin, itse kaupungin valtuusto on myöntänyt sille tukea. Myös majapaikkoja on jo kilvan tarjonna. Myönnetäänpä jo vähin oikeutetuiksi yksi ja toinen tältä taholta julki tuotu ihmisyystvaatimuskin. Siellä täällä jo käytännössäkin huomataan, että kymmenen vuoden työ on kantanut satoa.

Eteenpäin! Ylöspäin! Uljaasti, pää pystyssä vaan!

V. 1918:

Sysipimeä taivas kaiken yllä. Koko maa, koko nuori tasavalta, on juuri ollut, yhä vieläkin on turman henkien temmellystanterena. Sen mainingit tuntuvat myös Tarkk'ampujankadun 1:ssä.

Sillä siellä elää ja asuu nyt kotiorjien sisarliitto, oman orren alla, omassa talossa, neljäntoista kauniin kamarin itsevaltaisena emäntänä ja isäntänä. Se ei ole enää köyhä, ei pitkiin aikoihin. Jälleen taakse vierähtänyt vuosikymmen on taaskin ollut kovan työn, mutta myös varman, voitokkaan eteenpäinriennon aikaa. Nyt kaksikymmenvuotiaana, neitoliässä jo tällainen pohatta, ja yksin omasta työstä. Olisi jo syytä juhliakin.

Mutta tänä murheen ja onnettomuuden mustana vuonna ei maassa juhli ainoakaan lyödyn luokan keskeen kuuluva. Tarkk'ampujan talo on pysynyt rauhassa omalla alallaan tehtäviään toimitellen koko vainovuodenkin ajan, eikä sen seinien sisälle voittajakkaan tunge tilinteolle vaatimaan. Mutta juhlakynttilöitä ei myöskään ilmesty sen ikkunoihin kahden vuosikymmenen virstanviitta sivuutettaessa. Nyt on lääkittävä haavoja, jollei omia olisikaan, niin toisten sitä enemmän.

Kolme vuotta on ehditty jo tätä omaa uutta taloa asua: vihdoin k i n k o t o n a ! Paljon muutakin on tällä välin ehtinyt tapahtua, enin sentään hyviä, valoisia asioita. Raskaimpien taistelujen taival on palaamattomasti selän takana, ja sieltä on tultu voittajina, ei voitettuina. Kirjastoon ilmestynyt uusi upea oma nide »Koti-orjat» kertoo tästä kaikesta. Ja suurin saavutus: kotiorja, vieraan lieden raatajatar, on vihdoin tunnustettu ihmiseksi. Yhä enemmän aletaan häntä sel-

laisena kohdella. Hänellä alkaa jo olla ihmisoikeuksia. Kysykää vielä, onko yhteistyöstä hyötyä!

Kapteeni on yhä kapteeni, vaikka muuttanutkin leipätöihin toiseen yhteistoiminnan taloon. Sieltä käsin hän yhä sentään, niinkuin tähänkin asti, luotsaa, ohjailee alusta ja asiain menoa. Mutta ennen ei lähisilmän alta joukkoansa jättänyt, ennenkuin tiesi, että nyt sillä on vahva turva, on omalla pohjalla, on valoisa tulevaisuus.

Eteenpäin! Aina eteenpäin! Uljain, reippain mielin ja harkituin ottein.

V. 1928:

Kolmekymmentä vuotta! Ei olla vanhoja vielä, mutta paljon, paljon on tehty, saavutettukin paljon.

Vakavana seisoo talo Tarkk'ampujalla. Talon suojissa Yhdistys ja Koti asustaa, tehtävänsä täyttää majakkana, turvapaikkana, yhdyssi-teenä ja kasvattajana kaikille niille, joita varten se on syntynyt, joiden oma se on.

Ja taasen tällä välin on otettu uusi rohkea askel tuttua uomaa ulomaksikin, ryhdytty suureen, kaukonäköisesti suunniteltuun tehtävään. Oli tosin jo aikakin. Oma kesäkartano! Niinkuin äveriäillä ainakin. Ja samalla talvilepolakin. Mutta ei niinkuin äveriäillä ja mahtavilla, vain itseään muutamaa harvaa varten, vaan satoja ja taas satoja varten. Ovi auki jokaiselle.

Lepopirtti! Siellä Siuntion mäellä. Ilon, onnen, levon arnas maja.

Aikakirjat kertovat taas tästä:

„Päätimme ostaa huvilan 125.000 mk. hinnasta, osa kalustoa seurasi mukana.”

Siitä on nyt tällä vuosisiluvulla, 1928, jo seitsemisen vuotta. Ja Lepopirtti voi erinomaisesti.

Niin erinomaisesti, että sitä on jo tuonnoin laajennettukin. Otappa kaukoputki ja suuntaa se Siuntioon, niin näet, miten koko mäki on muuttunut. Mikä vilinä ja vilske, mikä naurun ja huolettomien huutelujen helke siellä kauniina suven päivänä aanutta ehtooseen. Vapautuncitten ihmisten iloa. Edes tuokio kullekin. Kuka olisi muutama vuosikymmen sitten osannut tällaista uneksiakaan. Että tämäkin omasta takaa. Itse täälläkin isäntinä ja emäntinä.

Sen kaiken on antanut siis kolmekymmentä yhteistyön, yhteisten ponnistelujen vuotta. Nyt kannattaa juhlia. Nyt on juhliamieltäkin.

Ja sitten:

Eteenpäin taas, eteenpäin yhä! Riemumielin ja voittoisan lipun johtamina.

T Ä N Ä Ä N :

Kolmekymmentäkahdeksan vuosivirstaa yhteistä taivalta. Ja yhä vielä ollaan nuoria, toimintatarmoisia. Vasta puolessahan on tosin työsarkakin. Paljon vielä edessä tekemätöntä työtä. Paista päivä täydeltä terältä!

Yhdistys. Koti ja Lepopirtti. Oikeastaan kaikki yhtä, mutta kirjoissa ja kansissa kokonaista kolme pienten, vähäväkisten paljonmainittua leiritelttä. Mitenkäs ovat menneet viime aikoina? Osaavatko tosiaan pienet ja vähäväkiset hoitaa suuria asioita? Vakavia, jämeriä, jännittäviä liikeasioita, raha-asioita? Pitkät vuosikymmenet? — Kuka epäilee, kysyy, menköön itse ottamaan siitä selvän. Vastauksen antavat eräät paksut mustakantiset tilikirjat, joita hoidetaan ja talletetaan kuin silmäterää tuolla Tarkk'ampujan talossa. — Entäs mitenkä lienee sen sopumielen laita? Eipä kuulunut tukkanuotan veto pahoinakaan aikoina kotiorjien leiristä. Ja olisikos rakennettu, mikä on rakennettu, ilman rikkumatonta yksimielisyyttä ja yhteisyymmärrystä? Yksi sydän ja yksi sielu. Että sellaistaakin siis voi olla tässä vainon, riidan kavalassa maailmassa.

Rauha, rakkaus — elämän leipä, elämän ikivihreä puu. Katso, kuivassa kivierämaassakin se versoo ja luo rikkaita, ihania hedelmiä!

On kuitenkin Yksi, jota ennen muita on tästä kaikesta kiittäminen.

— — —

Helsingin Taloustyöntekijäin Yhdistyksen historia on samalla *M i i n a S i l l a n p ä ä n* suuren elämäntyön historiaa. Ei läheskään koko se elämäntyö, mutta sen olennainen, eroittamaton, yhä jatkuva osa. Vain harvanpa siihen verrattavan taitaisi löytää maat ja meret kulkemalla, sukupolvien vaiheita seurailemalla.

Luoda yhteiskunnan voimattomimmista voimakas järjestö — yrityskin olisi jo tunnustuksen arvoinen. Mutta pitää se pystyssä, ohjata, lujittaa ja kasvattaa sitä hetkeäkään hervahtamatta neljän vuosikymmenen uuvuttava taival, päivästä päivään — se on vielä paljon enemmän. Loihtia tyhjistä maallista mammonaakin, tavaraa, taloja, miljoonaomaisuuksia, rehellisin keinoin — sitä voi vain ihmetellä. Ja kuitenkin kaiken ohella: kädet aina täynnä vielä muuta tärkeää työtä, pää kuhisevana mehiläispesänä asioita, aatteita, suunnitelmia ja velvoituksia, paljon laajemmassakin mielessä yhteiseksi hyväksi.

Uskaltaako ajatella äänce: tämän voi vain sellainen ihminen, joka on kokonaan antanut itsensä aatteelleen, asettunut täydelleen inhimillisen itsekkyyden, oman minän pyyteitten ahtaan piirin ulkopuolelle. Nyt ainakin sen ymmärrämme. Nyt uskallamme sen lausua julki.

Nämä sydänten kyllyydestä kumpuavat ajatukset ja muistelmat tulkitkoot tänä korkeana juhlapäivänä sisarpiirimme kiitollisen tunnustuksen kolmenkymmenen kahdeksan vuoden yhteisestä matkasta myrskyssä ja tyynessä uljaalle kapteenillemme

M i i n a S i l l a n p ä ä l l e .

— — —

Mitä julkisen sanan palstat kertovat

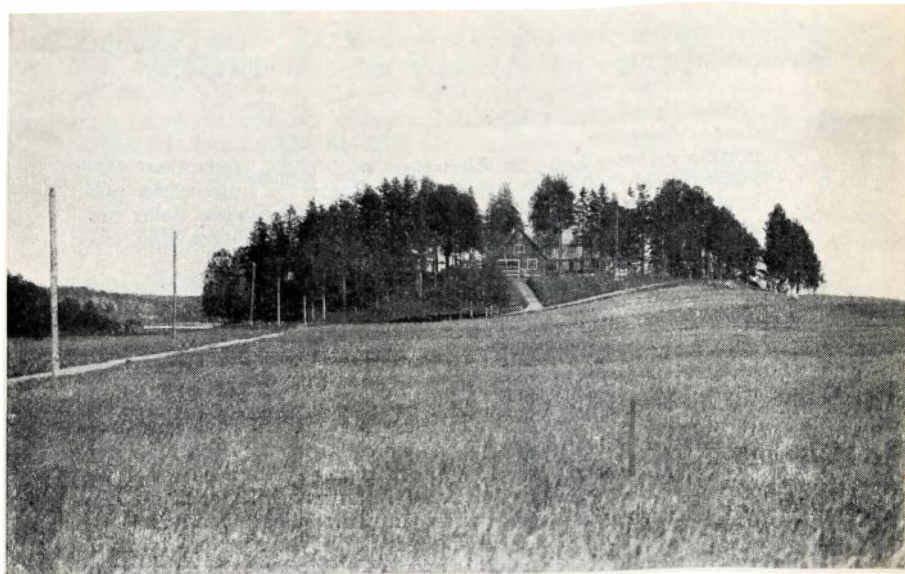
ARVOSTELUA. — VASTA-ARVOSTELUA. — HYÖK- KÄYKSIÄ. — KIITOSTAKIN ANNETAAN.

Yhdistyksen perustaminen, kuten jo viitattu, herätti tava-
tonta huomiota. Liikkeelle lähti mitä mielettömpimpiä hu-
huja, jotka oitis tapasivat emännissä niin väkevää vastakai-
kua, että niiden johdosta ryhdyttiin vallan sanomalehdissä-
kin peistä taittamaan. V. 1900 julkaisi m.m. eräs kaikkein
arvovaltaisimpia pääkaupungin rouvia laajan poleemisen
kirjoituksen Palvelijataryhdistyksen mielettömistä vaatimuk-
sista. Siitä tähän lainatut pääkohdat puhukoot itse puoles-
taan.

»Helsingin palvelijattaret valittavat, että heidän täytyy nousta
jo klo 7. Helsingin palvelijataryhdistyksen jäsenet vaativat, että
työpäivän tulee kestää 7:stä aamulla 7:ään illalla, siis tuntia vä-
hemmän kuin Köpenhaminassa, ja että palvelijan tulee olla ko-
nanaan vapaa klo 7 jälkeen. En tiedä onko kysymys päivän pi-
tuudesta tullut hyväksytyksi yhdistyksessä, mutta sitä vaativat
yhdistykseen kuuluvat palvelijat.

Eihän voi ihmetellä, jos tämä on herättänyt levottomuutta
Helsingin perheenemännissä. Eihän kokonaisen kansan tapoja
voi muuttaa, jotta yksi luokka pääsisi parempaan tilaan. Klo
7:n jälkeen illalla on tavallisesti seuraavat tehtävät suomal. ko-
dissa: illallinen, makuusijojen laittaminen, lasten illallinen, pe-
seminen ja riisuminen, teepöydän korjaaminen ja astiain pese-
minen. Kuinka luonnotonta senlaisissa oloissa onkaan vaatia 28
penniä tunnilta ylityöstä? Se nousisi 200 ja 300 markan välille
vuodessa.

Täysikasvuisille ihmisille ei ole liiaksi aikaista nousta klo 7
aamulla, jos on päässyt nukkumaan klo 11 illalla, sillä silloin on

Lepopirtti, Siuntio.

saanut nukkua 8 tuntia, jota tuhannet koululaiset eivät saa, ja he ovat kuitenkin kasvavia lapsia, ja heillä on 9—11 tuntia päivässä ankaraa aivotyötä. Useimmissa perheissä ei illallista syödä myöhemmin kuin klo 9—10 ja silloin voi astiain peseminen olla lopetettu klo 10— $\frac{1}{2}$ 11. Kutsuthan on poikkeuksia.

Mutta menevätkö palvelijat nukkumaan klo 10—11, kun heillä on siihen tilaisuutta? Ei, he istuvat ja juttelevat tahi lukevat, seisovat rapuissa tahi porraskäytävissä tahi jouten kuljeskelevat katuja. Serpätähden on niin vaikea nousta klo 7.

Palvelijatarkysymys on meillä polttava. Syynä siihen, että Helsingin palvelijataryhdistys ei ole hyvässä maineessa ja että siihen kuuluu niin harvoja perheen emäntiä, on se, että yhdistys heti joutui väärin käsiin (?) Se joka oli mukana ensimmäisessä kokouksessa ei sitä helposti unohda. Senlaisen yhdistyksen puheenjohtajan pitää olla joko viisaan, hyvän palvelijataren, jolla on johtajan taito ja hyvä vaikutus muihin, taikka vakavan, kokeneen perheenemännän, joka on perehtynyt järjestetyn talouden vaikeaan koneistoon, sekä omistaa järjestävää taitoa ja tarpeeksi aikaa kokonaan antautua sille asialle, johon on ryhtynyt.

Ehkäpä meillä ilmaantuu senlainen henkilö kun asia on kypsynyt.

Luther piti hyvää ja uskollista palvelijaa jokapäiväisenä leipänämme ja varma on, että onnellinen on se koti, jossa perheen emäntä ja palvelijat uskollisesti täyttävät velvollisuutensa.

Tähän vastasi yhdistyksen puheenjohtaja, oikoen huhujen perusteella syntynyttä kirjoitusta, m.m. seuraavasti:

•Olen kiitollinen siitä, että Palvelijataryhdistys on tullut niin suuren huomion esineeksi, että siitä on kannattanut kirjoittaa niinkin pitkältä kun arv. kirjoittaja on tehnyt. Avonainen keskustelu asian selvittämiseksi on aina parempi kuin vihan purkaukset salongeissa ja keittiöissä, toisen asianosaisen, joko rouvien tai palvelijain selän takana, jommainen tapa lisää vain mielten katkeruutta.

Kirjoitus uhkuu läpeensä syvintä katkeruutta meitä palvelus-tyttöjä kohtaan, ei ainoatakaan hyväksyttävää kohtaa ole löydetty meidän vaatimuksistamme.

Kirjoittaja väittää, että Helsingin palvelijattaret valittavat, että heidän täytyy nousta ylös klo 7 aamulla ja vaativat, että työpäivän tulee kestää klo 7 aamulla klo 7 illalla, ja että vaatimus on herättänyt levottomuutta perheenmännissä. Mistä tämä väite on temmattu, on meidän mahdoton tietää, mutta Helsingin Palvelijataryhdistyksen puheenjohtajana voin vakuuttaa, ettei yhdistyksessä ole asiasta siinä muodossa keskusteltu, enkä ole edes kuullut kenenkään yhdistyksen jäsenen senlaista vaativan.

Todisteeksi, mitä Helsingin Palvelijataryhdistys on toiminut, voin kertoa, että sen alotteesta on ollut komitea, johon on kuullut seitsemän palvelijaa ja seitsemän emäntää, jälkimmäiset Unionin valitsemina. Tämä komitea ehdotteli, että palvelus-tyttöjen työ päättyisi klo 10 illalla ja että he saisivat yhden vapaailan viikossa klo 7:ltä, pyhäpäivisin vapaata ainakin joka toinen pyhä vapautta iltapuolella, jonka tähden päivällinen syötäisiin klo 3 j.p.p. sekä myös jonkun vapaahetken töiden lomassa. Ylityöstä jälkeen klo 10 ja aina klo 12 maksettaisi 25 p:ää, s.o. 12 ja ½ p. tunnilta.

Mutta kuinka kävi?

Arvoisat rouvat eivät voineet edes tätä hyväksyä. He väittävät, että ylityö alkaa vasta klo 12 yöllä ja että vasta sen jälkeen tarvitsee maksaa ylityöstä. Vielä väittävät rouvat, että on paljon köyhiä herrasperheitä, joilla ei ole varaa maksaa ylityöstä, vaikka heidän täytyy elää säätynsä mukaan. Heillä on kyllä varaa pitää useampiin kymmeneen markkoihin nousevia kestejä, mutta siihen ei ole varoja, että palvelijattarille maksettaisi joku penni ylityöstä.

VAATIMUS RAJOITETUSTA TYÖPÄIVÄSTÄ JA ALIMMASTA PALKASTA SAA EMÄNNÄT LIIKKEELLE.

Vasta vuonna 1903 otettiin yhdistyksessä esille kysymys työpäivän rajoittamisesta ja alimmasta palkasta ja kun se oli tullut tunnetuksi, synnytti se niin suurta mielten kuo-

hua emännissä, että sen johdosta syntyi kiivas julkinen väitely pääkaupungin johtavan ruotsalaisen lehden palstoilla. N:ssa 265 oli seuraava »vanhan emännän» kirjoitus:

»Muutamia varoittavia sanoja Palvelijataryhdistykselle emänniltä.

Teidän kokouksissanne keskustellaan paljon palvelijain vapaudesta — suurista palkoista ja työn vähentämisestä. Mutta te unohtatte, että meillä emännilläkin on oikeus puhua. Nykyaikana voidaan enimmäkseen työt — myöskin perheissä, teettää ulkona olevilla työvoimilla, niin että lähimmässä tulevaisuudessa voidaan tulla toimeen ilman palvelijoita. Me vaadimme, että meidän palvelijamme ansaitsevat meidän arvonantomme ja ystävyytemme. Mutta kuka teistä palvelijoista on ajatellut sitä asiaa? Aivan harvat — ja näillä harvoilla ei suinkaan ole syytä valittaa niitä koteja, joihin he ovat otetut ja joissa heitä suojellaan mitä lämpimimminkin.

Kun taitamaton maalaistyttö saapuu kaupunkiin, pitäisi hänelle heti teidän mielestänne tarjottaman 15 mk. kuukaudessa palkkaa, vaikka ei hänen työnsä olisi 4 mk:n arvoinen. Hänen pukuunsa ei suinkaan tarvitse kuulua hattuja, päivänvarjoja, hansikkaita, pitsejä, kellonperiä ja muuta korua, joka ei sovi hänelle. Ei kukaan emäntä vaadi muuta kuin että hänen leninkinsä on sievä ja siisti, ainoastaan sitä me toivomme. Kun me otamme palvelijan kotiimme, saa hän siellä suojaa ja hoitoa, ja jos hän toivoo pääsevänsä joskus ulos, ei sitä häneltä suinkaan kielletä. Mutta että päivittäin saada säännöllisiä vapaatunteja huvitellakseen kaupungin kaduilla — se ei sovi meille, eikä se hyödytä palvelijaa. Me vaadimme vastaisuudessa palvelijoitamme paljon enemmän moraalia ja tietoisuutta hyvästä ja pahasta. Heidän käytöksensä on tullut meille emännille todelliseksi häpeäksi ja meitä eivät he katso vähääkään olevansa velvolliset arvossa pitämään.

Kotimme ovat tulleet levottomuuden kodeiksi palvelijaimme röyhkeän käytöksen kautta. Sen lisäksi täytyy meidän valittaa, että ne monet yritykset, joita on tehty palvelijain aseman kohottamiseksi yhteiskunnassa ja kodeissa, ovat rauenneet palvelijain omaan itsekkyyteen ja raakuuteen. Ei siis ole ihme, että sanomalehdet ovat täynnä paikkaa etsiviä. Palvelijat ovat luonnollisesti tulleet mahdottomiksi niissä kodeissa, missä ovat olleet ja hehän ovat aina vapaat lähtemään.

Minä kehoitan kaikkia emäntiä olemaan enää ottamatta palvelijoita, vaan käyttämään tilapäisapua. Silloin, vasta silloin, voi rauha vierailta kodeissamme, ja palvelijat saavat koittaa kasvattaa itseään senlaisiksi palvelijoiksi, että he todella ansaitsevat hyvän palkan ja hyvän kodin.

Vanha perheen emäntä.

Samaan sävyyn kirjoitti vielä uudelleen aik. main. arvo-rouva ja lisäksi pari »Työmiehen vaimoksi» itseään nimittävä. Näihin vastattiin jälleen yhdistyksen puolesta. Lainaan vastauksesta tähän seuraavan kohdan:

»Palvelijain työpäivän lyhennystä katsovat järkevämmät ihmiset kylläkin mahdolliseksi, sillä kodin oloja voidaan hyvällä tahdolla muuttaa. Täytyyhän emäntäinkin myöntää, jos ovat rehellisiä, että 16—18 tunnin työpäivä on terveydelle vahingollinen.

Alinta palkkamäärää kannatettiin sentakia, että se osaltaan estäisi maalaistyttöjen yhä kasvavaa kaupunkiin muuttamista, emäntä kun saisi taitavimmankin palvelijan samalla palkalla. Maalaistyttöjä halutaan juuri pääasiallisesti pienen palkan vuoksi. Sitä seikkaa, että palvelijoita on niin paljon vapaana, ei voida lukea palvelijayhdistyksen viaksi, vaan ennenkaikkea emäntien sekä paikanvälitystoimistojen, jotka houkuttelevilla ilmoituksillaan saavat maalaispalvelijat siihen käsitykseen, että täällä on paratiisi palvelijoille.

Palvelijain yhdistykset tahtovat kohottaa palvelijain sekä siiveleistä että henkistä tasoa, mutta ennenkuin siinä onnistutaan, täytyy palvelijain työpäivää lyhentää, jotta he saavat aikaa kehittymykseen.

Emännän kirjoitusten kautta tulivat toimmemme julkisuuteen. Meillä on syytä olla hänelle kiitollisia, sillä julkisuus on puoli voittoa. Tämän jälkeen koitamme vielä tarmokkaammin päästä päämäärämme, joka on palvelijaluokan kaikinpuolinen vapautus.»

Kun hyökkäyksiä yhä jatkui, antoi yhdistyksen puheenjohtaja selostuksen, joka myöskin näyttää, miten vaatimat-
tomasti yhdistyksen jäsenet olivat ajatelleet asiaa. Esim. kun työt aloitetaan klo 7 aamulla, niin pitäisi ne saada loppumaan illalla klo 9 aikaan. »Töiden välillä olisi oleva sopivia väliaikoja. Ja perheessä missä noudatetaan järjestystä, ei ole mahdotonta saada yhtenä iltana viikossa klo 7:stä vapaata. Se seikka, että nyt jo on perheitä, joissa vapautta annetaan, ei muuta asiaa. Vapaus täytyy tulla kaikille, eikä vain muutamille.»

— — —

Emännätkin alkavat järjestyä. Palvelijattarien järjestäytymisen herätti emännätkin. He perustivat Emäntäyhdistyksen vastapainoksi palvelijattarien järjestöille. Se seikka, että yhdistys oli perustettu juuri Palvelijataryhdistyksen vastapainoksi, selviää paraiten v. 1904 julkaistusta vuosikokousuutisesta, jossa sanotaan m.m.:

»Emäntäliiton ohjelmana on, että jokainen emäntä sitoutuu olemaan ottamatta palvelukseensa palvelijaa, joka vaatii lyhennettyä työpäivää.»

Siveellisyyskysymys ja palvelijat. Keskustelu palvelijatarkeysyymyksestä sanomalehtien palstoilla jatkui yhä. Erikoista huomiota herätti »Äidin ja perheenemännän» kirjoitus, joka aivan yksipuolisesti esittää, miten kodit voitaisiin varjella tarttuvilta taudeilta. Kirjoituksessa sanotaan m.m.:

»Mutta miten hankkia varmuus siitä, ettei palvelijattaren mukana kotiimme tuoda tartuntaa? Ainoastaan siten, että kaikki palvelusta haluavat ovat varustetut lääkärin todistuksella. Minä en saata yksityiseltä palvelijattarelta, jonka aion ottaa palvelukseeni, vaatia terveystodistusta, sillä se olisi niinhyvin minulle kuin hänellekin epämieluisia. Jos sitävastoin yleensä vaadittaisiin kaikilta tarjokkailta tällaista todistusta, olisi asia huomattavasti toisin. Välttämätöntä olisi, että nämä todistukset jenkun määrätyn ajan kuluessa uudistettaisiin, jotta ne voitaisiin katsoa täysin luotettaviksi.

Olisi aivan mahdotonta vaatia palvelijattaria tällaisessa asemassa kääntymään yleisöä palvelevan lääkärin puoleen, vaan olisi terveyslautakunnan velvollisuus hankkia tätä tarkoitusta varten lääkäri, luonnollisesti naispuolinen, joka ilmaiseksi tai pienestä maksusta toimittaisi vaaditun tarkastuksen, sekä antaisi siitä todistuksen. Ehkäpä säästettäisiin yhteiskunnalta siten monia sairashuonemaksujakin. Ainakin se poistaisi raskaan edesvastuukuorman perheenemäntien hartioilta, tekisi yhteiselämän isäntäväen ja palvelijattarien välillä vapaammaksi ja luotettavammaksi.»

Tähän arkaluontoiseen esitykseen vastasi yhdistyksen jäsen Miina Lindberg. Kun hänen vastauksensa on periaatteellista laatua, otamme sen kokonaisuudessaan tähän:

»Hufvudstadsbladetin kirjoittaja on esilletuonut ehdotuksen, joka, jos se voittaa jalansijaa, asettaisi palvelijatarluokan ulkopuolelle laillisen yhteiskunnan ja alentaisi palvelijattaren toimen eriten ylenkatsottujen ammattien joukkoon. Ehdotuksen mukaan pitäisi palvelijattarien alistua ajoitettiin lääkärintarkastuksiin ja näyttää saamiaan todistuksia paikkoja hakiessaan.

»Äiti ja perheenemäntä» on ehdotukseensa niin ihastunut, että hän otaksuu, että ehdotus käytännössä toteutettuna toisi helpotusta nykyisiin kärjistyneisiin oloihin ja koko palvelijatarkeysyymys saataisiin siten onnelliseen ratkaisuun. Minä ja ehdottomasti suuri joukko minun kanssani olemme kuitenkin aivan päinvastaista mieltä. Me nimittäin olemme sitä mieltä, että vaatimus vielä enemmän tiukentaisi olosuhteita ja olisi samalla pahana loukkauskivenä terveellisen ja oikeudenmukaisen ratkaisun aikaansaamiseksi.

Onhan jo väite, että se on palvelija, joka saastuttaa perheen, ahdas ja oikeudeton. Ei muka tarvittaisi muuta kuin palvelijattarien ajoittainen lääkärintarkastus ja koti olisi saastalta suojattu. Eihän pitäisi olla tuntematonta kellekkään, kaikkein vähemmän »Äidille ja perheenemännälle», että täällä meidän hyvässä kaupungissamme löytyy joukottain epäsiiveellisuuden peisiä viranomaisten suojeluksen alaisina, jotka eivät suinkaan pysyisi pystyssä ilman ahkeria kävijöitä. Ja ne henkilöt, jotka eniten kannattavat näitä laitoksia, kuuluvat juuri siihen varakaampaan yhteiskuntaluokkaan, jolla on varaa pitää palvelijoita.

Viime talvena piti prof. Sucksdorff näistä asioista esitelmän ja osoitti tilastolla, kuinka kauhean suuressa määrässä veneeriset taudit ovat levinneet miesten keskuuteen. Kun vuosina 1897—1900 tuli yksi kohtaus 22 miestä kohti, oli suhdeluku kohonnut vuosina 1901—1904 siten, että jokainen 12 mies 15—30 vuoden ikärajalla oli saastutettu näillä taudeilla.

Kun asiat ovat tällä kannalla, voimme täydellä syyllä kysyä, eikö palvelijatar ole suurelle vaaralle alttiina, kun hänen täytyy palvella taudin saastuttamia henkilöitä, pöyhiä heidän vuoteitaan, pestä heidän astioitaan, puhdistaa heidän vaatteitaan j.n.e. Meidän olisi siis jotakin tehtävä suojellaksemme palvelijaa tämmöiseltä vaaralta.

»Äidin ja perheenemännän» kanssa olen kyllä samaa mieltä siinä, »ettemme väisty katsomasta todellisuutta kasvoin silloinkin, kun se osoittautuu peloittavimmaksi», mutta olkaamme täysin oikeudenmukaisia. Ei sovi silloin etsiä pahaa ainoastaan yhdeltä puolelta, vaan kaikkialta, mistä se löydetäänekin, löytyi se sitten »ahtaista ja pimeistä keittiöistä ja keittiökamareista» tai myöskin valoisista sänkykamareista ja salongeista.

On vanha tunnettu totuus, että siitä nousee yli, missä aita on matalin. Sen tekevät viranomaisetkin, kun vaativat epäsiiveellisyyttä harjoittavien naisten käymään lääkärintarkastuksessa samaan aikaan kun heidän saastuttajansa, miehet, käyvät täysin vapaina. Mutta että joku nainen ja vielä äiti ja perheenemäntä asettuu puolustajaksi näin kierolle ja oikeutta polkevalle katsantokannalle, se on kuitenkin enemmän kuin olemme odottaneet.

Tähän päättyikin kyseinen keskustelu. Ei ollut enää vastapuolellakaan halua sen jatkamiseen.

— — —
Vapaa-aikavaatimusta tehostetaan. — V. 1905 Tampereella yleisessä palvelijattarien kokouksessa, jossa perustettiin *Palvelijattarien liitto*, oli yhtenä kysymyksenä työajan sääntönelly. Sen johdosta järjestivät Helsingissä toimivat Palvelijataryhdistys ja -osasto yleisen kokouksen, jossa hyväksyttiin seuraava lausunto:

- 1) »Että palvelijoille on myönnettävä vapaata yksi ilta viikossa klo 5 alkaen koko illan ja joka toinen pyhä aamupäivällä kolme tuntia ja joka toinen pyhä iltapäivällä klo 4 alkaen koko illan;
- 2) että työt perheissä järjestettäisiin siten, että palvelijat tavallisissa oloissa pääsisivät vapaaksi klo 9 aikaan illalla;
- 3) että jokaiselle, vähintään puoli vuotta perheessä palvellelle myönnettäisiin 8 päivän kesäloma täydellä palkalla.

Nämä vaatimukset herättivät, kuten odottaa sopikin, emännissä vastustushalua, ja niinpä alkoikin Hufv. n:o 310 1905 hyökkäykset, jotka kuitenkin suurlakko keskeytti. Ainoastaan yksi ehti lehteen, josta pieni näyte:

»Ei kannata keskustella palvelijain viimeisestä vaatimuksesta. Tottumattomin emäntä ja jokainen velvollisuudentuntoinen ja kokenut palvelija tietävät, että ne ovat mahdottomia toteuttaa. Ja jos meidän tähän pitää vastata, on siihen vastattava voimakkaasti: ei. Meidän oikeutemme ja velvollisuutemme on säilyttää kotimme. Vapautta siinä merkityksessä, kun palvelijat vaativat, emme me emännäkään nauti. Annettakoon kodissa niin paljon kun se on mahdollista, jokaisessa eri tapauksessa, palvelijoille vapautta. Erittäinkin pitäisi valvoa, ettei palvelijain yölepoa ilman aihetta supistettaisi. Mitään muuta yhteistä emme voi päättää. Palvelijain valitus huonosta kohtelusta on täydellisesti oikeudetonta; muistelkaamme ainoastaan mitä palvelijoilta vaaditaan Saksassa. Syystä selitti saksalainen pastori Berlinissä, että Amerikassa ja Suomessa ovat palvelijat saaneet suurimmat oikeudet. Kun esimerkiksi Tanskassa palvelijat vaativat vapautta yhtenä iltana viikossa klo 7:ltä, on täällä vaadittu vapautta klo 5:ltä ja väitetään, että emännälle on pikkuseikka toimittaa palvelijan työt hänen vapaa-aikanaan. Emäntänä panen vastalauseeni moista emäntäin halveksimista vastaan, joka samalla paljastaa täydellistä tietämättömyyttä emäntäin työtaakasta kodeissa.

Se on erehdys, että isäntäväki on sallinut ne tiheet muuttamiset, jotka nykyään ovat kodeille niin sietämättömiä ja palvelijoille turmiollisia. Palkkaussääntö ei tunne muuta muuttoaikaa kun 1 p. toukokuuta ja 1 p. marraskuuta. Emännät, yhtykäämme ja neuvotelkaamme.

Ei pidä sivuuttaa eikä unohtaa, että kodeilla on oikeus asettaa palvelijattarille varmoja ehtoja ja vaatimuksia, jos palvelijat tahtovat nauttia oikeuksista ja etuisuuksista kodeissa. Velvollisuus ensin, sitten palkka, niin täällä kun muuallakin.

Suurlakko herätti oikean kansannousun. Työt keskeytettiin kaikkialla, jopa sellaisillakin tärkeillä aloilla kuin rautatieliikenteessä ja puhelinalalla. Pidettiin tärkeänä, että lakko olisi mahdollisimman täydellinen. Oli kuitenkin yksi

Lepopirtti, Siuntio. (Suvipirtti).

ryhmä työläisiä, joilla ei olisi saanut olla oikeutta yhtyä lakoon — palvelijattaret. Yhdistyksen kokouksia ei silloin voitu pitää, sen sijaan järjestettiin yleisiä ulkoilmakokouksia, joissa selostettiin tapahtumia, ja jatkuvasti teroitettiin mieliin, että kotiapulaisen on välttämätöntä lakonaikanakin hoitaa lapset, vanhukset ja sairaat, sekä huolehtia niin paljon kuin mahdollista velvollisuuksistaan. »Palvelijatar»-lehden marraskuun numerossa kirjoitettiin kysymyksestä:

Lakkoviikko oli oikea naisten herätysviikko, odotettiin ja yhä odotettiin, uutta piti saada, puhujia piti olla, ja kokouksia niitä oli joka nurkassa, ja väkeä riitti joka paikkaan. Heti lakon alussa rupesivat naiset pitämään erityisiä kokouksia, joissa he ottivat taloudellisen asemansa keskustelun alaiseksi, ja näihin kokouksiin tulvi tulvimalla ihmisiä. Oli kuin nyt vasta suurlakon puhjettua olisivat naiset ymmärtäneet, että sittenkin riippuu heistä itsestään, saadaanko naisen asema parannettua tai ei. Joka ammattikunta piti erityisiä kokouksia, joissa otettiin pohdittavaksi kysymyksiä ammattikunnassa olevien olojen ja epäkohtien korjaamiseksi.

Palvelijat esittivät seuraavat ponnet emännilleen hyväksyttäväksi:

Lepopirtti, Siuntio.

1:si. Että palkollislainsäädäntö, joka asettaa palkollisen erikoisasemaan, on poistettava, ja että palkollisille on myönnettävä täydet kansalaisoikeudet, kuten äänioikeus ja vaalikelpoisuus.

2:si. Että palvelijattarille on myönnettävä vapaa-aikaa vähintään yksi arki-ilta viikossa klo 5:stä alkaen koko illan ja pyhäsin joka toinen pyhä aamupäivällä 3 tuntia, ja joka toinen iltapäivällä klo 4:stä alkaen koko illan.

3:si. Että työt perheissä järjestettäisiin siten, että työaika olisi 10 t. päivässä, alkaen klo 7 aamulla ja tavallisissa oloissa lopetettaisiin klo 9 illalla. Ylityötä vaadittaissa on maksettava 25 p. tunnilta.

4:si. Että perheissä vähintään puolivuotta palvelleet saavat 8 päivän kesäloman täydellä palkalla.

5:si. Että kaikki yksityiset paikanvälitystoimistot ovat suljettavat, ja on sallittava ainoastaan eri yhdistysten toimistoja omaa ammattiaan varten, sekä kunnan yleisiä työnvälitystoimistoja.

6:si. Että laillistettu epäsiiveellisyys on heti lopetettava.

7:si. Että nykyisissä olosuhteissa on palvelijan sallittava ottaa osaa yleisiin kokouksiin.

Suurlakon loputtua päätettiin, ettei ketään työläisistä eroiteta sentakia, että nämä ottivat osaa lakkoon, vieläpä heille maksettiin palkka lakkoajalta. Mutta tosinpa katsottiin kotiapulaisten osallistumista lakkoliikkeeseen. Monet emän-

nät ajoivat apulaisensa heti pois paikastaan, kun nämä tahtoivat käydä kokouksissa. Lakon jälkeen kokoontui yhdistys ja päätti julkaista sanomalehdissä paheksumislauseen niiden emäntien menettelyn johdosta, jotka erottivat palvelijattarensa sen johdosta, että nämä lakon innostamina halusivat käydä kokouksissa ja seurata tapahtumia.

Nyt taas seurasi kiivas hyökkäysten ryöppy Hufvudstadsbladetin palstoilla, johon saatiin ainakin nimellisesti palvelijattariakin osallistumaan. Näissä hyökkäyksissä kohdistettiin pääsyytös yhdistyksen puheenjohtajaan, jonka väitettiin olevan vastuussa kaikesta, mitä suurlakon aikana oli tapahtunut. Näihin syytöksiin vastasi asianomainen pidemmässä kirjoituksessa, joka julkaistiin »Palvelijatar»-lehden marraskuun numerossa.

Tämän yhteydessä tulkoon mainituksi, että Husmoderförbundet erotti jäsenyydestään Miina Sillanpään — joka oli liittynyt mainittuun järjestöön tutustuakseen emäntien toimintaan — »hänen vahingollisen toimintansa johdosta palvelijattarien keskuudessa», kuten eropäätöstä perille tuova lähetystö lausui. Samalla sen tehtäväksi oli annettu esittää, että minun olisi erottava yhdistyksemme puheenjohtajan toimesta, johon en emäntien mielestä ollut enää kyllin arvokas. Vastasin tähän, että koska palvelijattaret olivat minut toimeeni valinneet, niin ainoastaan he, eikä kukaan muu, ovat myös oikeutetut päättämään erottamisestakin.

Suurlakon jälkeen alkoi äänioikeusliike, johon naisetkin osallistuivat suurella innolla. Oli liikkeellä huhu, että säätyeduskunta, joka oli kutsuttu äänioikeuskysymystä käsittelemään, ei hyväksyisikään yleisen äänioikeuden periaatetta ja yksikamarijärjestelmää. Työväen puolelta uhattiin siinä tapauksessa tehdä suurlakko. Tämä kysymys käsiteltiin myöskin yhdistyksen helmikuun kokouksessa 1906, ja julkaistiin siitä tällöin seuraava tiedonanto:

»Kokous katsoi, että suurlakko on oikeutettu, jos säädöt eivät hyväksy yleistä äänioikeutta ja yksikamarijärjestelmää, ja piti toivottavana, että palvelijat niin lukuisesti kuin mahdollista ottavat osaa lakkoon. Kuitenkin katsoi kokous, että koska palvelijayhdistyksen jäsenet ovat ainoastaan osa kaupungissa olevista palvelijoista, niin yhdistys ei kokonaisuudessaan tee mitään päätöstä, vaan jättää jäsenilleen vapauden menetellä vakaumuksensa mukaan.»

Tämän päätöksen julkaistua seurasi heti emäntien puolelta hyökkäys lakkouhkaa vastaan. Hufv.n n:ssa 45 oli seuraava silloista mielenlaatua kuvaava kipakka kirjoitus:

»Palvelijain lakko.

»Utisen mukaan on Palvelijataryhdistys päättänyt, että jos suurlakko tulee, aikovat järjestyneet palvelijat yhtyä lakkoon. Palvelijataryhdistys hyväksyy tämän M. Sillanpään johdolla ja kehoittaa vilkkaaseen osanottoon.

Suvaittakoon minun kohteliaaseen kysymykseeni saada kohteliais vastaus. Mitä tarkoitetaan, ja mitä on palvelijain lakko? Suurlakon jälkeen oli Hufvudstadsbladetissa 7 p. marraskuuta v. 1905 seuraava uutinen:

»Palvelijain kokous hyväksyi 1 p. marraskuuta yksimielisesti seuraavan ponnen: Valkoinen risti avustaa hätää kärsiviä ruoalla y.m. ja sentähden pitäisi palvelijain tehdä heti lakko, sekä jatkaa sitä niin kauan kun heissä on henki ja elämä, siksi kunnnes kaatuvat ja kuolevat nälkään tai vaatimukset hyväksytään.»

Kun muut kansalaiset tahtovat uhrata kaikki isänmaansa eteen, työskentelevät palvelijattaret omien etujensa puolesta. Ruotsalaisen Dagny-lehden 18—19 vihossa on Naisliitto Unionin lähettämä kirjoitus vallankumouspäivistä. Tässä kerrotaan, että suurlakkoaikana punakaartilaiset y.m. henkilöt uhkauksilla ja väkivallalla pakottivat palvelijat kodeissa lakkoon. Levottomuudella ja katkeruudella kysyy moni: uusiintuuko tämä kaikki, ja mitä seuraa sitten? Aikovatko palvelijat tehdä lakon poistumalla heti paikoistaan, tai aiotaanko kieltää koteja käyttämästä oikeuttaan ilman ylössanomisaikaa erottaa lakon tehneet palvelijat? Mitään myötätuntoa emäntien puolelta ei tällä kertaa ole odotettavissa.

Emäntä.»

Emännille oli aivan vieras se ajatus, että palvelijatkin harrastivat yhteiskunnallisia asioita, kuten äänioikeutta ja tahtoivat tukea sen vaatimusta. »Emännän» hyökkäykseen vastasi yhdistyksen puheenjohtaja:

»Hfv. n:ossa 45 on »Emäntä» ottanut puheeksi palvelijain lakon, ja vaatinut siihen vastausta.

Ensiksikin ei »Emäntä» näy ymmärtävän mitä hän lukee, tai tahtoo hän tahallaan lukemansa tulkita väärin, koska uutisessa sanotaan, että »koska Palvelijataryhdistyksen jäsenet ovat ainoastaan osa kaupungissa olevista palvelijoista, niin yhdistys kokonaisuudessaan ei tee mitään päätöstä, vaan jättää jäsenilleen vapauden menetellä vakaumuksensa mukaan.» Mutta »Emäntä» lukee kai senkin meille viaksi, että olemme uskaltaneet julkisuudessa ilmoittaa, että olemme yhtä mieltä työväenjärjestöjen kanssa, jota samaa mielipidettä osa porvaristoakin kannattaa, nimittäin, että suurlakko on oikeutettu siinä tapauksessa, että valtiosäädty eivät hyväksy kansan vaatimusta yleisestä yhtäläisestä äänioikeudesta ja yksikamarijärjestelmästä. Pitäisihän meidän kaikissa tapauksissa olla vapaita kansalaisia, vaikka olemmekin palvelijan ammatissa, ja vapaina kansalaisina ollen olemme ottaneet itsellemme oikeuden seurata ja arvostella ymmärryksemme mukaan niinkin tärkeätä kysymystä kuin edus-

kuntalaitoksen uudistus on. Emme tahdo alistua enää siihen järjestelmään, jota osa emäntiä tahtoo vieläkin käytännössä toteuttaa, nimittäin, että palvelijan on ehdottomasti kuuluttava samaan puolueeseen kuin isäntäväkensä.

Että »Emännän» pelko on oikeutettu, tuo hän näytteeksi Hufv.-n keksimän ponnen suurlakkoajalta, joka oli julkaistu samassa lehdessä kun palvelijain yleisessä kokouksessa hyväksymät ponnet. Kun Hufv.-n keksimissä ponsissa puhutaan, että palvelijain on heti tehtävä lakko, ja että Valkoinen risti avustaa ruualla y.m. Niissä palvelijain kokouksissa, joissa allekirjoittanut oli mukana, ei edes puhuttu edellämäinnittuun suuntaan. Että en silloin ruvennut niitä oikomaan, riippui siitä, että pidin kirjoituksia silloisen hermostuneen ajan tuotteena, jolle ei järkevät ihmiset panisi mitään merkitystä ja siksi en niitä oikonutkaan. Sitäpaitsi oli emäntien piireissä mieliala meitä palvelijoita vastaan siksi kiihtynyt, että mitään meidän puolelta sanottua ei olisi uskottu. Erehdyksiä oli lisäksi niin paljon, että niitä olisi saanut oikoa joka päivä. Sitäpaitsi olen aina viimeiseen saakka tahtonut uskoa emäntien terveeseen järkeen, luulin, että he itsestään olisivat ymmärtäneet erottaa valheen totuudesta; ei suinkaan palvelijat 1 p. marraskuuta olisi voineet hyväksyä kahta aivan vastakkaista pontta; toisessa olisi heitä kehoitettu »heti yhtymään lakkoon ja sitä jatkamaan niin kauan kun heissä on henki ja elämä». Ja toisessa sanotaan »että nykyoloissa on palvelijain saatava ottaa osaa yleisiin kokouksiin». Nämähän ovat selvästi toisiaan vastaan.

Emännät ovat allekirjoittaneelle tavan takaa vakuuttaneet, että valtiosäädyt tulevat hyväksymään yleisen yhtäläisen ääni-oikeuden ja yksikamarijärjestelmän, samaa ovat sanomalehdet melkein poikkeuksetta sanoneet. Tiedetään myöskin, ettei työväki tee lakkoo, jos tuo vaatimus hyväksytään. Minkä tähden siis »Emäntä» levottomuudella ja katkeruudella kysyy? Eikö hän itse usko oman puolueensa vakuutuksia? Kun niin on, niin onko sitten ihme, jos työväki epäilee.

»Palvelijatar»-lehdessä on palvelijain osanotosta suurlakkoon ja lakon seurauksista sen yhteydessä valaiseva kuvaus, jota kehoitan »Emäntää» lukemaan. On järjetöntä mennä yli joen vettä noutamaan.

Kuitenkin ilmiellä tunnustan, että suuri joukko Helsingin emäntiä on ymmärtänyt meitä oikein. He ovat nähneet palvelijatarliikkeessä kansassa piilevän itsenäisyyden oireen, pyrkimyksen parempaan päin. Ja kuka takaa, että ei meilläkin vielä voida tulla tarvitsemaan ei nöyriä orjia, vaan itsetietoisia, tarmokkaita kansalaisia, jotka uskaltavat toimia silloinkin, kun voitto näyttää epävarmalta.»

Väittely loppui tähän.

Järkevämpikin suunta alkaa esiintyä. V. 1906 julkaisi nimimerkki M. N. periaatteellista laatua olevan kirjoituksen.

»Kun sosialismi tunkeutuu koteihin». Sen sisällys, joka poikkasi kokonaan entisistä hyökkäyskirjoituksista, käy selvälle seuraavasta:

»Hufv. n:o 108 kirjoittaa nimimerkki M. N. kirjoituksen yllä-
olevalla otsakkeella, jossa hän aluksi väittää että luonnonlain
mukaan täytyy sosialismin myöskin tunkeutua siihen pienois-
yhteiskuntaan, jota kutsutaan kodiksi, koska siellä kerran löytyy
siihen tarvittavat ainekset, työnantajat ja työntekijät, isäntäväki
ja palvelijat. Ja M. N. otaksuu myöskin, että kodeissa tullaan
vallasta taistelemaan, jos ei kummaltakin puolelta koiteta joh-
taa liikettä kehityksen oikealle tolalle. Samalla kun hän otak-
suu, että palvelijat voisivat saada 10-tuntisen työpäivän käy-
töntöön, niin ei silloin kuitenkaan mitään raskaimpia töitä tar-
vitse jäädä ruumiillisesti heikommän emännän tehtäväksi, vaan
ainoastaan kodin sisäinen järjestäminen, josta toimenpiteestä
olisi kodeille ainoastaan hyötyä. Vielä hän erittäin kehoittaa
emäntiä opettelemaan kotitöitä, jos eivät sitä osaa. ja että opet-
taisivat vielä tyttäriänsäkin.

Me olemme aivan yhtä mieltä M. N. kanssa siitä, että emän-
tien ja tyttärenien olisi välttämättä opeteltava taloustoimia. Ny-
kyaikana on, ikävä kyllä, hyvin paljon sellaisia emäntiä, jotka
eivät ole koskaan elämässään panneet kortta ristiin taloustoi-
mien alalla, muuta kuin antamalla käskyjään. Tästä taloustoi-
mien tuntemattomuudesta johtuukin, että emäntä, joka ei kos-
kaan ole itse tehnyt ruumiillista työtä, ei myöskään osaa arvost-
tella miten voimia kuluttavaa mikin työ on. M. N. sanoo myös-
kin, että emännät ovat ruumiillisesti heikommät. Hän on siis
vielä siinä vanhassa uskossa, että Jumala jo luodessaan on mää-
rännyt yhden luokan herrasväeksi ja koska ei herrasväen tar-
vitse tehdä työtä, eivät he siis ole tarvinneet niin vahvaa ruu-
mistakaan, vaan palvelija on sen ajatuksen mukaan luotu eriy-
tyisen vahvaruumiiseksi ja -hermoiseksi.

En olisi tähän sanaan takertunut muutoin, mutta sama ajatus
on vallalla yleensä emännissä; luullaan, että palvelijan täytyy
jaksaa, onhan hän palvelijatar, joka ei saa väsyä, ja sitä paitsi
on hän jo luotu sitä tarkoitusta varten. Jos M. N. tahtoi ver-
tailla emäntien ja palvelijain terveydentilaa yleensä, ottamatta
lukuun äitiyden aikaa, niin täytyy kai myöntää, että useimmat
palvelijat lähennellessään neljääkymmentä ovat jo vanhoja,
kuihtuneita, jota vastoin emäntä useissa tapauksissa on vielä
kukoistava ja täysissä voimissa. Ja voitteko, hyvä M. N., tietää
mistä tämä johtuu? Se johtuu siitä, että palvelevan luokan
terveys murretaan usein jo lapsuusaikana liian raskaalla työllä.
Täytyyhän useimpain alkaa uransa 8—12 vuotiaina, ja eipä aina
isäntäväki surkuttele pienen palvelustyön terveyttä, saahan
niitä toisia, jos yksi sattuu sairastumaan. Työ on palveluksessa
myöskin useammissa paikoin voimia kysyvää, kun palvelee vuod-
den toisensa jälkeen ilman mitään lepoa tai virkistystä, ilman
mitään toivoa tulevaisuudesta; jos tunteeikin itsensä liian rasit-
tuneeksi, ei voi jättää itseään silti vapaaksi, koska ei ole siihen

varaa. Näin tapahtuu, että terveyden, jota olisi voinut varallisuuden avulla ylläpitää, nyt täytyy varallisuuden puutteessa murtua.

M. N. kehoittaa Suomen emäntiä seuraamaan emäntien esi-merkkiä Amerikassa, Saksassa ja Tanskassa, joissa emäntä itse ottaa osaa perheen töihin tuntuvalta tavalla. Täten hän tunnustaa, että emännät yllämainituissa maissa ovat käytännöllisempiä kuin emännät ylimalkaan ovat meillä. Tämä selvittää sen seikan, että saksalainen ja tanskalainen emäntä voi tulla toimeen vähemmällä palvelusvoimalla kuin mitä meillä on tavallista. Tähän saakka ovat emännät yksinomaan antaneet tästä tunnustuksen Saksan ja Tanskan palvelijoille, vaan M. N. mukaan on siitä kunniaa myöskin niiden maiden emännille.

Ettei emäntä itse, eikä liioin tyttärensä puutu mihinkään ruumiilliseen työhön, tuo palvelusväelle ikäviä seurauksia aineellisessakin suhteessa. Kun joku säätyluokkaan kuuluva perhe joutuu huonoon taloudelliseen asemaan, niin ettei ole penniä, jolla palvelijatarta palkkaisi, niin täytyy kaikista huolimatta ottaa palvelija, koska ei emäntä eivätkä tyttäret ole tottuneet taloustöihin ja sitäpaitsi pitävät ruumiillista työtä häpeänä. Vaan entäs ne onnettomat palvelijat, jotka joutuvat tällaiseen köyhään perheeseen. Ensiksikin he eivät saa ruokaa riittämään asti ja toiseksi eivät saa palkkaa, kauppapuodista lähetetään hakemaan velaksi ja saa hävyttömyyksiä kuulla kaikkialla, vieläpä tahtovat kauppiaat pakottaa toisinaan palvelijan maksamaan »herrasväelleen» ottamansa lainan.

Toivomme M. N. kanssa palvelijatarkysymyksen ratkaisun vuoksi hartaasti, että kaikki naiset »opettelevat» jo tänä kesänä työntekoa, sillä silloin voi palvelijakin helpommin saada kesälomaa.»

Kuten edellä selostetuista näkyy, herättivät Palvelijatar-yhdistyksessä käsitellyt asiat ja päätökset kerta kerran jälkeä emäntäpiireissä suuren huomion. Näin kävi myöskin, kun esille sukelsi Palvelijain edustajakokouksessa esillä ollut kysymys alaikäisten suojelemisesta, jota yhdistyksen käsittelee v. 1910 julaisten siitä seuraavan julkilausuman:

Kokous lausuu toivomuksenaan, että sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän on koetettava vaikuttaa niin, että saadaan palvelijoille erikoinen suojelulaki, jossa:

1) alin ikäraja palvelukseen otettaissa olisi määrättävä 15 vuotta, ja että 15—17 v. palvelijoilla työpäivä ei saisi olla 6 tuntia eikä 17—19 vuotiaan 8 tuntia pitempi sekä että alaikäisellä ei saa teettää niin raskaita töitä, että siitä olisi vaaraa hänen terveydelleen;

2) 19 vuotta täyttäneen palvelijan työpäivä ei saa olla 10 tuntia pitempi, järjestettynä siten, että työ ei saa alkaa ennen klo 7 aamulla, eikä jatkua jälkeen klo 8 illalla;

3) ylityöstä on maksettava 40 p. tunnilta;

4) sunnuntaisin on palvelijan saatava vapaata joka toisena aamu- ja toisena iltapäivällä.

Pyhätyö supistettava vähintään 6 tuntiin;

5) jos on välttämätöntä erikoistapauksissa olla työssä yöllä, on palvelijan saatava vastaava lepoaika päivällä;

6) kesälepoa on palvelijoille, jotka ovat vähintään puoli vuotta perheessä palvelleet, annettava kaksi viikkoa täydellä palkalla.»

Että näin pitkälle menevien vaatimusten esittäminen herätti huomiota oli luonnollista, ja kaksi päivää myöhemmin olikin Hufv.bl:ssa heti persoonallisesti Miina Sillanpäälle osoitettu kirjoitus. Kun asia koskee niin tärkeätä kysymystä julkaisemme tämänkin väittelyn:

»Palvelijakokouksen uutisen johdosta perjaintain lehdessä, tahtoisin kysyä, kuinka Miina Sillanpää ja hänen kannattajansa luulevat perheen emäntien monen lapsen kanssa tulevan toimeen, jos palvelijat tekevät työtä ainoastaan 6—8 tuntia päivässä, ja kuinka me sitäpaitsi näinä kalliina aikoina voimme maksaa 40 p. ylityöstä. Kuinka minä ja moni muu minun kansani, joilla on virka tai liike, jossa heidän on oltava suurin osa päivästä, voivat tarkastaa kuinka monta tuntia palvelija työskentelee ja kuinka monta tuntia menee puhumiseen. Entä ne emännät, jotka ovat kotona. Onko tarkoitus, että he seisovat kello kourassa joka ison työn alkaessa ja lopettaessa, jotta sitten voisivat laskea kaikki koko- ja puolittunnit yhteen? Eli aiotaanko ruoka- ja kahvitunnit laskea työaikaan.

Ei, esittääkö hyviä ja käytännöllisiä uudistuksia, niin me olemme mielellämme mukana niitä toteuttamassa. mutta älkää koittako estää niiden työhalua, joilla sitä vielä on, ja tehkö heitä semmoisilla ehdotuksilla kun käsillä oleva laiskemmiksi ja huoltiomammiksi kun he ennestään ovat. Kun minulla on hyviä palvelijoita, teen minä kaikki mitä voin ilahuttaakseni heitä ja koitan helpottaa heidän työtään minkä voin. Annan myös vapautta milloin tahansa he sitä pyytävät, eikä ole tärkeitä tehtäviä. Minä olen varma, että jokainen sivistynyt emäntä tekee samoin.

Svenska.»

Tämän lisäksi oli heti sen jälkeen:

»Vieläkin muutama sana Miina Sillanpäälle.

Aikaisemmassa lausunnossa ihmetteli »Svenska», onko emännän seisottava kello kädessä saadakseen tietää, milloin palvelija on tehnyt 6—8- eli 10-tuntisen työpäivänsä, mutta sillä asialla on toinenkin puolensa, joka painavammilla syillä puhuu sitä vastaan. Ja se on palvelijain omalta näkökulmalta. On paljon perheitä, ainakin maaseudulla ja pikkukaupungeissa, jotka pitävät enempi palvelijoita kun välttämättä tarvitsevat. He voivat antaa näille työtä, mutta myöskin pienillä muutoksilla perheessä

olla niitä ilman. Kumpaistako menettelyä he tulisivat noudattamaan teidän ehdottamillanne muutoksilla, tarvitsee tuskin ottaa huomioon. Nytkin on ainakin paikoittain enempi palvelijoita kun on paikkoja, ja nyt saa kumminkin sekä oppineet että oppimattomat paikkoja. Mutta jos tulisi vain muutamia työntunteja, niin minä luulen, että silloin ainoastaan taitavat palvelijat saisivat paikkoja, sillä minä en luule, että kukaan emäntä ottaa palvelijaa 6 tunnin työajalla, jos hän ei mitään osaa, joka meillä on tavallista. Pitääkö emännän käyttää nämä 6 tuntia palvelijan opettamiseen tai tehdä itse työt. Ainakin minä tekisin itse työni. Mitä minä silloin tekisin palvelijalla? On vissejä perheitä, jotka ovat pakotettuja pitämään apulaisia, joskin harvempia kun ennen. Mutta, jotka täten saisivat paikkoja, olisivat vain muutamat siihen suureen lukuun verraten, jotka jäisivät paikatta. Minä luulen, että ne ovat palvelijat itse, jotka tästä uudistuksesta etupäässä tulisivat kärsimään. Onneksi heille ei tällainen uudistus tule käytäntöön niin kauan kun on suuri joukko niitä, jotka aivan taitamattomina ovat pakotettuja etsimään itselleen palvelusta. Vaaditaan taitoa ja tottumusta, jotta muutamassa tunnissa voi järjestää työnsä. Ei, antakaa meille kunnollisia ja hyviä palvelijoita, sillä myöskin emännät ovat oikeutettuja vaatimaan uudistuksia, — ja silloin voidaan työpäivääkin lyhentää kun tarpeeton vitkastelu vältetään; me tulemme tyytyväisiksi palvelijoihimme ja he meihin.

Pikkukaupungin Martta.»

Väittely jatkui. Siihen sekaantuivat sekä svenskat että vanhat perheenemännät, että pikkukaupungin Martat, kaikki kauhuissaan yhdistyksen julkilausuman johdosta alaikäisten suojelemisesta, ja siinä väittelyssä ei sanoja säästetty. Näihin kaikkiin vastasi jälleen puheenjohtaja seuraavalla yhteenvedolla:

»Svenska on rakentanut vastauksensa yksinomaan omiin kokemuksiinsa, joista hän vetää johtopäätöksiä. Ja sen mukaan, mitä »Svenska» on kokenut, on koko palvelijaluokka niin rappiolla, että ei voi tulla kysymykseenkään heitä puolustaa, vielä vähemmän ehdottaa heille suojelulakeja. Tällaisilla perusteilla asioita käsitellä ja vetää johtopäätöksiä, on enemmän kuin yksipuolista. Voisinhan minäkin esittää hyvin räikeitä esimerkkejä emännistä, mutta mitä sillä voitettaisi. Ei mitään muuta, kuin että oma persoonallinen katkeruus saisi purkautua ja samalla saisi tuoda oman hyvyytensä ja toisten huonouden esiin. Asialla on periaatteellinen puolensa, joka ei riipu pienimmästäkään määrässä siitä, onko palvelijat tai emännät hyviä tai huonoja, onko se tai se onnistunut valinnassaan; yksilöt, olkoot kuinka tärkeitä tahansa, ovat kuitenkin yksilöitä. Ja tässä enemmän kuin muualla pitää paikkansa sananlasku: »Järjestelmä muodostaa yksilöt».

Palvelijain huonoutta valitetaan, mutta kuten jokainen tietää, on tämä valitus yhtä vanha kun palvelusammattikin. Meidän

kirkkoisämme Lutherus kirjoitti aikoinaan jyriseviä kirjoituksia huonoista palvelijoista sanoen m.m.: »Ei ketkään ole nyt petollisempia ja kiusallisempia, yksin silloinkin kun heitä kohtuudella rankaistaan, kun palvelijat». Ja sama valitus erimuotoihin puetuna uusiintuu tänäkin päivänä. Ja kaikkina aikoina vedotaan aikaisempiin oloihin, »siihen vanhaan hyvään aikaan», jolloin kaikki oli paljon parempaa kun nykyään.

Mitä tämä todistaa? Mielestäni sitä, että tällä alalla samoin kuin muillakin uusiintuu sama ilmiö, ettei tahdota erottaa met-sää puista. Tuomitaan omien katkerien kokemusten perusteella, ottamatta yleisiä näkökantoja huomioon. Eiköhän olisi syytä ottaa selvää, eikä vika voi olla jossain muualla kuin palvelijain ehdottomassa »huonoudessa». Sillä ei suinkaan »Svenska» tahdo väittää, että palvelijat kaikkina aikoina, samoin kun nykyin, olisivat aivan erikoista rotua, huonompia kun kaikki muut ihmiset, ja suuremmassa määrässä parantumattomampia kuin muut.

»Svenska» vaatii, että palvelijain pitäisi niin aikaisin kun mahdollista ryhtyä palvelukseen, jotta emännällä olisi tilaisuus heti lapsuudesta alkaen opettaa heille järjestystä. Mutta niinhän on tapahtunut tähänkin asti. Köyhälistön tyttäret ovat — valitettavasti kyllä — olleet pakoitettuja jo 8—10 vuotiaina rupeamaan palvelukseen. Mutta tuloksiin ei »Svenska» ole tyytyväinen. Mitä takeita on »Svenskalla» siitä, että emännät tästä lähin onnistuisivat paremmin, kun tähän astinen on näin huonoja hedelmiä tuottanut. Ja mitä tuohon kasvatuserjelmään tulee, on se usein niin ja näin, sillä joka talon järjestelmä on erilainen. Usein tapahtuu, että palvelija oltuaan useamman vuoden paikassaan emäntänsä täydelliseksi tyytyväisyydeksi, ei toisessa paikassa kelpaa mihinkään. Maku ja vaatimukset ovat niin erilaiset. Kun yhdessä paikassa vaaditaan siisteyttä siinä määrässä, ettei suursiivous koskaan lopu, niin toisessa paikassa vaaditaan joutumista, siisteyteen ei panna niin suurta painoa. Palvelijan pitäisi oleman enemmän kuin ihmisen, voidakseen täyttää kaikkien emäntien oikut ja vaatimukset.

Eräs vanha lapsirikkaan perheen emäntä, joka lukeutui Suomen ruotsalaisiin, en tosin tiedä, oliko hän »spesiella», lausui kerran allekirjoittaneelle, että hän ei ole vielä koskaan saanut oikeen huonoa palvelijaa. Eiköhän sananlasku: »niinkuin metsään huutaa, niin metsä vastaa» pidä jonkun verran paikkaansa. Yksipuolinen ystävyys ei voi kauan kestää.

Kuvaavaa »Svenskan» maailmankatsomukselle on se ilo, minkä hän tuo esin siitä, että palvelusluokka yhä enempi ja enempi muuttuu alaikäiseksi. »Svenskan» mielestä riittää työvälle se, että he oppivat tekemään — työtä. Yleissivistystä eivät he tarvitse. On minulle tosin ennenkin joku perheen emäntä avonaisesti tunnustanut, että kyllä tyhmä palvelija sentään on parempi kuin järkevä, sillä se ei ymmärrä mitään vaatia. Ja tässä lauseessa on kokonaan selitys siihen, miten eräissä piireissä palvelijakysymystä katsellaan. Siitä huolimatta uskallan edelleen olla sitä (entiselle piialle kylläkin kapinallista mielipidettä), että

työväen perheistä tulevat alaikäiset tarvitsevat lainsuojaa, jotta he saisivat tilaisuuden koulun käyntiin, jota »Svenska» tosin kutsuu »vetelehtimiseksi». Tuntuu enempi kuin omituiselta, että kun kansan pohjakerroksissa pyritään tilaisuuteen hankkimaan edes alkeistietoja, niin yläluokka asettuu sitä »Svenskan» tavalla ivaten vastustamaan.

Päävaltina »Svenskan» hyökkäyksessä on palvelijain oletettu kevytmielisyys ja taipuvaisuus yöjuoksuun. Surullista kyllä, ovat palvelijat nykyaikana vielä enempi kun muut kiusauksessa ja enempi kun toiset turvattomia sitä vastaan. Eikä asia ole sillä autettu, että saadaan yöjuoksu lopetettua. On niin paljon koteja, joissa talon herra tai nuori herra omaa suojattomalle palvelijalle kylläkin tuhoisan taipumuksen. Ja kun ei palvelijalla ole varaa kuten hänen parempiosaisilla kanssasisarillaan matkustaa ulkomaille »umpisuolen leikkausta varten», on hän pakoitettu näyttämään »Svenskalle» esimerkkiä palvelijaluokan siveellisestä rappeutumisesta.

Myönnettäköön, että palvelijakysymys on kylläkin vaikeasti ratkaistavissa, sillä se on yhteydessä tuhansien muiden yhtä vaikeasti ratkaistavien kysymysten kanssa. Mutta sillä, että moititaan palvelijoita, ei voiteta mitään; täytyy kajota itse järjestelmään.

Lopuksi sanoo »Svenska», että kokouksessa ehdotettu uudistus täytyy rajoittaa minun, kuten »Svenska» otaksuu, lapsettomaan kotiin. Tähän tahdon huomauttaa, että minulla ei ole kotia siinä merkityksessä, kuin tässä on kysymys. Ne sukkeluudet ja enempi tai vähempi likaiset oletukset, joilla »Svenska» on katsonut arvolleen sopivaksi kaunistaa kirjoituksensa, jätän kernaasti omaan arvoonsa. Jos ne huvittavat niitä »erikoisia ruotsalaisiin koteihin kuuluvia emäntiä», suon heille sen ilon hyvin mielelläni.

Näiden hyökkäysten jälkeen ilmestyi Hufv.bl:n palstoille vielä 5 p. toukok. 1910 yksi kirjoitus, jossa peitetyin sanoin annetaan ymmärtää, että »Svenskan» ynnä muiden samantapaiset hyökkäykset ovat häpeäksi, vieläpä vahingoksikin emäntien arvolle, ja että olisi parasta hillitä itsensä.

Tämän jälkeen oli enää vain yksi sanomalehtiväittely, joka koski kotiapulaisten vappuvapautta. Sitä koskevat kirjoitukset on julkaistu »Kotiorjissa».

Olen tahtonut näitä väittelyjä selostaa juhla-albuminme lukijoille, ne kun valaisevat niitä mielialoja, millä kysymystä katseltiin emäntä- ja kotiapulaisspiireissä, ne myöskin todistavat, miten paljon 30—40 vuodessa mielipiteet ovat muuttuneet ja käsitteet selventyneet. Nykypäivien perheenemännät eivät ole samoja kuin entiset, enkä usko nykypäivien kotiapulaistenkaan enää olevan aivan samoja.

Ne kirjoitukset, mitä viime vuosina on kotiapulaiskysymyksestä julkaistu, eivät ole enää herättäneet sanomalehti-väittelyä, ja siihen lienee suurimmalta osalta vaikuttanut se, että valitetaan kotiapulaispulaa, kun teollisuus vetää jatkuvasti uutta työvoimaa kotiapulaistenkin suuresta joukosta.

SISÄLLYSLUETTELO.

	Siv.
Pari sanaa johdannoksi	5
Sä kuule, pienet leiritty	8
Alkutaival vuoteen 1913	9
Ensimmäiset kamppaukset tulilinjoilla	18
Uusi rohkea hanke: Pesu- ja silitysliike	24
Valoisampia päiviä kohti ...	26
Mitä taas tällävälän oli tehty itse asian eteen	28
Uusia vaatimuksia: Kesäloma, Vappu, torstai-vapaa	32
Kirjallistakin toimintaa yritettiin	36
Aseman selvittäminen maalaispalvelijoille	37
Kaiken jälkeen huomattavaa tunnustustakin	38
Kotiapulaisen asema ennen yhdistyksen perustamista	40
Eteenpäin uusille virstaviitoille	44
Yhdistyksen nimi muutetaan	48
Onnettomuuden ja sekasorron vuodet	49
Silmäys palvelusväen yleiseen järjestäytymiseen	51
Lepopirtti — oma lukunsa	53
Lastu	61
40-vuotistoiminnan tarkastelua	64
Katsaus aatteellisiin saavutuksiin	65
Kotiapulaista koskeva lainsäädäntö	66
Kotiapulaiskysymys uudessa vaiheessa	67
Toimihenkilöt	72
Yhdistyksen raha-asiat	73
Erään juhlapäivän merkeissä	75
Mitä julkisen sanan palstat kertovat	82
Vaatus rajoitetusta työpäivästä saa emännät	84

HELSINGIN TALOUS-
TYÖNTEKIJÄIN KOTI

Tarkk'ampujankatu 1. Puhelin 36 055

Lepopiikki

YHDISTYKSEN LEPOKOTI JA
KESÄSIIRTOLA

Osoite: Siuntio. Puhelin: Siuntio 23

Hinta 20:—, sidottuna 25:—.